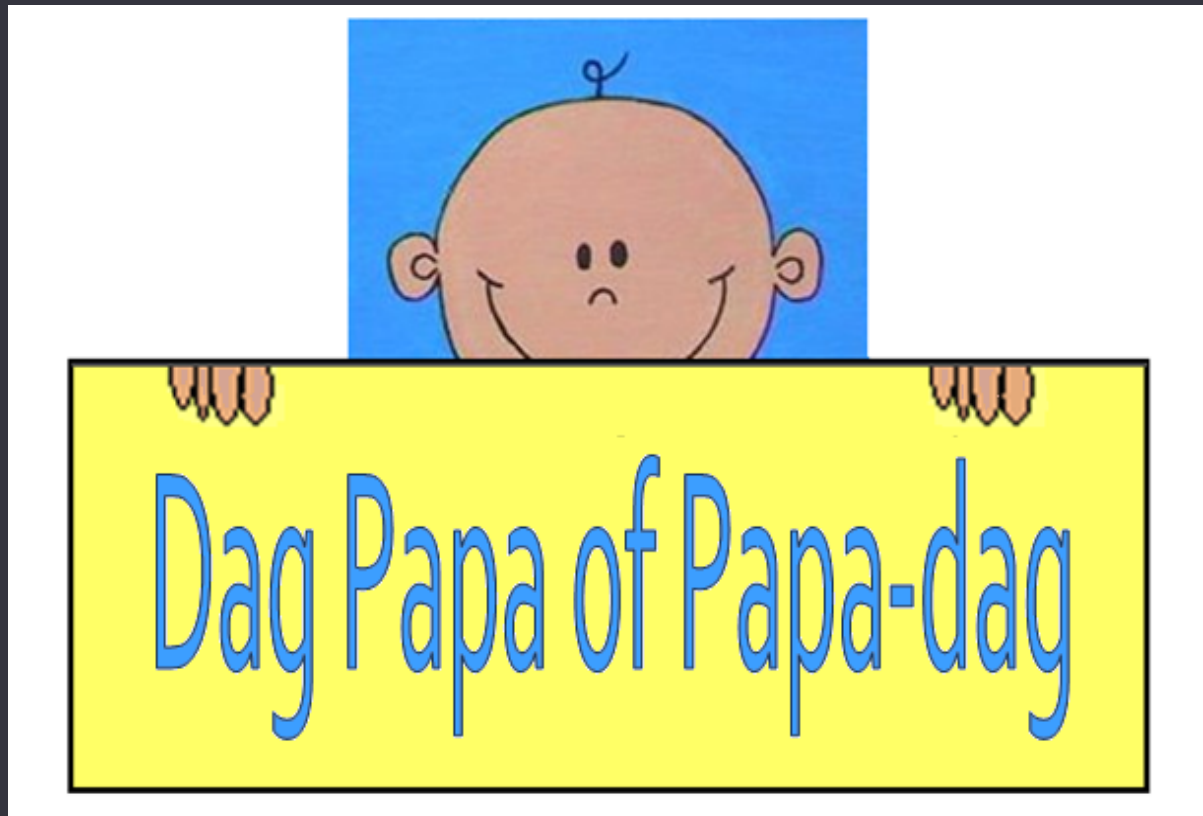

Een onderzoek naar de invloed van de sociale omgeving op beslissingen die mannen nemen rondom de indeling van arbeid en zorg

Elke Harenaars
juni 2010

Dag Papa of Papa-dag

Een onderzoek naar de
invloed van de sociale
omgeving op beslissingen die
mannen nemen rondom de
indeling van arbeid en zorg

Elke Hagenaars
326381

23 juni 2010, Rotterdam

Begeleider Bram Peper

Master arbeid, organisatie
en management sociologie

Erasmus Universiteit
Rotterdam

Eindscriptie

Woord vooraf

'Schrijven is blijven zitten tot het er staat'. Deze uitspraak behoort toe aan Kees van Kooten. De bekende schrijfster Saskia Noort doet een (asociale) toevoeging aan deze uitspraak, *'Schrijven is blijven zitten tot het er staat en doof en blind zijn voor je omgeving'*. In beide uitspraken kan ik mij sinds kort vinden. De afgelopen maanden hebben namelijk in het teken gestaan van het schrijven van mijn afstudeerscriptie voor de opleiding Sociologie. Een sociale wetenschap zou je zeggen. Nou, ik kan je vertellen, de afgelopen maanden waren van mijn kant uit iets minder sociaal. Om deze reden en natuurlijk ook om andere redenen wil ik van de gelegenheid gebruik maken om iets persoonlijks te zeggen tegen een aantal mensen.

Als belangrijkste in dit onderzoek wil ik alle mannen bedanken die ik heb mogen interviewen. In deze persoonlijke en soms ook emotionele gesprekken heb ik een kijkje mogen nemen in jullie privéleven. Bedankt hiervoor, zonder deze input zou dit onderzoek nooit plaats hebben kunnen vinden!

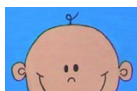
Ten tweede wil ik mijn scriptiebegeleider Bram Peper bedanken voor het meedenken over de te varen koers binnen dit scriptieproces. Boeken mocht ik lenen, blaadjes werden uitgeprint en ik werd met informatie overgoten. Aan kennis, hulpvaardigheid, ervaring, maar ook snelheid ontbreekt het niet! Bedankt!

Tevens wil ik in de privésfeer een aantal woorden richten aan voor mij een aantal belangrijke mensen. Als eerste is hier uiteraard mijn man Wouter. De afgelopen twee jaar heb ik veel tijd aan mijn studie besteed. Sowieso twee avonden in de week weg, de weekenden moest er soms geleerd worden en in de vakanties moest ik studeren. Desondanks heb je het altijd gestimuleerd om het beste uit mijzelf te halen en om deze studie met een goed resultaat af te ronden. Tof van je, je bent een topvent!evens wil ik tegen mijn ouders zeggen dat ik blij ben met zulke uitzonderlijke ouders. Uitzonderlijk dan zeker in de positieve zin van het woord. Welke ouders zijn nou zo betrokken, geïnteresseerd en belangstellend als jullie.

Tot slot wil ik tegen Ilse zeggen dat ik de afgelopen twee jaar als heel bijzonder heb ervaren. Niet heel veel mensen kunnen zeggen dat zij vriendinnen, collega's én studiegenootjes zijn en dat zij elkaar voor minimaal 20 uur in de week zien en dat het dan ook al die tijd gezellig en prettig is! Een productieve samenwerking, kritische gesprekken en uiteraard vriendinnengepraat. Ilse, ik vond het te gek! Oh ja, en zonder jou had de sociologie nu een onderzoek naar de Wajong rijker geweest.

Nu is er genoeg bedankt; het is tijd om een scriptie te gaan lezen waarin veel energie en moeite is gestopt. Ik wens de lezer dan ook veel plezier bij het lezen van dit verhaal!

Elke Hagens

Inhoudsopgave

Tabellen en grafieken		6
1. Inleiding		7
1.1	Discrepantie tussen feiten en wensen	7
1.2	De hedendaagse samenleving	8
1.3	Dag Papa of Papa-dag	11
1.4	De centrale vraag	11
1.5	Context onderzoek	12
1.6	Doelstelling onderzoek	13
1.7	Inperkingen onderzoek	13
2. Theoretisch kader		14
2.1	Complexiteit van keuzes	14
2.2	Persoonlijke preferenties versus sociale structuren	14
2.3	Ingesleten rolpatronen	16
2.4	Structure - Agency debat	17
2.5	Voorbij Hakim en Crompton	18
2.6	Sociale omgeving	19
2.7	Binding met de omgeving	21
2.8	De peergroup of referentiegroep	23
2.9	Sociale impact	25
2.10	Sociaal gedrag	26
2.11	Een sociaal veld	27
2.12	Sociale omgeving steeds persoonsspecifiek complexer	29
2.13	Thema's rondom sociale omgeving	30
2.13.1	Verdeling arbeid en zorg	30
2.13.2	Rolverdeling, taakverdeling en geslachtsrollen	32
2.13.3	Ouderschap	33
2.13.4	Kinderopvang	34
2.13.5	Gewenste situatie	37
3. Methodologisch kader		38
3.1	De rol van de sociale omgeving	38
3.2	Operationalisatie kernbegrippen	40
3.3	Velddefiniëring en doelgroepselectie	40
3.3.1	Kind(eren) in de leeftijd nul tot en met twaalf	40
3.3.2	Werkzaam in het onderwijs of betrokken bij onderwijsinstelling	41
3.3.3	De partner heeft een gelijk opleidingsniveau	44
3.4	Kwalitatief onderzoek	44
3.5	Theoretische selectie	46
3.6	Interviews	46
3.7	Proces van interviewen	47

4. Resultaten en analyse	50
4.1 Moeilijke vraag	50
4.2 Verdeling zorg en arbeid	50
4.3 Rolverdeling, taakverdeling en geslachtsrollen	53
4.3.1 Taakverdeling	53
4.3.2 Sekse versus baan	55
4.3.3 Verdeling van verantwoordelijkheden	56
4.4 Ouderschap	56
4.5 Kinderopvang	59
4.6 Gewenste situatie	62
4.7 De sociale omgeving van de man	63
4.8 'Taking the role of the other'	64
4.9 Sociologische groepen	65
4.10 In termen van 'wij'	65
5. Conclusie	66
5.1 Beantwoording van probleemstelling in groepen	66
5.1.1 Partner en kind	66
5.1.2 Ouders en directe familie	66
5.1.3 Vrienden en indirecte familie	66
5.1.4 Collega's en de werkgever	67
5.2 Generalisatie naar grotere populatie	68
5.3 Beschouwing en reflectie	69
5.4 Voorstel vervolgonderzoek	71
6. Mannen versus vrouwen:	
Waarom de man vooral met de eigen partner praat en de vrouw vergelijkt met anderen!	72
6.1 'Moeilijke vraag' versus 'Ik zal eens een boekje open doen'	72
6.2 'Ik' versus 'wij'	72
6.3 De sociale omgeving in strong en weak ties	73
6.4 Verdeling van zorg en arbeid	73
6.5 Rol- en taakverdeling	74
6.6 Ouderschap	74
6.7 Kinderopvang	76
6.8 Gewenste situatie	76
6.9 Conclusie	77
Referenties	78
Bijlagen	81
Bijlage 1: Topiclijst interviews - niveau 1	82
Bijlage 2: Topiclijst interviews - niveau 2	83

Tabellen en grafieken

1. Inleiding

Figuur 1: Activiteitenprofiel mannen, 2007 in procenten op basis van leeftijd	7
Figuur 2: Waarom mannen volgens eigen zeggen niet meer kunnen werken	8
Figuur 3: Activiteitenprofiel van mannen en vrouwen, op basis van leeftijd, 2007 (in procenten)	9
Figuur 4: Arbeidsverdeling van paren met minderjarige kinderen (vrouw tussen de 25-49 jaar)	10

2. Theoretisch kader

Figuur 5: Verdeling van de mannen op basis van de preferentiethorie	15
Figuur 6: De sociale omgeving in context	20
Figuur 7: Sociologische groepen van de man	20
Figuur 8: Weergave van de sociale omgeving	21
Figuur 9: De referentiegroep	25
Figuur 10: Experiment Asch	25
Figuur 11: Individueel gedrag in grotere context (op basis van Mead)	26
Figuur 12: Gezinnen met minderjarige kinderen waar beide ouders werken	35
Figuur 13: Aantal plaatsten kinderopvang 2001 - 2006 (in absolute getallen, x 1000)	36
Figuur 14: Aantal benutte plaatsten kinderopvang 2001 - 2006 (in absolute getallen, x 1000)	36

3. Methodologisch kader

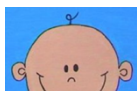
Figuur 15: Dimensies binnen de sociale omgeving	38
Figuur 16: Rol van de sociale omgeving proces	39
Figuur 17: Gebruik regeling ouderschapsverlof bij bedrijfsleven en overheid. Percentage werknemers dat verlof opneemt.	41
Figuur 18: Sidney Harris 'Greedy institutions'	43
Figuur 19: Kennismaking respondenten	48-49

4. Resultaten en Analyse

Figuur 20: Rol sociale omgeving met betrekking tot geslaagde loopbaan	52
Figuur 21: Rol sociale omgeving met betrekking tot oordelen over de loopbaan	53
Figuur 22: Rol sociale omgeving met betrekking tot de taakverdeling	54
Figuur 23: Rol sociale omgeving met betrekking tot ouderschap (deel 1)	57
Figuur 24: Rol sociale omgeving met betrekking tot ouderschap (deel 2)	58
Figuur 25: Rol sociale omgeving met betrekking tot ouderschap (deel 3)	59
Figuur 26: Rol sociale omgeving met betrekking tot kinderopvang	62

5. Conclusie

Figuur 27: Conclusies onderzoek	69
---------------------------------	----

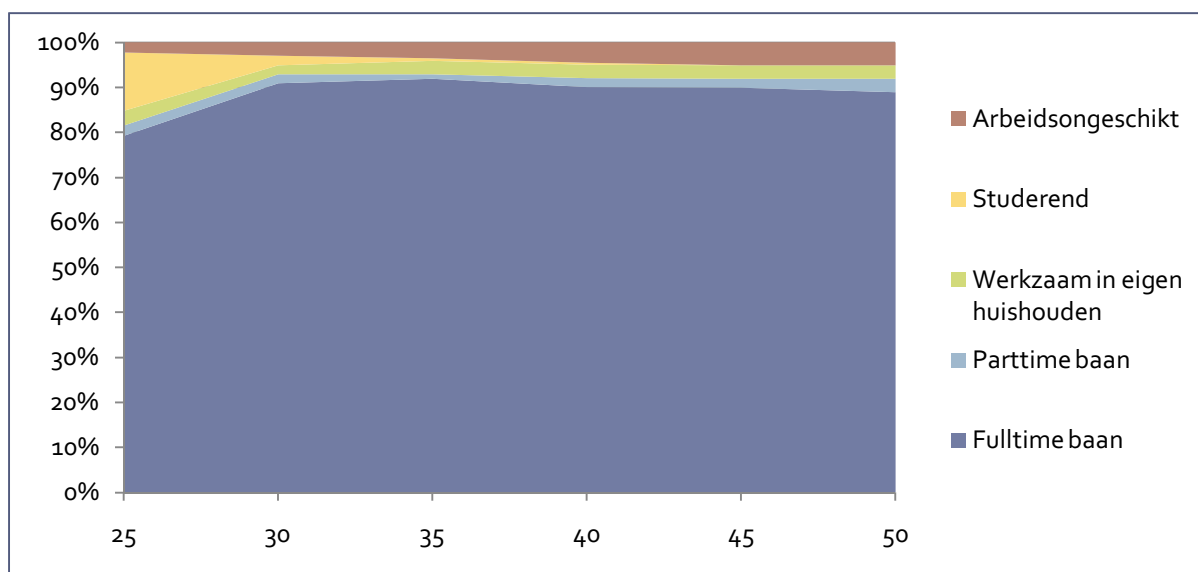

1. Inleiding

De samenleving waarin wij leven is aan het veranderen. Nog geen vijftig jaar geleden was het 'normaal' dat de man een betaalde baan had en dat de vrouw in een gezin voor de kinderen zorgde. De man werd aangemerkt als kostwinner. Deze traditionele oftewel conventionele opvattingen komen minder sterkt tot uiting in onze (post)moderne samenleving. De arbeidsparticipatie van vrouwen is immers in de afgelopen decennia flink aan het stijgen geweest. Echter lijkt het niet zo te zijn dat de man meer is gaan zorgen en minder is gaan werken.

1.1 Discrepantie tussen feiten en wensen

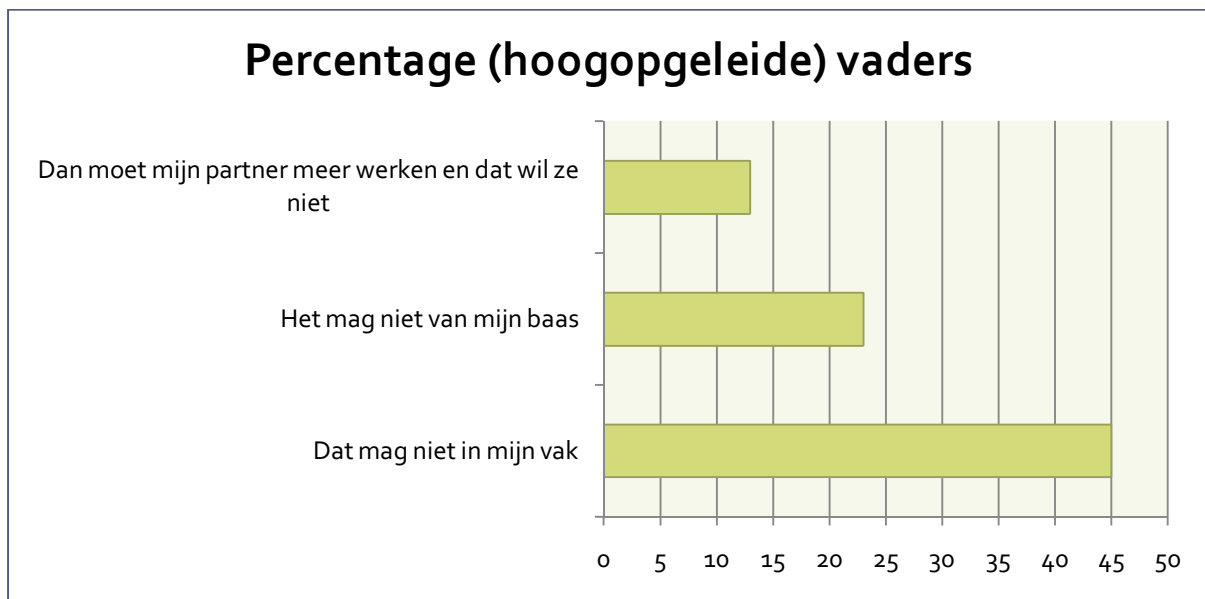
Brandht en Kvande (1998) hebben onderzoek gedaan naar de opvatting die hedendaagse vaders hebben over goed vaderschap. Wanneer aan deze vaders gevraagd wordt om goed vaderschap te omschrijven, wordt de rol als kostwinner namelijk niet benadrukt. De vaders definiëren een goede vader niet als een goede kostwinner. Dit impliceert dat de traditionele rol van kostwinner op de tweede plaats is komen te staan (Brandht en Kvande, 1998:299). Het gaat zelfs zo ver dat de vaders aangeven niet te willen dat hun kinderen eenzelfde soort vader hebben als die zij zelf hebben gehad. Ze geven aan nauw contact te willen hebben met hun kinderen en geen lange-afstand vaders te willen zijn (Brandht en Kvande, 1998:299). Dit suggereert dat vaders vaker willen zorgen. Inherent aan deze keuze is dat zij minder werken. Echter, uit verschillende onderzoeken blijkt dat mannen nog steeds veel werken en dat zij dus nog steeds gezien kunnen worden als de kostwinner in het gezin. Uit onderzoek van onder andere het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt uit het activiteitenprofiel van mannen dat zij fulltime werken in de leeftijd tussen de 25 en de 50 jaar oud. Zie figuur 1. Juist deze leeftijd gaat gepaard met het hebben van (jonge) kinderen.

Figuur 1: Activiteitenprofiel mannen, 2007 in procenten op basis van leeftijd.

Bron: SCP (2010); eigen bewerking E.H.

Er is een duidelijke discrepantie zichtbaar in de wensen die uitgesproken worden en de feitelijke gegevens. De gegevens laten zien dat ongeveer 90 procent van de mannen een fulltime baan heeft, terwijl de vaders duidelijk uitspreken geen lange-afstand vader te willen zijn en in nauw contact met de kinderen te willen staan. De vraag die opkomt is hoe deze discrepantie te verklaren is. Waarom doen vaders iets anders dan dat ze zouden willen en werken ze niet minder. Deze vraag is in maart 2010 geprobeerd te beantwoorden in het weekblad 'Intermediair' (Versluis, 2010:19). In figuur 2 is zichtbaar waarom mannen volgens eigen zeggen niet minder kunnen werken.

Figuur 2: Waarom mannen volgens eigen zeggen niet meer kunnen werken.

Bron: Intermediair-enquête (2010); eigen bewerking E.H.

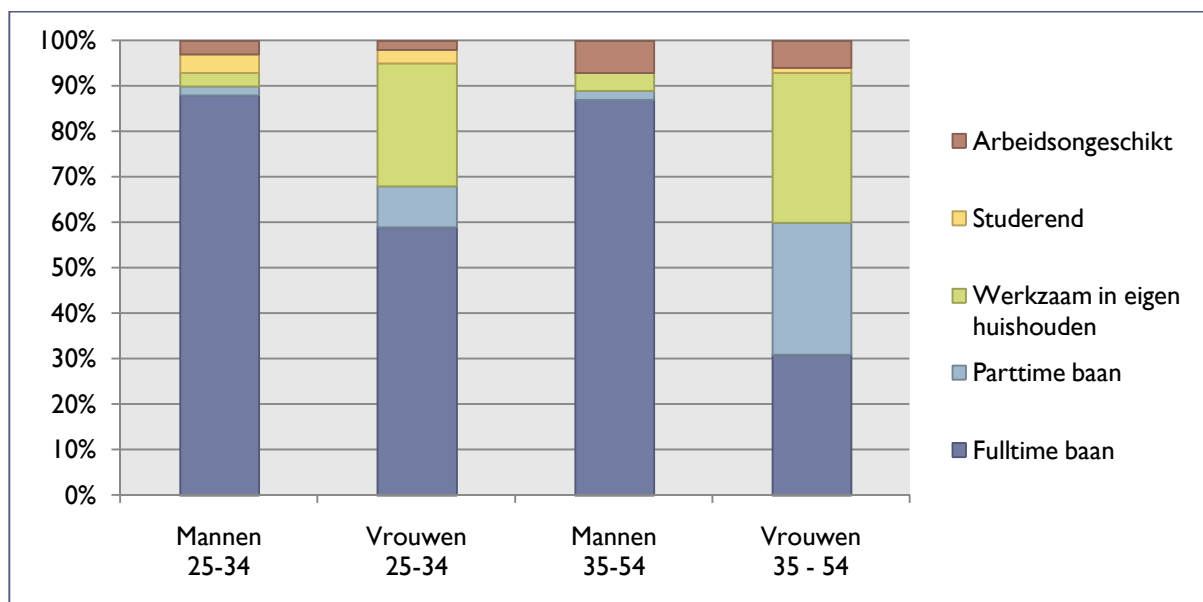
In eerste instantie lijkt het zo te zijn dan mannen niet minder kunnen werken door het vak wat ze uitoefenen. Ook de werkgever speelt een belangrijke rol in het maken van deze keuze. Echter, wanneer deze diagram beter bekeken wordt is het te simplistisch om te stellen dat het vakgebied en de werkgever vooral bepalend zijn. De drie invloeden die in het diagram genoemd worden zijn alle drie partijen die buiten de man zelf liggen. De man beslist in deze kwestie dus niet op basis van persoonlijk preferenties, maar op basis van meningen van anderen. Het lijkt er dus op dat de keuze die man maakt om niet minder te gaan werken en dus te blijven voldoen aan het traditionele kostwinnersmodel vooral ingegeven wordt door de sociale omgeving waarin hij zich bevindt. Het lijkt erop dat andere partijen dan de man zelf en de groepen waarvan de man deel uitmaakt een grote invloed uitoefenen op de beslissingen die de man neemt.

1.2 De hedendaagse samenleving

Bekend is welke traditionele rolpatronen ten grondslag liggen aan de hedendaagse samenleving. Namelijk, de vrouw zorgt en de man heeft een betaalde baan. Zowel mannen als vrouwen zijn door de overheid gestimuleerd om een balans te vinden tussen zorg en (betaalde) arbeid. Echter, deze stimulans heeft niet geleid tot een evenredige verdeling van zorg en arbeid over mannen en vrouwen. Alsnog lijkt Nederland een traditionele verdeling te kennen, waarin de vrouw vaker

zorgtaken voor haar rekening neemt en de man nog steeds vaker verantwoordelijk is voor het hebben van een betaalde baan. Uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat vrouwen in vergelijking met mannen minder vaak betaald werk verrichten en vaker in deeltijd werken. Ook wordt duidelijk dat de man minder tijd besteed aan zorgtaken dan de vrouw (Wieling, 2000:4-5). Ondanks duidelijke inspanningen van de overheid om vrouwen meer aan het werk en mannen meer aan het zorgen te krijgen, loopt de vrouw nog steeds vaker rond met luiers en flesjes, terwijl de man dikwijls voorziet in de zak met geld. Uiteraard is dit gechargeerd, echter de tijd van traditionele rolpatronen is nog niet voorbij.

Uit een onlangs verschenen onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Bijl, Boelhouwer, Pommer, en Schuyns, 2010) blijkt dat mannen nog steeds vaker een fulltime baan hebben in vergelijking met vrouwen. Omgekeerd hebben vrouwen weer vaker een parttime baan dan mannen (zie figuur 3). Deze gegevens impliceren dat de man, ook in onze moderne samenleving, nog steeds als kostwinner wordt gezien. De man zorgt immers in beide gevallen in grote mate voor het inkomen. Deze constatering zegt niets over de verdeling van huishoudelijke taken en zorgtaken. Echter, uit het onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Bijl et al., 2010) blijkt ook dat vrouwen vaker werkzaam zijn in het eigen huishouden dan mannen (zie figuur 3). Ook hier impliceren de gegevens dat de vrouw doorgaans wordt gezien als de persoon die verantwoordelijk is voor de zorg voor het huishouden en de kinderen. In figuur 3 is gekozen voor twee verschillende leeftijdscategorieën, namelijk 25-34 jaar en 35-54 jaar. De reden hiervoor is dat zowel mannen als vrouwen in beide leeftijdscategorieën meestal zorg voor minderjarige kinderen dragen.

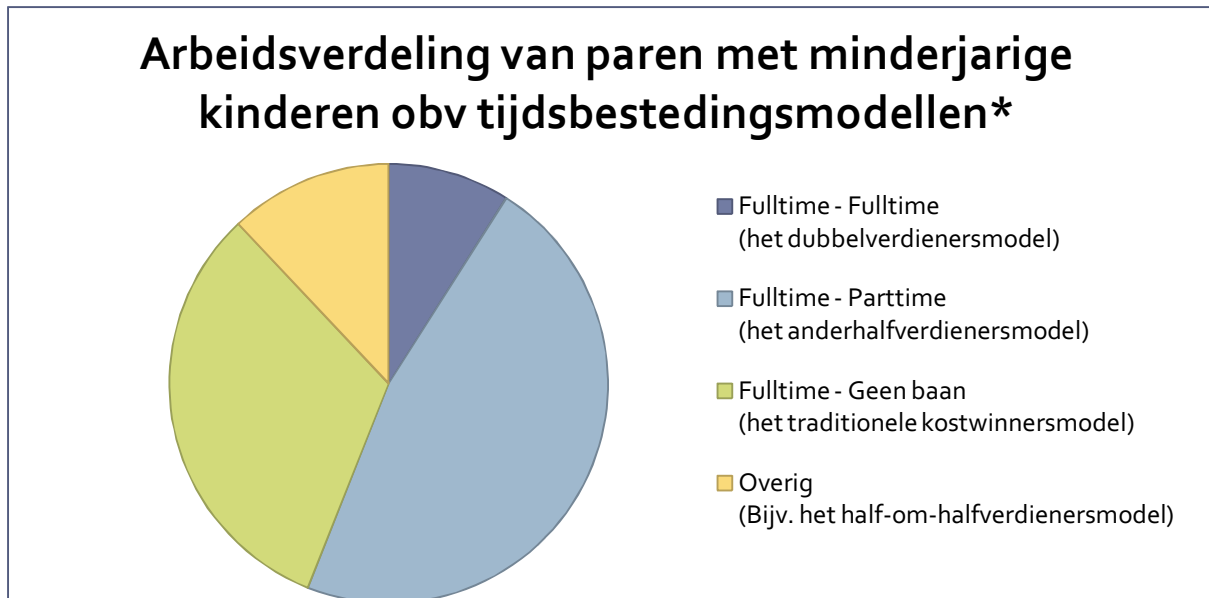

Figuur 3: Activiteitenprofiel van mannen en vrouwen, op basis van leeftijd, 2007 (in procenten)

Bron: SCP (2010); eigen bewerking E.H.

Bovenstaand figuur laat zien dat de moderne samenleving onophoudelijk verweven is met traditionele rolpatronen. Nederland heeft geen definitief afscheid genomen van het kostwinnersmodel, waarin de man werkt en de vrouw zorgt. Echter heeft Nederland de afgelopen

vier decennia te maken gehad met verschuivingen. Het traditionele kostwinnersmodel pur sang, heeft plaatsgemaakt voor een meer up-to-date model. Hooghiemstra (Niphuis-Nell (red.), 1997:60) spreekt hier over het anderhalfverdienersmodel. Dit huishouden kenmerkt zich door een fulltime werkende man en een parttime werkende vrouw. In figuur 4 is de verdeling van de verschillende modellen zichtbaar in de moderne en hedendaagse samenleving.

Figuur 4: Arbeidsverdeling van paren met minderjarige kinderen (vrouw tussen de 25-49 jaar)

Bron: CBS (2004); eigen bewerking E.H.

In eerste instantie lijkt het erop dat Nederland te maken heeft met verschuivingen in trends, waardoor vrouwen vaker een betaalde baan hebben en waardoor mannen vaker verantwoordelijk zijn voor de zorg van het huishouden en voor de kinderen. In figuur 4 is immers te zien dat vrouwen, in meer dan de helft van alle gezinnen met minderjarige kinderen, een betaalde baan hebben. Echter zegt dit niets over de eventuele verschuivingen in de activiteiten van mannen. In het dubbelverdienersmodel, het anderhalfverdienersmodel én het traditionele kostwinnersmodel heeft de man nog steeds een fulltime baan. Alleen in het half-om-halfverdienersmodel, wat in figuur 4 is aangemerkt als 'overig', heeft de man een parttime baan in plaats van een traditionele fulltime aanstelling. Dit betekent dat in zo'n 12 procent van de gezinnen met minderjarige kinderen en met de vrouw tussen de 25 en 49 jaar, de man (voor een deel) verantwoordelijk is voor zorgtaken. Dit alles wijst erop dat alleen de vrouw veel vaker is gaan werken, maar dat de man niet veel vaker is gaan zorgen. De tijd van traditionele

*** Toelichting tijdsbestedingsmodellen:**

- ~ Het kostwinnersmodel; de man heeft een betaalde baan en de vrouw is verantwoordelijk voor de zorg voor de kinderen.
- ~ Het anderhalfverdienersmodel; in bijna alle gevallen is de man de kostwinner en is de vrouw verantwoordelijk voor de combinatie tussen arbeid en zorg. Zij werkt in deeltijd en neemt de meeste zorgtaken voor haar rekening.
- ~ Het dubbelverdienersmodel; zowel de man als de vrouw zijn beiden verantwoordelijk voor zowel het inkomen als voor de zorgtaken. Beiden werken fulltime.
- ~ Het half-om-halfverdienersmodel; de man en de vrouw zijn beiden verantwoordelijk voor zowel het inkomen als voor de zorgtaken. Beiden werken parttime.

rolpatronen is dus nog niet voorbij. Hoewel, de verdeling tussen zorg en arbeid over mannen en vrouwen lijkt met de tijd steeds minder scheef te worden, maar is nog lang niet evenredig verdeeld (Wieling, 2000). Zoals eerder gezegd, lijkt het zo te zijn dat de sociale omgeving waarin mannen zich bevinden invloed heeft op de keuzes die zij maken rondom de inrichting van zorg en arbeid. Dit betekent dat verschillende partijen zowel impliciet als expliciet van invloed zijn op de keuzes die de man maakt. De man maakt deze keuzes bewust en onderbewust. De sociale omgeving is zowel van invloed op het bestendigen als op het veranderen van traditionele rolpatronen. Op het moment dat de man buiten de gebaande paden loopt kan hij zowel 'teruggefloten' worden door zijn omgeving als worden gestimuleerd tot verandering van zijn rol.

1.3 Dag Papa of Papa-dag

De titel van deze scriptie schets eigenlijk hetzelfde. De verdeling tussen vaders, moeders, betaalde arbeid en zorgtaken lijkt minder scheef en eenzijdig te worden, maar is nog lang niet gelijkmatig verdeeld. Er lijkt een verschuiving te zijn naar meer modernere opvattingen, maar ook deze moderne opvattingen zijn verweven met traditionele ideologieën. De term 'Dag papa', verwijst immers naar de traditionele rolpatronen, waarin de man de kostwinner is en waar de vrouw zorg draagt voor de opvoeding van de kinderen. In een dergelijk systeem is de rol van de man dominant en voorziet de man het gezin van geld. De term 'Papa-dag' lijkt afstand te doen van deze traditionele verdeling van de rollen. Immers, de verantwoordelijkheid van de vader is niet alleen meer gericht op het verdienen van geld, hij begint tenslotte ook zorg te dragen voor de opvoeding van de kinderen. Desondanks is de term 'Papa-dag' sterk verweven met juist deze traditionele opvattingen en rolpatronen. Het is per slot van rekening merkwaardig te noemen dat er zoiets bestaat als een 'Papa-dag'. Er wordt nimmer gesproken over een 'Mama-dag', het is tenslotte bijna iedere dag 'Mama-dag'. Dit impliceert nog steeds een onevenredige verdeling in de verantwoordelijkheden tussen vaders en moeders. Deze implicatie is opnieuw zichtbaar in de verdeling van de verschillende modellen over de gezinnen met minderjarige kinderen. In slechts 12 procent van de alle gezinnen heeft de man een parttime baan in plaats van een fulltime baan. Wellicht beïnvloeden deze mannen elkaar of worden zij beïnvloed door de groepen waarvan zij deel uitmaken. Het is frappant te noemen dat maar van 12 procent van de gezinnen de man een parttime baan hebben, terwijl zij duidelijk in onderzoek aangeven meer tijd met hun kinderen te willen besteden (Brandth en Kvande 1998:299). Ergens blijft deze nieuwe ideologie van de mannen alleen vertolkt in woorden, maar de daden blijven achter. Dit lijkt erop alsof zij door externen beïnvloed worden in de keuzes die zij maken rondom de indeling van zorg en arbeid. Ze willen immers zelf minder werken, maar dit is tot op heden nog niet gebeurd.

1.4 De centrale vraag

De afgelopen decennia is veelvuldig onderzoek gedaan naar de verdeling tussen arbeid en zorg gericht op zowel mannen als vrouwen. Door vaders en moeders is geprobeerd om een nieuw evenwicht te vinden tussen zorg en arbeid. De meerderheid van deze onderzoeken is vergelijkend van aard geweest. Dit betekent dat de onderzoekers zich vooral gericht hebben op de feitelijke en cijfermatige verdeling van zorg en arbeid met daarin de verschillen ten aanzien van mannen en vrouwen. De uitkomsten van deze onderzoeken staan dan ook vooral in het teken van trends en

veranderingen op de arbeidsmarkt en veranderingen binnen het gezin. Aan de hand van deze onderzoeken wordt steeds zichtbaar dat de man vaker een betaalde baan heeft dan de vrouw en dat de vrouw meer zorgtaken op zich neemt dan de man. Onderbelicht in deze onderzoeken is hoe de keuzes rondom arbeid en zorg tot stand komen en wat voor weerslag invloeden van buitenaf hebben op de te nemen beslissingen rondom de inrichting van arbeid en zorg.

Met name de onderzoeken waarin de mannen centraal staan zijn schraal en beperkt. Er wordt veelvuldig aandacht besteedt aan de feitelijke en cijfermatige verdeling rondom de combinatie van arbeid en zorg voor mannen. Het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Sociaal en Cultureel Planbureau besteden veel aandacht aan deze feitelijke verdeling van zorg en arbeid. De enquête beroepsbevolking en de emancipatiemonitor zijn hier voorbeelden van. Wat keer op keer buiten beschouwing wordt gelaten is hoe mannen keuzes maken rondom de inrichting van zorg en arbeid en welke invloeden van buitenaf weerslag hebben op de te maken keuzes. Waar de onderzoeken vooral aan voorbij gaan is wat voor impact de sociale omgeving heeft op de te maken keuzes door mannen met betrekking tot de indeling van arbeid en zorg. Dit brengt voor dit onderzoek de volgende probleemstelling met zich mee:

'Welke rol speelt de sociale omgeving van de man bij de keuzes die hij maakt in het vinden van een balans tussen (betaalde) arbeid en zorg?'

Deze probleemstelling valt uiteen in de volgende deelvragen:

- *Uit welke partijen bestaat de sociale omgeving van een werkende man met zorgtaken?*
- *Op welke manier worden keuzes rondom de inrichting van arbeid en zorg besproken met partijen uit de sociale omgeving?*
- *Hoe komt de keuze van een man inzake de inrichting van het proces van zorg en arbeid tot stand?*
- *Welke partijen hebben een grotere danwel kleinere invloed op de keuzes van de man rondom de thema's zorg en arbeid, rol- en taakverdeling, ouderschap, kinderopvang en de gewenste situatie?*
- *Welke invloed heeft de peergroup van de man op zijn keuzes ten aanzien van het vinden van een balans tussen arbeid en zorg?*

Deze probleemstelling wordt in het onderzoek getoetst aan de hand van een aantal thema's, namelijk; verdeling arbeid en zorg, rolverdeling en taakverdeling, geslachtsrollen, ouderschap, kinderopvang en de gewenste situatie. Met name deze thema's staan in het teken van sterke veranderingen. Echter wordt in paragraaf 2.13 'thema's rondom de sociale omgeving' verder uitgelicht waarom juist deze afbakening gekozen is.

1.5 Context onderzoek

In eerste instantie lijkt dit onderzoek een op zichzelf staand onderzoek. Een onderzoek waarin de invloed van de sociale omgeving, op de keuzes die mannen maken ten aanzien van de verdeling van

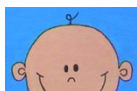
arbeid en zorg, bekeken wordt. Echter is dit niet helemaal het geval. De resultaten van dit onderzoek worden aan het eind vergeleken met de resultaten van een overeenkomstig onderzoek onder vrouwen. In dezelfde tijdsperiode als dit onderzoek, voert Ilse Beunk-Hamoen eenzelfde onderzoek uit onder vrouwen. Dit onderzoek sluit aan op dit genoemde onderzoek en borduurt voort op hetzelfde onderzoekskader. Dit betekent dat aan het einde van de rit een vergelijking mogelijk is. Zichtbaar worden dus de verschillen tussen mannen en vrouwen als het gaat om de invloed van de sociale omgeving op de keuzes die zij maken rondom de inrichting van arbeid en zorg. Eigenlijk twee vliegen in één klap. Na decennia lang onderzoek te hebben gedaan naar de feitelijke indeling van arbeid en zorg voor mannen, wordt er nu een belangrijke duit in het wetenschappelijke zakje gedaan door de invloed van de sociale omgeving erbij te betrekken. Tevens wordt een vergelijking mogelijk gemaakt. Een vergelijking waarin de invloed van de sociale omgeving op zowel mannen als vrouwen getoond wordt.

1.6 Doelstelling onderzoek

De doelstelling van dit onderzoek is te weten wat voor invloed de sociale omgeving heeft op de beslissingen die mannen nemen rondom de indeling van zorg en arbeid. Aannemelijk is dat de sociale omgeving van de man invloed heeft op te nemen of genomen beslissingen. Dit betekent dat dit onderzoek inzicht geeft op wat voor manier deze invloed tot uiting komt, waardoor het keuzeprocess van de man inzichtelijker wordt gemaakt.

1.7 Inperkingen onderzoek

Uiteraard is niet alleen de sociale omgeving van invloed op de beslissingen die mannen maken rondom de indeling van zorg en arbeid. Praktische en dagelijkse besluiten staan niet altijd bloot aan de invloed van de sociale omgeving. Tevens worden financiële factoren in keuzeprocessen in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Wanneer immers de financiële factor doorslaggevend wordt, dan verdwijnt ongetwijfeld de invloed van de sociale omgeving naar de achtergrond. Dit wil zeggen dat een aantal zaken het keuzeprocess van mannen wellicht beïnvloedt. Eén van deze zaken is de sociale omgeving. In dit onderzoek wordt gefocust en ingezoomd op deze component, waardoor andere (wellicht belangrijke) componenten in het keuzeprocess van mannen worden uitgesloten. In het methodologische kader wordt verder uiteengezet hoe de invloed van alleen de sociale omgeving wordt onderzocht.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij verschillende theorieën die een prominente rol spelen binnen dit onderzoek. Er wordt een eerste antwoord gegeven op de gestelde probleemstelling. Dit niet op een toetsende en empirisch onderbouwde manier, maar de eerste verwachtingen ten aanzien van de probleemstelling worden uitgesproken.

2.1 Complexiteit van keuzes

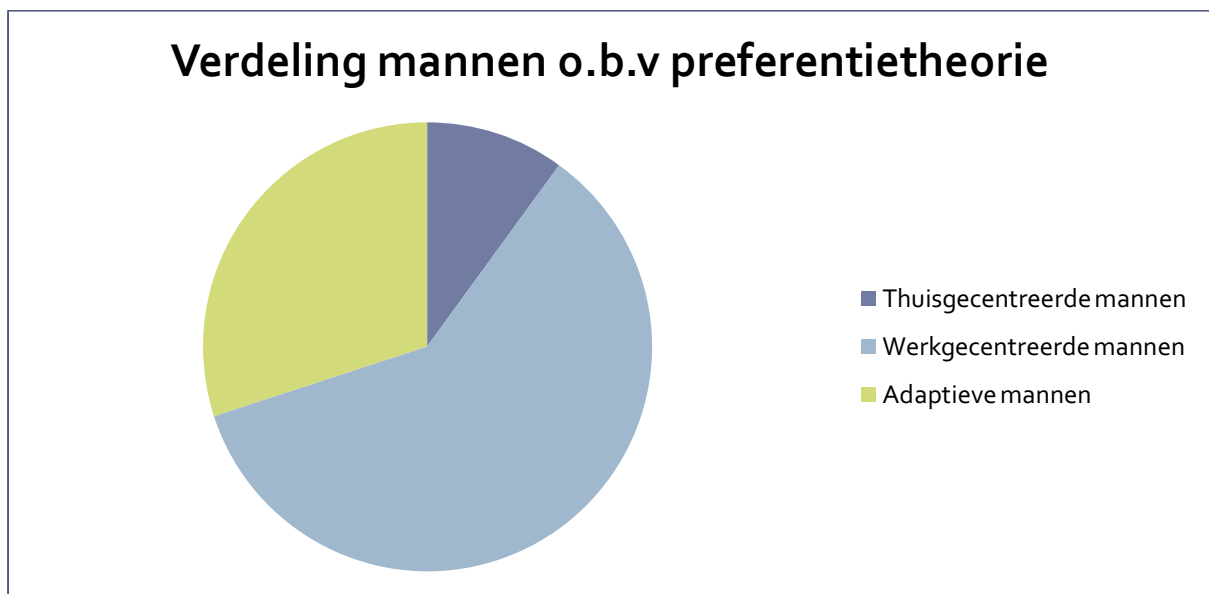
De huidige (post)moderne samenleving wordt gekenmerkt door een 24-uurs economie waarin snelheid, technologie en informatie belangrijk zijn. Juist in een dergelijke samenleving worden mensen geconfronteerd met een overvloed van deze aspecten, waardoor het leven complexer is geworden. Veranderingen in de samenleving hebben tevens als gevolg dat er neologisme begrippen ontstaan; er ontstaat letterlijk een nieuwe taal. Namelijk, de term 'keuzestress' is alom bekend. Een term die vijftig jaar geleden niet bestond en die dus ook geen afspiegeling was van de samenleving zoals die toen was. Keuzestress ontstaat immers wanneer mensen te maken krijgen met een overvloed aan informatie die overwogen moet worden om tot een juiste keuze te komen. Met name de grote beschikbaarheid van informatie maakt elke keuze in beginsel complex, waardoor keuzestress de overhand kan nemen.

In het maken van een keuze is een aantal zaken belangrijk. Het aantal te maken keuzes speelt een belangrijke rol, maar met name de complexiteit van een keuze is essentieel. Vooral de keuzes rondom de inrichting van (betaalde) arbeid en zorg zijn dergelijke complexe keuzes. Immers, de uitwerking van deze keuzes heeft invloed op de inrichting en op het verloop van het leven van meerdere betrokkenen. Het is dus van belang dat deze beslissingen 'goed' genomen worden, omdat de consequenties en de gevolgen groot zijn. De vraag is dan ook hoe en op basis waarvan deze keuzes genomen worden.

2.2 Persoonlijke preferenties versus sociale structuren

In de loop der jaren is er een tweetal belangrijke theorieën ontwikkeld rondom de totstandkoming van keuzes die betrekking hebben op de inrichting van arbeid en zorg. Beide theorieën proberen te verklaren op wat voor manier mensen keuzes maken als het gaat om de verdeling tussen werk en familie. Catherine Hakim vertolkt de preferentietheorie die betrekking heeft op individuele voorkeuren en dus aan te merken valt als een microsociologische en subjectivistische theorie (Hakim, 2000). De preferentietheorie gaat er vanuit dat mensen op te delen zijn in verschillende typen en dat zij uiteenlopende voorkeuren hebben ten aanzien van de verdeling van werk en familie (Hakim, 2003:354). Deze theorie focust dus op individuele voorkeuren en individuele motivatie op basis waarvan mensen keuzes maken. In beginsel is deze theorie ontwikkeld om de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt te begrijpen (Hakim, 2007: 124). Deze theorie is ook toepasbaar op mannen. Volgens Hakim betekent dit dan dat ook mannen beslissingen rondom de inrichting van zorg en arbeid nemen op basis van persoonlijke preferenties en motivaties. De theorie gaat zelfs nog

een stap verder. Hakim vormt op basis van de uiteenlopende persoonlijke voorkeuren drie ideaaltypen van mannen in de 21ste eeuw (Hakim, 2000:255). Namelijk, de thuisgecentreerde mannen, de adaptieve mannen en de werkgecentreerde mannen. Bij de thuisgecentreerde mannen hebben de kinderen en de familie prioriteit. Zij doen niet graag mee aan competitieve activiteiten in het publieke domein, behaalde kwalificaties zien zij als cultureel kapitaal en deze hebben voor hun een intellectuele waarde (Hakim, 2000:255). Volgens Hakim is ongeveer 10 procent van de mannen thuisgecentreerd. Het merendeel van de mannen is volgens Hakim werkgecentreerd. Dit percentage ligt zo rond de 60 procent van de mannen. Bij werkgecentreerde mannen heeft werk (of gelijkwaardige activiteiten) de prioriteit. Zij zijn dan ook betrokken bij de competitieve activiteiten in het publieke domein en zien de behaalde kwalificaties als een grote investering in 'employment' (Hakim, 2000:255). Dit betekent dat ongeveer 30 procent van de mannen aangemerkt kan worden als adaptieve mannen. Deze groep mannen is een met name heterogene groep mannen die werk en familie willen combineren. Ze willen dus zeker werken, maar zijn niet volledig betrokken bij hun carrière. Dit betekent wel dat kwalificaties zijn behaald met de intentie om te werken (Hakim, 2000:255). De verdeling zoals Hakim deze schets is te zien in figuur 5.

Figuur 5: Verdeling van de mannen op basis van de preferentietheorie

Bron: Hakim (2000); eigen bewerking E.H.

De preferentietheorie van Hakim stelt dus dat het merendeel van de mannen werkgecentreerd is en dat de thuisgecentreerde groep mannen een kleine minderheid vormt. Dit betekent dat de mannen een vooral homogene groep vormen. Mannen lijken dus voor het merendeel dezelfde persoonlijke preferenties te hebben. Weinig mannen zijn immers bereid hun leven te centreren rondom de kinderen en het gezin; mannen prefereren een fulltime baan (Hakim, 2000:271).

Rosemary Crompton beweert bijna het tegenovergestelde van hetgeen Hakim aanhangt. Zij stelt dat beslissingen die mensen (mannen) nemen rondom de verdeling van zorg en arbeid gestoeld zijn op ingesleten patronen en structuren in plaats van op basis van persoonlijke preferenties. Dit

betekent dat de theorie van Crompton aan te merken valt als een macrosociologische en objectivistische theorie. Deze theorie biedt een 'structurele' verklaring voor het sociale gedrag (Crompton, 2006:9). Dit betekent dat mannen beslissingen rondom zorg en arbeid nemen op basis van ingesleten patronen en ingebedde structuren. Het gedrag is immers gesocialiseerd, waardoor mannen wezenlijk geen individuele keuze meer hoeven te maken. Ze maken immers de keuze op basis van cultuur, waarin een 'moral framework' aanwezig is (Crompton, 2006:9). Dit veronderstelt dat mannen meer werken dan zorgen, omdat zij traditiegetrouw aangemerkt worden als de kostwinners in het gezin. Jaar in jaar uit is de man aangemerkt als de kostwinner in een gezin. Dit betekent dat deze opvattingen ingesleten zijn geraakt, waardoor het steeds lastiger wordt om af te wijken van deze gebaande (ingesleten) paden. Er is een soort van spoorvorming ontstaan en het spoor biedt een bepaalde mate van veiligheid. Vanuit dit oogpunt blijft de man de kostwinner, omdat de keuzes die hij maakt rondom de inrichting van zorg en arbeid hierdoor beïnvloed worden. Deze patronen zijn immers niet voor niets ingesleten. Het naast het pad lopen of afwijken van deze patronen vraagt dan wellicht om moed, afwijkend gedrag en een zekere mate van onverschilligheid of mogelijk zelfs wel om onaangepastheid. De vraag is natuurlijk wel of het gebaande pad niet het beste pad is en dat het dus helemaal niet handig is om van de gebaande paden af te gaan.

2.3 Ingesleten rolpatronen

De theorie van Crompton maakt duidelijk dat sociale structuren bepalend zijn in de keuzes die mannen maken rondom de inrichting van zorg en arbeid. Deze sociale structuren komen tot uiting in traditionele rolpatronen. De verschillen in geslacht uiten zich immers in een bijbehorende rol, namelijk de 'gender role' (Macionis en Plummer, 1997:367). In de Nederlandse samenleving is de mannelijke rol decennia lang gericht geweest op het verdienen van de kost, terwijl de vrouwelijke rol in het teken heeft gestaan van het zorgen voor de kinderen. Dit leidde ertoe dat mannen zich 'masculien' voelden als zij het inkomen genereerden en dat vrouwen zich 'feminien' voelden wanneer zij konden zorgen. Dit idee mondt uit in het begrip 'hegemoniale masculiniteit'. Met hegemoniale masculiniteit wordt het dominante culturele ideaal van mannelijkheid bedoeld. Dit betekent niet dat het culturele ideaal van mannelijkheid overeen hoeft te komen met de persoonlijkheid van de meerderheid van de mannen. Het gaat hier meer om een heersende en culturele opvatting (Brandth en Kvande, 1998:296). In hedendaagse westerse samenlevingen wordt hegemoniale masculiniteit nog steeds sterk geassocieerd met het genereren van inkomen. Het hebben van een betaalde baan wordt dus beschouwd als een centrale bron van de mannelijke identiteit (Brandth en Kvande, 1998:296).

Een voorbeeld van hegemoniale masculiniteit is de opvoeding en socialisering van kinderen in Nederland. Mannen en vrouwen in de Nederlandse samenleving lijken steeds meer te verwachten dat mannen zich meer bezig gaan houden met zorgtaken en dus eigenlijk afbreuk doen aan hun (gevoel voor) masculiniteit. Het meer betrokken raken bij zorgtaken wordt immers gestimuleerd én het gezin wordt aangemerkt als een hebzuchtige institutie (Coser, 1974). Een institutie die blijft vragen om een grotere investering in zowel tijd als aandacht, de tijd die men erin stopt wordt nooit als genoeg ervaren en kan altijd meer. Sociologische gezien is dit opmerkelijk. Wanneer men het

begrip zorg definieert, komt van der Werf (2000) tot de volgende definitie: 'zorg is hetgeen wat we doen om onze wereld in stand te houden, voort te zetten en te corrigeren, zodat we er zo goed mogelijk in kunnen leven'. Het gaat hier dus eigenlijk om het socialiseren en het opvoeden van de kinderen, een taak die vooral vrouwen op zich nemen. In dit opvoedings- en socialisatieproces speelt geslacht een belangrijke rol. Wanneer kinderen geboren worden, wordt naar het geslacht van het kind gekeken en het geslacht bepaalt voor een deel de manier waarop kinderen opgevoed worden, wat voor kleding de kinderen dragen en met wat voor speelgoed ze spelen. Sociologisch interessant is het dus dat met name moeders jongetjes leren dat het mannelijk is om de kost te verdienen. Dit betekent dat de hegemoniale masculiniteit bestendigd wordt, waardoor ingesleten patronen steeds verder ingesleten raken.

De hedendaagse scheve verdeling van zorg en arbeid over vaders en moeders is een gecompliceerde zaak. Door tientallen jaren de man als kostwinner te beschouwen, raken dergelijke patronen ingesleten in de samenleving. Dit betekent dat het steeds lastiger wordt om dergelijke gedetermineerde patronen en structuren te doorbreken en dus de man aan het zorgen en de vrouw aan het werk te krijgen. Niet alleen de ingesleten patronen maken dit tot een complexe aangelegenheid. Ook de eerder genoemde hegemoniale masculiniteit speelt een rol van formaat. David Morgen (1992) beschrijft twee aspecten waarin masculiniteit ter discussie gesteld wordt, namelijk wanneer een man geen betaalde baan heeft en wanneer een man vrouwelijke beroepen of activiteiten uitvoert. Het zorgen voor kinderen doet dus afbreuk aan het gevoel van masculiniteit. Laat staan zorgen voor kinderen, zonder het hebben van een betaalde baan. Dit betekent dan dat de sociale omgeving van de man afkeurend reageert wanneer een man vrouwelijke beroepen uitvoert of wanneer hij zorgt voor de kinderen en geen betaalde baan heeft. De hegemoniale masculiniteit speelt immers een grote rol. Dit betekent dat het dominante culturele ideaal van mannelijkheid gericht is op het hebben van een betaalde baan. Dit betekent niet dat dit voor man in kwestie een teken van masculiniteit is, maar wel voor de overgrote meerderheid aan mannen. Deze reageert dus naar alle waarschijnlijkheid afkeurend en veroordelend op het moment dat een man niet voldoet aan het dominante culturele ideaal, namelijk aan de hegemoniale masculiniteit.

2.4 Structure - Agency debat

De opvattingen van Hakim en Crompton zijn verweven met het sociologische structure-agency debat. Sinds het prille begin van het ontstaan van de sociologie laat deze sociale wetenschap zich kenmerken door een tegenstelling tussen structuurgerichte en actiegerichte theorieën. In beginsel stellen de structuurgerichte theorieën dat het gedrag van mensen gedetermineerd wordt door objectieve sociale structuren (Andersen en Kasperson, 2000). Mannen maken dan keuzes door onbewust onderliggende en abstracte patronen te volgen, zij zijn immers gepredestineerd. Dit is vergelijkbaar met de opvatting van Crompton. Individuen volgen tenslotte patronen en structuren die met name buiten het eigen bewustzijn liggen. Doordat mannen traditiegetrouw aangemerkt worden als de kostwinner in het gezin werken zij dus meer dan dat zij zorgen. Vanuit de 'agency-zijde' geredeneerd zijn deze patronen en structuren helemaal niet van belang. Het gaat hier immers om principiële eigen handelingsvrijheid. Met andere woorden, de persoonlijke preferenties van

Hakim. Hier bepaalt namelijk de subjectiviteit van de mens het handelen in plaats van de objectieve wetmatigheden als ingesloten structuren. Deze actiegerichte theorie stelt dat de mens te allen tijde de kans heeft om subjectief gedrag te vertonen (Andersen en Kasperson, 2000). De mens is dus in staat om de bestaande structuren en patronen te negeren, tegen te werken of te ontwijken. Het vrije handelen staat dus centraal, waardoor er ook verschillende ideaaltypen van mannen aan te merken zijn.

Het structure-agency debat wordt veel op bovenstaande manier gepresenteerd. Het wordt neergezet als een dichotomie, waarin beide zijden in tegenstelling tot elkaar staan. Echter valt er een compromis te sluiten. Giddens bedacht in 1984 de structureringstheorie, waarmee hij probeerde een middenweg te vinden in het structure - agency debat en dus het functionalisme en het structuralisme dichter bij elkaar bracht (Giddens, 1984:1-34). In deze context spreken Beck en Giddens tevens over 'reflexieve moderniteit' (Beck, Giddens en Lash, 1994). Binnen de reflexieve moderniteit maken individuen zichzelf; datgene wat vaststond door traditie en gewoonte heeft plaatsgemaakt voor 'het zelf maken'. Giddens verwoordt dit als volgt: 'We are, not what we are, but what we make of ourselves ... what the individual becomes is dependent on the reconstructive endeavours in which he engages'. Door deze uitspraak lijkt er een begin te worden gemaakt met de ontwikkeling van een sociologische theorie; een theorie waarin de (sociale) omgeving rondom een man betrokken wordt.

2.5 Voorbij Hakim en Crompton

Eerder is gesproken over het fenomeen keuzestress. De postmoderniteit geeft mensen zelfbeschikkingsrecht. Ieder mens moet keuzes maken voor zichzelf. Het neologische begrip keuzestress is ontstaan doordat individuen in een postmoderne samenleving te maken hebben met veel informatie, waardoor men door de vele bomen het bos niet meer ziet. Mensen moeten zelf wikken en wegen, keuzes maken en beschikken over zichzelf. Deze competentie is in een verzuilde, sterk traditionele en ongeseculariseerde samenleving nauwelijks ontwikkeld. Mensen zitten immers in het sociale keurslijf van de zuil waartoe zij behoren. Er is eerder sprake intergenerationele stabiliteit in plaats van intergenerationele mobiliteit. Dit kan leiden tot oplopende spanningen en druk bij het maken van keuzes van verschillende zwaarte. In 2007 is er onderzoek gedaan naar het keuzeproces van mensen (Van Doorn, de Koster en Verheul, 2007). Uit dit onderzoek blijkt onder andere dat men bij belangrijke praktische keuzes een beroep doet op personen uit hun eigen omgeving (Van Doorn et al., 2007:403). Met andere woorden, er wordt gevraagd om sociale steun. Volgens de onderzoekers weet men de stress grotendeels te temperen door externe hulpbronnen in te schakelen. Dit veronderstelt dat de sociale omgeving een steeds complexere invloed krijgt binnen een postmoderne samenleving. De sociale omgeving wordt in een postmoderne samenleving op een persoonsspecifieke wijze complexer en verliest genericiteit. Deze stellingname wordt in blauwe box verder toegelicht.

Toelichting met betrekking tot het persoonsspecifiek complexer worden van de sociale omgeving;

Decennia geleden was de Nederlandse samenleving verzuild en behoorde mensen bij een bepaalde (kerk)genootschap. In deze tijd kon de sociale omgeving dan ook als dwingend en voorschrijvend worden gezien. Het was immers lastig om los te komen uit een zuil en van intergenerationele mobiliteit was al helemaal geen sprake. Dit betekent dat de sociale omgeving in een dergelijke samenleving een sterke invloed uitoefent op de keuzes die mensen maken. De sociale omgeving lijkt zelfs wel een sociaal keurslijf te zijn. De afbreuk van de zuilen en de postmoderniteit heeft mensen zelfbeschikkingsrecht gegeven. Mensen in de huidige samenleving worden gedwongen om eigen keuzes te maken om niet onder alle informatie, snelheid en technologieën te bezwijken. De competentie om eigen keuzes te maken was in een verzuilde, sterk traditionele en ongeseculariseerde samenleving maar voor een klein aantal mensen weggelegd. De te maken keuzes werden immers sterk beïnvloed door de sociale omgeving (de zuilen). Dit betekent dan ook dat de sociale omgeving in de postmoderniteit geen belangrijkere rol heeft gekregen. Toch is de rol en de invloed van de sociale omgeving sterk gaan veranderen. Ik wil zelfs beweren dat de invloed en de rol van de sociale omgeving complexer is geworden. Het algemene karakter heeft plaats gemaakt voor een persoonsspecifiek karakter. In deze scriptie geldt dan ook de stellingname dat de sociale omgeving op persoonsspecifieke wijze complexer is geworden en dat deze aan genericiteit heeft ingeboet. De sociale omgeving krijgt dus een zeer andere betekenis voor individuen.

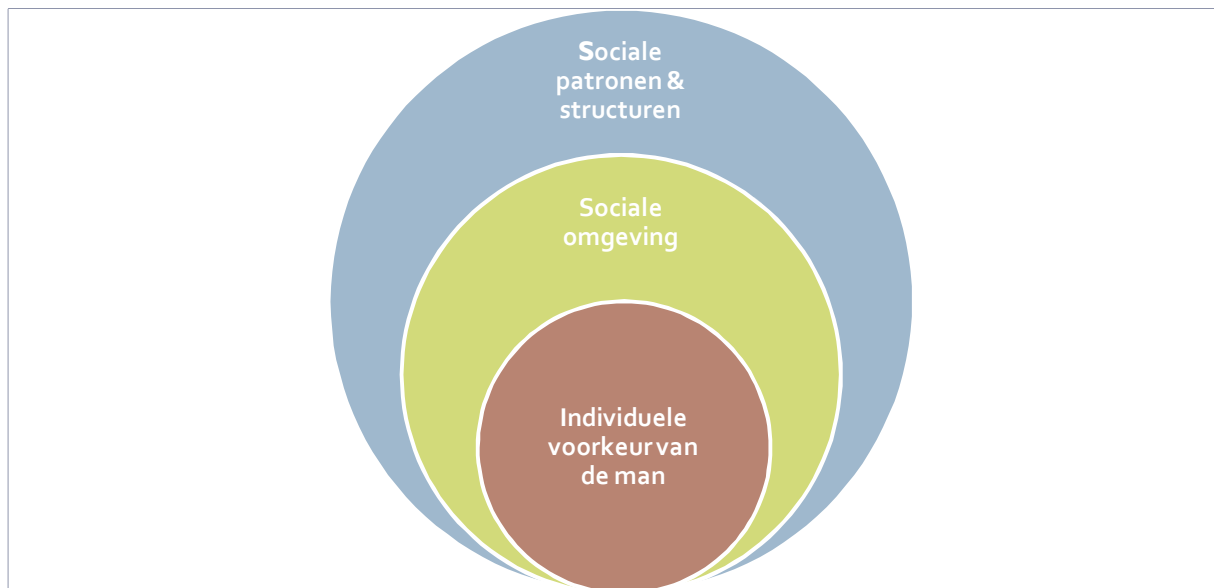
Op basis van bovenstaande argumentatie lijkt de theorie van Hakim deels onhoudbaar. Het maken van keuzes op basis van persoonlijke preferenties leidt tot een grote mate van keuzevrijheid. Met name deze keuzevrijheid leidt tot keuzestress en eerder is (empirisch) geconcludeerd dat mensen in een dergelijke situatie externe hulpbronnen inschakelen. Dit veronderstelt dat de omgeving een grote invloed heeft op persoonlijke preferenties van mannen en dus op de keuzes die zij maken. Echter het aangehaalde onderzoek naar het keuzeproces is gericht op alledaagse en praktische keuzes. Een aantal te nemen beslissingen rondom arbeid en zorg zijn praktische en kleine beslissingen. Toch is een aantal keuzes rondom de inrichting van zorg en arbeid meer fundamenteel en existentieel van aard. Onzeker is het dus of deze fundamentele beslissingen alleen op basis van persoonlijke preferenties worden genomen of dat ook hier de sociale omgeving om raad wordt gevraagd.

Niet alleen de preferentietheorie van Hakim lijkt deels onhoudbaar, ook de theorie van Crompton lijkt deels niet houdbaar te zijn. Vooral in onze postmoderne samenleving hebben traditionele en richtinggevende kaders aan vanzelfsprekendheid en legitimiteit ingeboet (Van Doorn et al., 2007: 400). We zien dat 'moral frameworks', tradities, gewoontes en voorgeschreven leefregels hun prominente plaats aan het verliezen zijn. De dagelijkse keuzes die wij maken worden steeds minder gestructureerd en gedetermineerd door ingesleten patronen en structuren. Dit betekent dat de theorie van Crompton onhoudbaar lijkt te zijn en dat er verschuiving in het keuzeproces plaats lijkt te vinden. De dagelijkse keuzes worden steeds minder gestructureerd door sociale patronen en structuren. Onzeker is het ook hier of de fundamentele en existentiële beslissingen rondom zorg en arbeid met name gemaakt worden op basis van tradities en gewoonte of dat juist ook hier de sociale omgeving een belangrijke rol speelt.

2.6 Sociale omgeving

De sociale omgeving kan gezien worden als een samenbundeling van een aantal partijen die buiten de persoon zelf liggen. Dit betekent niet dat deze externen geen invloed uitoefenen op gedrag of op de te maken keuzes. De sociale omgeving is in feite een begrip op mesoniveau. Waar de preferentietheorie van Hakim het microniveau aanboort, ligt de theorie van Crompton vooral op

macroniveau. De sociale omgeving is de verbindende factor tussen beiden en laveert tussen de individuele preferenties en de sociale structuren. Schematisch is dit weergegeven in figuur 6.

Figuur 6: De sociale omgeving in context

Bron: Hamoen (2010); eigen bewerking E.H.

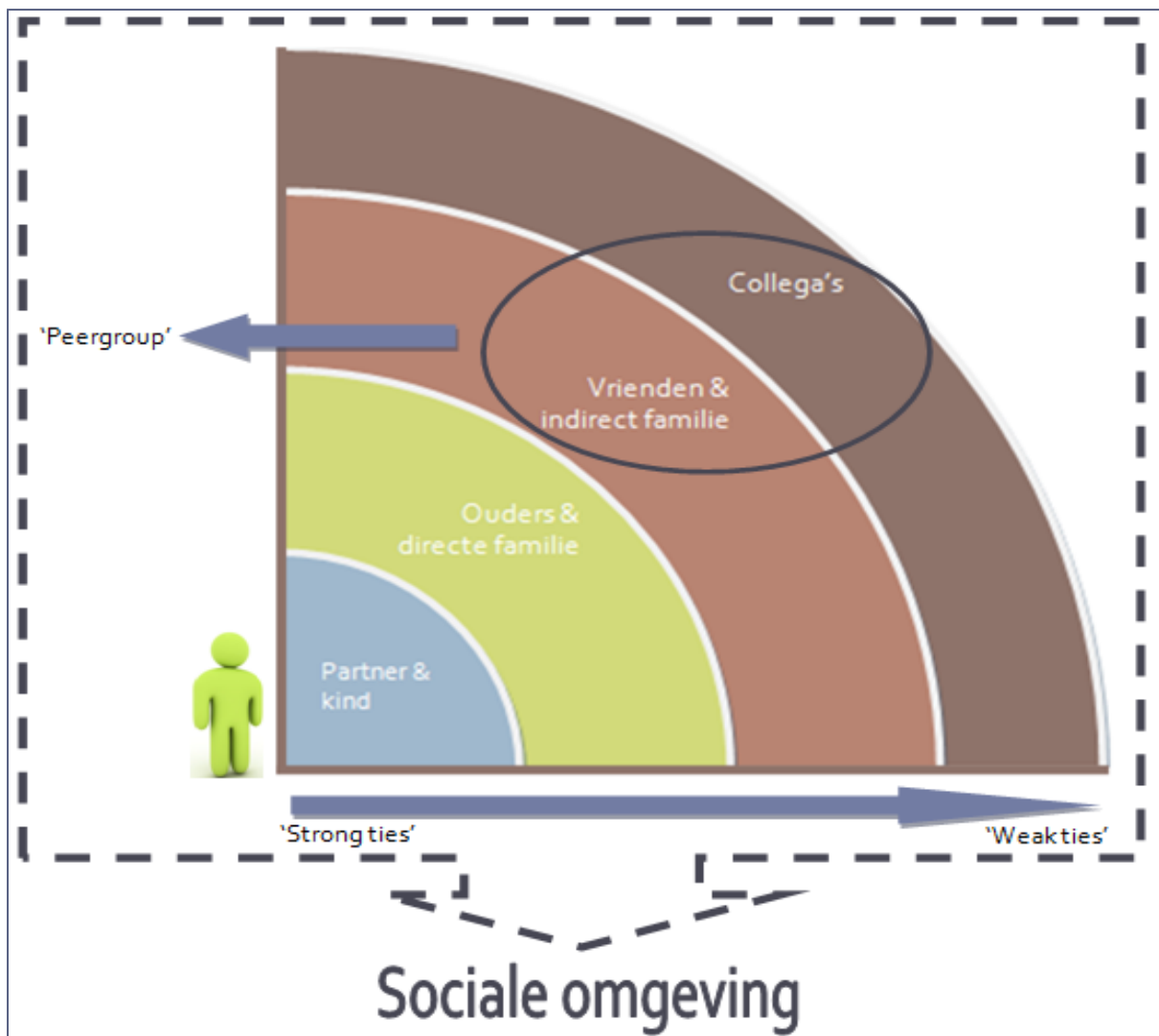
Dit betekent dat de beslissingen die mannen nemen rondom de inrichting van zorg en arbeid nooit geheel autonoom genomen beslissingen zijn. Een volledig autonome keuze is voor honderd procent gebaseerd op de individuele preferenties van de man. Uit figuur 6 blijkt echter dat deze individuele keuzes beïnvloed worden en gelegen zijn in een grotere context. De man wordt omringd door zijn sociale omgeving én heeft te maken met sociale patronen en structuren in de vorm van tradities en gewoonten die een indirecte invloed hebben op het keuzeprocess. Traditionele rolpatronen en ideologieën zijn determinerende factoren als het gaat om het gedrag van de man.

De sociale omgeving verwijst dus feitelijk naar de sociale context waarin men zich begeeft. Iedereen maakt deel uit van een aantal groepen. Zonder dat men het vaak doorheeft stijgt dit aantal sociologische groepen tot een aanzienlijk en bijna oneindig aantal. Sociologische groepen kunnen worden ingedeeld in macroscopische groepen, mesoscopische groepen en microscopische groepen, welke allemaal een andere invloed uitoefenen op de man, zie figuur 7.

Macroscopische groepen	Mesoscopische groepen	Microscopische groepen
• Relgie / Levensovertuiging • Continent / Nationaliteit • Geslacht • Generatie • Politieke ideologie	• Regio / Stad • Opleidingsniveau • Subcultuur	• Werk • Vrienden • Familie • Gezin • Kinderen

Figuur 7: Sociologische groepen van de man

Met een aantal van deze groepen voelt men zich sterk verbonden, maar met een aantal van deze groepen is de verbondenheid beperkt. In deze scriptie wordt vooral ingezoomd op de invloed van de microscopische groepen, de directe leefomgeving (sociale omgeving) van de man. Namelijk, de gezinsleden, de ouders en de directe familie, de vrienden en de indirecte familie, en de collega's en de werkgever. Granovetter (1973) spreekt in deze context van strong en weak ties. Met andere woorden, met de ene groep heeft men meer binding dan met de andere groep en de ene groep heeft dus meer invloed op een te maken keuze dan een andere groep. De sociale omgeving is schematisch weergegeven in figuur 8.

Figuur 8: Weergave van de sociale omgeving

2.7 Binding met de omgeving

Mannen staan niet los van hun omgeving en hebben dus in de beslissingen die ze nemen te maken met de invloed van de (sociale) omgeving. Niet iedere binding in een dergelijke omgeving is even sterk. Granovetter (1973:216) stelt dat de sterkte van een binding (een tie) afhankelijk is van de combinatie van vier factoren, namelijk:

- ~ De hoeveelheid tijd

- ~ De emotionele intensiteit
- ~ De mate van intimiteit (mate van wederzijds vertrouwen)
- ~ De verwachting van wederzijdse diensten.

Hoe meer deze factoren vertegenwoordigd zijn des te sterker de binding. Tevens stelt Granovetter het volgende: 'Weak ties provide people with access to information and resources beyond those available in their own social circles; but strong ties have greater motivation to be of assistance and are typically more easily available' (Granovetter, 1973:218). Deze uitspraak lijkt in eerste instantie te beteken dat een sterke binding meer invloed heeft op de beslissingen die mannen nemen rondom de inrichting van zorg en arbeid. Echter is die niet het geval. Deze uitspraak betekent namelijk niet automatisch dat een sterke binding meer invloed heeft. Met name de toegang tot informatie buiten de eigen sociale cirkel kan immers van wezenlijk belang zijn bij het nemen van belangrijke beslissingen. De theorie van Granovetter impliceert dat mannen sowieso beïnvloed worden door de omgeving waarin zij zich bevinden. De zwakke bindingen voorzien in dit geval vooral in toegang tot informatie. Informatie die belangrijk kan zijn bij het maken van een keuze. Dit wijst erop dat met name de zwakke bindingen aangeboord worden bij dagelijkse en pragmatische beslissingen. Hier is immers de input van informatie van wezenlijk belang. Aannemelijk is het dat de man deze zwakke bindingen uit eigen overtuiging inschakelt. Zij staan immers wat verder van hem af en bevinden zich buiten de intieme 'sociale cirkel'. De sterke bindingen worden niet altijd uit eigen overtuiging aangeboord, zij 'bemoeien' zich sneller met de te maken keuzes en met het vertoonde gedrag. Zij hebben immers een grotere aanleiding om hulp te bieden, de vier factoren zijn tenslotte beter vertegenwoordigd. Tevens zijn zij makkelijker beschikbaar voor de man, ze bevinden zich namelijk in de 'sociale cirkel'. Deze stellingname wijst erop dat beide bindingen het keuzeproces van de man beïnvloeden. De zwakke bindingen worden eerder vrijwillig aangeboord en voorzien vooral in informatie die van nut kan zijn bij met name het maken van dagelijkse en pragmatische beslissingen. De sterke bindingen lijken zich ook ongevraagd te bemoeien met het keuzeproces van de man. Dit betekent dat er hier invloed uitgeoefend wordt op zowel pragmatische beslissingen als op fundamentele en existentiële beslissingen.

Granovetter gaat er dus van uit dat het individuele gedrag ingebed is in het sociale. Dat wil zeggen dat een individu keuzes maakt met de omgeving als context en dat keuzes niet geïsoleerd en los van de omgeving gemaakt kunnen worden. Verschillende sociale relaties, van strong tot weak ties, hebben dus consequenties ten aanzien van het handelen van een individu (Granovetter, 1985). Dit betekent dat iedere vorm van gedrag, beslissing of overweging is ingebed (embeddedness) in de sociale omgeving van een individu.

Zukin en DiMaggio (1990) passen de theorie van Granovetter toe. Zij verhelderen eigenlijk de theorie, doordat zij vier verschillende vormen van embeddedness (inbedding) aanmerken. In eerste instantie spreken Zukin en DiMaggio over cognitieve inbedding. Hiermee wordt bedoelt dat beslissingen die mensen nemen vooral voorkomen uit cognitieve schemata die men gebruikt. Als tweede onderscheiden zij culturele inbedding. Dit betekent dat met name de culturele normen en

overtuigingen een belangrijke rol spelen in het vertoonde gedrag. Als derde spreken zij over structurele inbedding. In deze vorm van embeddedness zijn het vooral de relaties met anderen die het gedrag van mensen beïnvloeden. Tot slot wordt politieke inbedding onderscheiden. In deze vorm wordt het gedrag van mensen vooral bepaald door rechtssystemen en politieke verhoudingen. In termen van Granovetter (1985) betekent dit dat iedere vorm van gedrag, beslissing of overweging is ingebed (embeddedness) in de sociale omgeving van een individu, maar dat volgens Zukin en DiMaggio deze manier van inbedding vorm kan krijgen op een cognitieve, culturele, structurele of politieke manier (1990).

2.8 De peergroup of referentiegroep

De sociale omgeving bestaat niet alleen uit zwakke en sterke bindingen. Ook is er binnen de sociale omgeving van de man een zogeheten peergroup te destilleren. Een dergelijke groep wordt ook wel de 'reference group' of de 'referentiegroep' genoemd. Bijna iedereen maakt, zowel bewust als onbewust, gebruik van een referentiegroep; een sociale groep die fungeert als een referentiepunt in het maken van evaluaties van beslissingen. Het gaat dan hier niet zozeer om de te nemen beslissing, maar meer over de evaluatie van de genomen beslissingen. Mascionis en Plummer (2008: 165) beschrijven een voorbeeld waarin de invloed van de referentiegroep aangetoond wordt. Wanneer een (jonge) knul uitgaat met een meisje, verbeeldt hij zich de reacties van zijn vrienden ten aanzien van het meisje. Denkt hij dat zijn vrienden het meisje leuk vinden of zelfs goedkeuren dan zou hij met haar uitgaan en wellicht met haar pronken. Het kan zelfs zover gaan dat de betreffende knul niet met meisje uitgaat, omdat hij in de veronderstelling is dat zijn vrienden dit niet 'tof' zouden vinden of zelfs af zouden keuren. Dit betekent dat zijn gedrag en de keuzes die hij maakt beïnvloed worden door zijn vrienden. De groep vrienden kan in deze context aangemerkt worden als de referentiegroep van de jonge knul. Dit betekent dat de mannen die bij dit onderzoek betrokken zijn ook tot een referentiegroep behoren. Ook zij maken dus, volgens de referentiegroeptheorie, gebruik van een bepaalde referentiegroep. Zo valt te veronderstellen dat de keuzes die mannen maken of het gedrag dat mannen vertonen sterk beïnvloed wordt door anderen in de sociale omgeving en door de referentiegroep waartoe zij behoren. Wanneer de referentiegroep het afkeurt dat de man veel zorgt en weinig werkt, moet de man sterk in de schoenen staan om veel te zorgen en weinig te werken. Makkelijker is het om te voldoen aan de verwachtingen, oordelen en meningen van anderen in de sociale omgeving of aan de referentiegroep.

Echter is een gradatie aan te merken in 'soorten' referentiegroepen. In de literatuur wordt gesproken over een identification group, een interaction group, een valuation group en over een audience group. Binnen alle vier de groepen is het deel uitmaken van de referentiegroep en 'role-taking' onlosmakelijk met elkaar verbonden (Turner, 1956:328). Eerst een uitleg van de verschillende groepen (Turner, 1956:328);

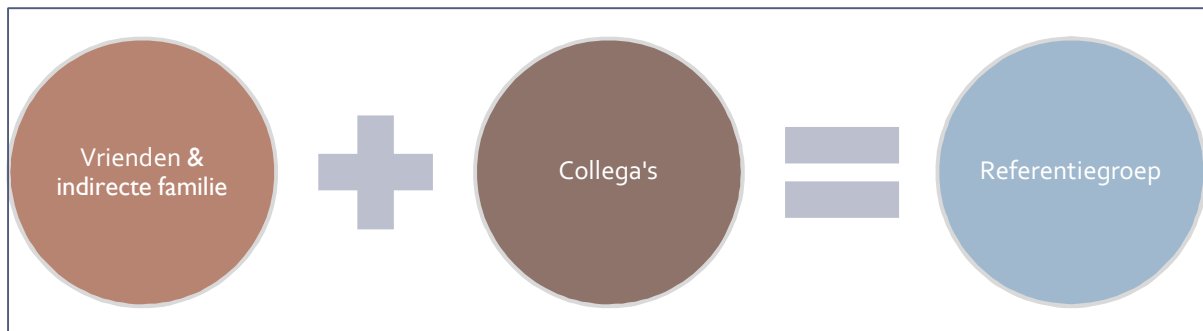
- ~ De valuation group; hier hangt de mate van role-taking in deze groep af van de mate van identificatie en van het zelfbeeld. Hier wordt de groep puur als referentiepunt gezien. Deze

vorm komt dus meeste in de buurt van de referentiegroep zoals beschreven in de referentiegroeptheorie.

- ~ De interaction group; binnen een dergelijke groep hoeft de betrokkene geen duidelijke rol in te nemen. Een individu maakt alleen maar deel uit van deze groep om een doel te bereiken. De leden zijn slechts de voorwaarde voor zijn acties en de groep is neutraal gestemd, waardoor eigen standpunten en meningen behouden blijven.
- ~ De identification group; binnen de identificatiegroep is de groep een bron van waarden. Een individu wordt lid van deze groep en maakt de standpunten en de meningen van de groep eigen. De man identificeert zich met de andere leden van de groep, waardoor er een duidelijk rol van hem verwacht wordt.
- ~ De audience group; in een dergelijk groep neemt het individu een duidelijk rol in. Zijn rol wordt zelfs geobserveerd en geëvalueerd. Dit kan ertoe leiden dat de leden niet meer kritisch zijn ten opzichte van de standpunten en meningen van de groep. Er heerst een sterke mate van socialisatie, welke wellicht vergelijkbaar is met een vorm van indoctrinatie.

In dit onderzoek bestaat de referentiegroep of valuation group van de mannen uit vrienden, indirecte familie en collega's. De referentiegroep bestaat in deze context uit personen waarmee men zich kan identificeren en die gelijkend zijn. Vooral bij de groep collega's is de deelname aan deze groep min of meer vastgesteld. Door te kiezen voor een bepaald werk, behoort men vaak automatisch tot een bepaalde groep. Het lidmaatschap van 'automatische' referentiegroepen is meestal meer vrijblijvend dan bij groepen waar men zich voor moet aanmelden. Dit komt omdat de mate van identificatie met een dergelijke groep geringer is, de keuze is immers gevallen op een functie en minder op een groep. Bij bijvoorbeeld het lidmaatschap van een politieke partij wordt meer bewuster en direct voor een bepaalde (referentie)groep gekozen. Echter moet de invloed van deze groep niet onderschat worden. Met name deze dagindeling heeft invloed op de beslissingen die mannen nemen rondom de inrichting van zorg en arbeid. Dit is eerder in dit onderzoek terug te lezen, wanneer de redenen aangehaald werden waarom mannen volgens eigen zeggen niet minder kunnen werken. Hier speelde het gekozen vak en de werkgever een bepalende rol in de keuze om niet minder te gaan werken.

Niet alleen de collega's behoren tot de gedestilleerde referentiegroep, ook de indirecte familie en de vrienden behoren tot deze groep. Deze groepen worden bewuster gekozen dan de collega's. Met name de vriendengroep is dikwijls een hele bewuste keuze. Dit veronderstelt dat de groep vrienden een grotere mate van invloed heeft dan de groep collega's. Deze groep is immers wat minder bewust gekozen. De sociale groep bestaande uit vrienden heeft dus volgens deze referentiegroeptheorie het meeste invloed op de beslissingen die mannen nemen rondom de indeling van zorg en arbeid. Daarna de groep indirecte familie, gevolgd door de groep collega's. Tot slot wordt de opbouw van de referentiegroep in figuur 9.

Figuur 9: De referentiegroep

Eigen bewerking E.H.

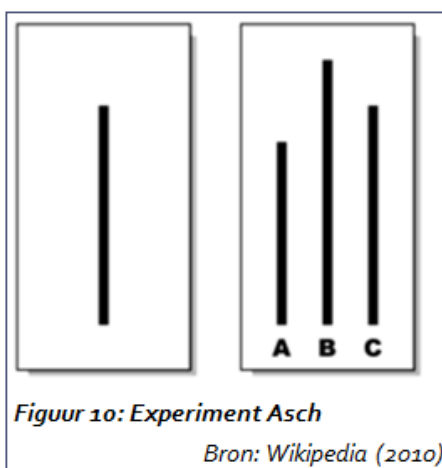
2.9 Sociale impact

De Social Impact Theory (Latané, 1981: 10-11) stelt dat mensen beïnvloed worden door echte, geïmpliceerde of voorgestelde druk door sociale aanwezigheid van een ander. Drie sociale factoren bepalen de mate van de impact, namelijk:

- ~ Het aantal personen dat sociaal aanwezig is; de invloed van een specifiek persoon wordt kleiner naarmate de groep groter wordt.
- ~ De directheid van de sociale aanwezigheid; de nabijheid van anderen in plaats en tijd.
- ~ De kracht van de sociale bron; de belangrijkheid van anderen voor het individu.

Deze theorie is ontstaan door een onderzoek naar conformeren; een proces waarin opvattingen of attitudes van een individu beïnvloed worden door anderen, doordat zij sociale druk uitoefenen (Latané, 1981: 10-11). Dit proces is vergelijkbaar met het begrip 'modeling'; een proces waarbij mensen andermans gedrag imiteren of observeren en daarvan leren (Latané, 1981: 10-11).

Binnen deze context zijn de overeenstemmingsexperimenten van Asch (1952) in het kader van normatieve sociale beïnvloeding van belang (Macionis en Plummer, 2008:164). Asch heeft aan proefpersonen gevraagd om een lijn qua lengte te vergelijken met drie andere lijnen. De proefpersonen moesten uit de drie andere lijnen de lijn met dezelfde lengte aanwijzen.

Figuur 10: Experiment Asch

Bron: Wikipedia (2010)

Hiernaast zijn twee plaatjes weergegeven (figuur 10) zoals in het experiment gebruikt. Een persoon met een normaal gezichtsvermogen ziet dat de lijn in het linkerplaatje qua lengte overeenkomt met 'lijn C' uit het rechterplaatje.

In het experiment werden er groepen van zeven tot negen personen samengesteld. De mensen in deze groep moesten hardop het 'juiste' antwoord geven. Er zat echter een addertje onder het gras. Binnen het experiment was er maar één echte proefpersoon; de anderen in de groep waren 'medeplichtigen'

en die moesten antwoorden geven die vooraf vastgesteld waren. Asch bepaalde vooraf dat de

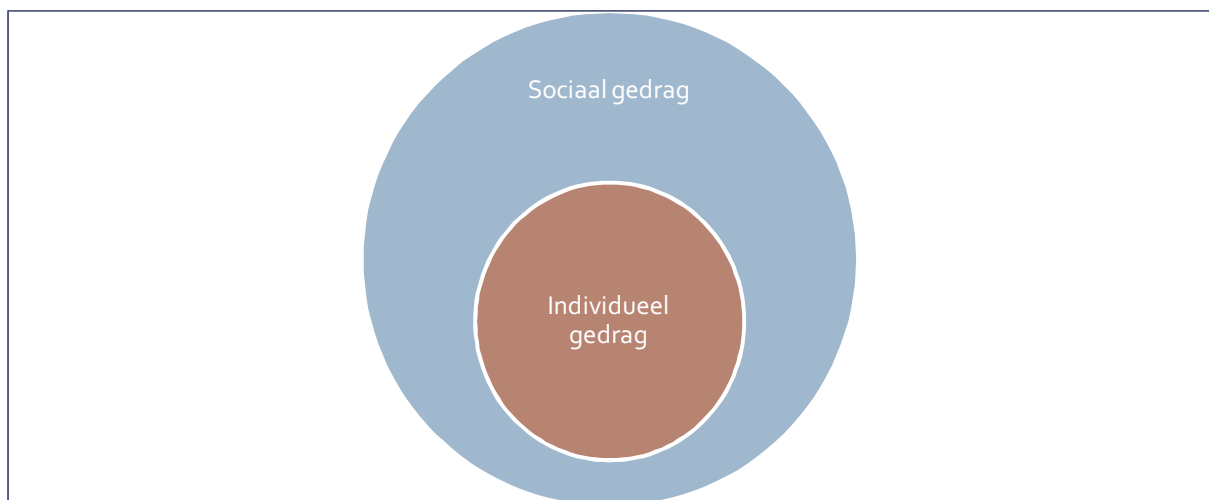
'medeplichtigen' op twee derde van de vragen een fout antwoord moest geven. Van de 100 proefpersonen reageerden er slechts 25 procent onafhankelijk en bleef bij het eigen antwoord. Het aantal foute antwoorden bedroeg 36,8 procent, terwijl dit onder normale omstandigheden minder dan 1 procent zou zijn geweest (Berryman, 2001:116).

Dit betekent dat mensen conformeren op het moment dat er in bepaalde mate groepsdruk ontstaat. In deze komt de Social Impact Theory van Latané (1981) weer om de hoek kijken. Deze verschijnselen impliceren namelijk dat mannen, in de aanwezigheid van anderen, andere keuzes maken dan wanneer zij alleen zijn. Dit veronderstelt bijvoorbeeld dat mannen anders met hun kind(eren) omgaan wanneer er andere mensen bij zijn dan wanneer ze alleen met hun kind zijn. Dit betekent zelfs dat consistent ouderschap dan niet eens bestaat.

2.10 Sociaal gedrag

Duidelijk is geworden dat het keuzeprocess van mannen beïnvloed wordt door zowel zwakke als sterke bindingen, door de referentiegroep waartoe men behoort en door de sociale impact van de sociale omgeving van de man. Dit betekent keer op keer dat het gedrag en dus de keuzes die mannen maken rondom de inrichting van zorg en arbeid beïnvloed worden door derden. Ook Mead stelt dat het individuele gedrag van mensen gezien moet worden in een grotere context. Volgens Mead moet het individuele gedrag gezien worden binnen het sociale gedrag (Mead, 1959:xv).

Dit betekent dat de mens niet in staat is om geheel autonome keuzes te maken. Ook hier blijkt dat het eigen gedrag beïnvloed wordt door anderen en dat het eigen gedrag gelegen is in een grotere en omringende context. De theorie van Mead gaat zelfs een stap verder. Volgens Mead is er namelijk geen individueel gedrag mogelijk zonder dat individueel gedrag een plaats heeft in een sociale omgeving. Met andere woorden, zonder sociaal gedrag is er geen ruimte voor individueel gedrag. Een groter invloed van de sociale omgeving is dus niet denkbaar. Dit betekent schematisch het volgende. Zie figuur 11.

Figuur 11: Individueel gedrag in grotere context (op basis van Mead)

Mead maakt in zijn theorie onderscheid in drie aspecten, namelijk 'the Mind', 'the Self' en 'Society'. Vrij vertaald betekent dit de geest (gedachten), de eigen persoon (de ik) en de samenleving (de maatschappij). De geest en de eigen persoon komen voort uit het sociale proces. Deze beïnvloeding gebeurt door middel van communicatie en tekens. De opkomst van de geest is dus afhankelijk van de interactie tussen de persoon (het menselijk organisme) en de sociale omgeving. Met andere woorden, deelname aan het proces van communicatief handelen leidt tot het vertonen van symbolische gedrag, dat wil zeggen, de gedachten krijgen vorm (Mead, 1959:42-50). De eigen persoon is volgens Mead de individuele aandacht van en voor het communicatieve proces. Het is het gedrag ten aanzien van taal van de kant van de mens. Het centrale concept binnen de eigen persoon is dat de mens in staat is om reflexief te zijn en de rol van de ander in kan nemen. Mead noemt dit 'taking the role of the other' (Macionis en Plummer, 2008:197-200). Jezelf bekijken vanuit de ander gebeurt in een drietal stappen, namelijk:

- ~ De eigen persoon komt naar voren door sociale ervaringen. De eigen persoon is nog niet aanwezig bij de geboorte, maar wordt ontwikkeld door sociale ervaringen.
- ~ Deze sociale ervaringen komen tot uiting door middel van communicatie en door uitwisseling van symbolen.
- ~ Om de intentie van deze communicatie en van deze symbolen te begrijpen moet men zich de situatie voorstellen door de ogen van een ander.

Dit betekent dat er geen geest of gedachte is zonder taal. Taal of belangrijke symbolen zijn de inhoud en de vertegenwoordiger van de geest, maar blijven slechts een product van sociale interactie, dus van de sociale omgeving (Mead, 1959:135 - 140). Taal stelt de mens in staat om over zichzelf te praten zoals wij over anderen praten, door taal worden wij dus anderen voor onszelf. Dit betekent dat mensen zichzelf leren te zien aan de hand van de standpunten van hun medemensen. Dit leidt ertoe dat we een rol gaan 'spelen' die de eigen persoon vertegenwoordigt (role-taking). Dit komt volgens Mead door de 'I' en de 'me'. De 'me' is de sociale eigen persoon en de 'I' is de reactie op de 'me'. Met andere woorden, de 'I' is de reactie op de houding, standpunten en gedrag van anderen, welke tot uiting komen in de vorm van taal of belangrijke symbolen. Dit alles betekent dat een mens geen gedachten kan hebben zonder een plaats te hebben in een sociale omgeving, waarin geïnteracteed of communicatief gehandeld wordt. De keuzes die mannen maken zijn dus volgens Mead een volledig product van de sociale omgeving. Er bestaan immers geen gedachten zonder sociale interactie. Ook hier wordt opnieuw duidelijk dat de man beïnvloed wordt in de keuzes die hij maakt rondom de inrichting van zorg en arbeid, dus dat de sociale omgeving een onnavolgbare rol speelt.

2.11 Een sociaal veld

Zoals eerder aangegeven is er een kloof in de sociologie zichtbaar. Een kloof tussen aanhangers van de structuurgerichte theorieën en tussen de aanhangers van de actiegerichte theorieën. In deze context een kloof tussen mensen die geloven dat mannen geheel autonoom en op basis van eigen individuele vrijheid beslissingen nemen rondom de inrichting van zorg en arbeid en tussen mensen

die geloven dat mannen gepredestineerd zijn en dus keuzes maken op basis van ingesloten sociale structuren en patronen. Eerder is beschreven dat beide ideologieën niet geheel houdbaar zijn en dat er ook nog zoiets bestaat als een sociale omgeving. Ook Pierre Bourdieu heeft de contradictie tussen beide theorieën proberen op te lossen. In deze context past dan ook de veldtheorie van Bourdieu. In eerste instantie is de theorie van Bourdieu ontwikkeld om de sociale stratificatie en de sociale ongelijkheid en de bestendiging hiervan te begrijpen en te verklaren. Ook de bestendiging en de veranderingen in de trends rondom de indeling van zorg en arbeid voor zowel mannen als vrouwen zijn te begrijpen en te verklaren volgens de theorie van Bourdieu.

Het centrale begrip in de theorie van Bourdieu is 'habitus'. Met de habitus doelt Bourdieu op een mentale structuur die mensen in een bepaalde sociale omgeving ontwikkelen (Jong, de, 2003:327). Met andere woorden, de habitus is een aangeleerd, niet aangeboren systeem van schemata die iets genereren of voortbrengen. Die schema's zijn objectief aangepast aan de condities waarin ze voortgebracht zijn. Pierre Bourdieu verwoordt dit als 'de habitus is niet alleen een structurerende structuur, maar ook een gestructureerde structuur' (Jong, de, 2003:327). Mensen worden groot binnen een bepaalde sociale omgeving en de mentale schema's die zich vormen in de habitus passen zich aan de sociale omgeving aan. Het is dus eigenlijk een vorm van socialisatie, waarin socialisatie het proces is waarbij mensen leren zich sociaal te gedragen in de voor hen relevante groepen (Hoeksema en van der Werf, 2002:23). Hier is dus een verband zichtbaar met een eerder genoemd verschijnsel als hegemoniale masculiniteit welke vooral voortkomt uit het socialisatieproces. De habitus is enerzijds dus een objectief maatschappelijk gegeven, maar anderzijds is de habitus ook gericht op individuele aspecten. Dit betekent dat de socialisators (ouders, vrienden etc.) en de socialiserende instanties (school, werk etc.) een grote invloed hebben op mensen vanaf hun geboorte tot hun overlijden. Met andere woorden de socialisators en de socialiserende instanties hebben een grote invloed op de keuzes die mannen maken rondom de inrichting van zorg en arbeid. Deze socialisators en hun socialiserende instanties behoren immers tot sociale omgeving van de man.

Bourdieu gaat nog verder. Hij stelt namelijk dat mensen zich bewegen en bevinden in een bepaald veld; een sociale ruimte binnen de maatschappij. Mensen die zich in een bepaald veld begeven ontwikkelen een soort spelgevoel of een strategie om zich in dit veld staande te houden (Jong, de, 2003:329). De ontwikkelde habitus bepaalt dus uiteindelijk de positie in een bepaald veld. Dit betekent dat deze velden een grote invloed hebben op mensen. De velden hebben dus in deze context een grote mate van invloed op de beslissingen die mannen nemen ten aanzien van de indeling van zorg en arbeid. Mannen houden zich namelijk staande in de velden waarin zij zich begeven door verschillende vormen van kapitaal. Bourdieu maakt hier onderscheid in symbolisch kapitaal (status en eer), economisch kapitaal (bezittingen en geld), cultureel kapitaal (kwalificaties en competenties) en sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal is de mogelijkheid om een sociaal netwerk aan te boren en om hulpbronnen te mobiliseren uit dit netwerk. Pierre Bourdieu omschrijft dit als volgt: 'The aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance or recognition – or in

other words, to membership in a group – which provides each of its members with the backing of the collectivity-owned capital, a 'credential' which entitles them to credit, in the various senses of the word' (Bourdieu, 1986:241). Dit betekent dat mensen gebruik maken van sociaal kapitaal door bij een groep te horen. Dit leidt ertoe dat zij door deze groep beïnvloed worden in hun gedrag of in de keuzes die ze maken. Dit betekent weer dat mannen in de beslissingen die ze nemen rondom de inrichting van zorg en arbeid beïnvloed worden door de sociale omgeving. Hier met name de groepen die bij het sociale netwerk horen en dienen als sociaal kapitaal.

2.12 Sociale omgeving steeds persoonsspecifiek complexer

De sociale omgeving wordt in onze hedendaagse samenleving steeds persoonsspecifiek complexer. Aan de ene kant is de stijgende belangrijkheid van de sociale omgeving te wijten aan de toename in het aantal te maken keuzes. Niet alleen de toename in het aantal te maken keuzes is doorslaggevend, ook de toename in de complexiteit van de te nemen beslissingen speelt een belangrijke rol. Door onze snelle, informatieve en technologische maatschappij ontstaat er steeds meer de behoefte aan informatie en sociale steun uit de sociale omgeving. Op deze manier kan immers de complexiteit van keuzes gereduceerd worden.

Aan de andere kant wordt de sociale omgeving persoonsspecifiek complexer door processen als ontkerkelijking (secularisering) en ontzuiling. Tot laat in de twintigste eeuw was Nederland immers verzuild. Deze scheiding in zuilen werd vorm gegeven doordat iedere zuil zijn eigen kerk, omroep, krant, vakbond of bijvoorbeeld politieke partij had. Het horen bij een dergelijke zuil bracht sociale cohesie, maar ook een sociaal keurslijf met zich mee. Mensen hoorde bij een bepaalde zuil, maar doordat zij bij een zuil hoorden werd er een bepaald gedrag van hen verwacht. De sociale dwang en de sociale controle was sterk vertegenwoordigd in een dergelijke samenleving. Dit betekent dat mensen in een dergelijke situatie weinig keuzes hoefden maken. Een groot aantal van deze keuzes werd immers genomen op basis van regels, tradities en gewoontes die paste binnen een bepaalde zuil. Echter is er binnen de Nederlandse samenleving al jarenlang een proces van individualisering zichtbaar, de zuilen verdwijnen en mensen behoren in steeds mindere mate bij een kerkgenootschap. Rond 1900 behoorde vrijwel iedereen in ons land tot een kerkelijke gezindte. Op dit moment noemt 40 procent van de bevolking zich niet kerkelijk (Advokaat en de Graaf, 2001:30). Vertrouwde maatschappelijke verbanden en vertrouwde gedragspatronen verliezen dus hun vanzelfsprekende karakter (Hooghe en Houtman, 2003:115). Dit individualiseringproces wordt in de literatuur op verschillende manier omschreven. Beck, Giddens en Lash spreken in deze context over reflexieve modernisering (1994). Binnen de reflexieve moderniteit maken individuen zichzelf; datgene wat vaststond door tradities en gewoonten heeft plaatsgemaakt voor 'het zelf maken'. Ook wordt er in deze context gesproken over postmodernisering. Met name Inglehart spreekt over postmodernisering. Hij stelt dat vooral de industrialisatie sociale en culturele consequenties heeft. Het opleidingsniveau is sterk gestegen, maar ook de geslachtsrollen veranderen sterk (Inglehart en Baker, 2000:20). Ook dit proces, wat te scharen valt onder individualisering, heeft als gevolg dat vertrouwde gedragspatronen hun vanzelfsprekende karakter verliezen. In dit kader spreken Heelas, Lash en Morris zelfs over detraditionalisering (Hooghe en Houtman, 2003:115). Allemaal

aanwijzingen dat de hedendaagse Nederlandse samenleving steeds individualistischer wordt. Met name deze individualisering brengt met zich mee dat mensen steeds meer op zichzelf aangewezen zijn wanneer zij voor een belangrijke keuze komen te staan. Een referentiepunt als de kerk, de zuil of een ander genootschap ontbreekt. Dat wil zeggen dat het individualiseringproces tot gevolg heeft dat mensen meer eigen keuzes moeten maken. Vooral de toename in het aantal keuzes leidt ertoe dat mensen vaker sociale steun zoeken in hun sociale omgeving. Allerlei verschuivingen in de Nederlandse samenleving dragen er toe bij dat de sociale omgeving steeds persoonsspecifiek complexer wordt. Het persoonsspecifiek complexer worden van de sociale omgeving uit zich naar alle waarschijnlijkheid in complexe en essentiële keuzes. Deze wordt hieronder verder uiteengezet in een aantal aangemerkte thema's.

2.13 Thema's rondom sociale omgeving

Verschillende theorieën beschrijven de invloed van de sociale omgeving. Om de invloed en dus de rol van de sociale omgeving te meten bij de mannen die deelnemen aan dit onderzoek is het noodzakelijk de mannen te bevragen op een aantal afgebakende en specifieke onderwerpen. Onderzoek volstaat immers niet door lukraak te vragen naar de invloed van de sociale omgeving. Om deze reden is er aantal thema's vastgesteld. Deze thema's zullen tevens dienen als de input voor de interviews met de respondenten (zie voor de topiclijsten als input voor de interviews bijlage 1 en 2). Het gaat hier om onderwerpen die essentieel zijn voor de te maken beslissingen rondom de indeling van zorg en arbeid en zijn onderwerpen die in onze maatschappij steeds belangrijker zijn geworden. Binnen onze maatschappij is er de laatste decennia een aantal belangrijke verschuivingen zichtbaar, deze verschuivingen bevinden zich overwegend in deze onderwerpen. Vooral de belangrijkheid van deze onderwerpen maakt aannemelijk dat wanneer de sociale omgeving persoonsspecifiek complexer is geworden dat dit met name zichtbaar is in de volgende onderwerpen.

2.13.1 Verdeling arbeid en zorg

In de verdeling rondom arbeid en zorg zijn duidelijk verschuivingen zichtbaar binnen de maatschappij. Juist deze verschuivingen en het activeringsbeleid van de overheid hierin maken een dergelijke essentieel, maar ook beladen. Nederlands was namelijk altijd, en sommige opzichten is, een samenleving waarin het traditionele kostwinnersmodel sterk aangehangen wordt. De man heeft een betaalde baan en de vrouw zorgt voor de kinderen. Dit traditionele tijdsbestedingsmodel vierde hoogtij na de Tweede Wereldoorlog. In deze tijd begon immers de Nederlandse verzorgingsstaat te groeien en de verzorgingsstatelijke arrangementen die ontstonden, bevestigden en stimuleerden de man als kostwinner. Bij deze tijd horen verzorgingsstatelijke arrangementen die gericht zijn op collectieve CAO-afspraken, volledige werkweken, vastgelegde pensioenleeftijden en oplopende kinderbijslagregelingen (Bussemaker, 2009). Niet alleen deze verzorgingstatelijke arrangementen zijn sterk gericht geweest op het vasthouden aan de traditionele rolpatronen. Ook de sociale politiek, het werkgerelateerde beleid, het familierecht en de autoriteit rondom het beheersen van financiële zaken, hebben sterk in het teken gestaan van deze 'ouderwetse' ideologie (Knijn en Selten, 2002:175). Het feit dat mannen in aanmerking kwamen voor hogere lonen en dat het

belastingstelsel één kostwinner per huishouden stimuleerde, waren belangrijke redenen dat er voor gehuwde vrouwen geen financiële noodzaak was om te werken en dat de man 'gewoon' kostwinner bleef (Hartgers, 2001:70).

Ondanks deze ingesloten, traditionele rolpatronen begon het familieleven zo rond de jaren zeventig langzaam te veranderen. Dit gebeurde met name door de opkomst van de pil. Tevens zorgde de toenemende welvaart ervoor dat vaste grond geboden werd voor de individualisering van vrouwen en kinderen (Knijn en Selten, 2002:175). Bovendien nam, als gevolg van de groeiende welvaart, het opleidingsniveau van vrouwen toe, waardoor de ambitie om deel te nemen aan het arbeidsproces gestimuleerd werd (Knijn en Selten, 2002:175). De Nederlandse verzorgingsstaat, met haar verzorgingsstatelijke arrangementen, begon afbreuk te doen aan de sterke en dominante positie van de man als kostwinner. Het gevoerde (werkgerelateerde) beleid, de sociale politiek en het familierecht veranderde. Waar de verzorgingsstatelijke arrangementen eerder in de tijd vooral gericht waren op volledige werkweken en op oplopende kinderbijslagregelingen, ontstond er een verschuiving naar wettelijke regelingen om in deeltijd te werken. Tevens maakte de oude arrangementen plaats voor ouderschapsverlofregelingen en flexibelere arbeidspatronen (Bussemaker, 2009).

Ook begon de overheid vanaf de jaren tachtig een beleid te voeren waarin de combinatie tussen zorg en arbeid, voor zowel moeders als vaders, gestimuleerd werd. Vaders werden bewust gemaakt van het gedachtegoed dat ze zorg moeten dragen voor hun kinderen in de breedste zin van het woord (Knijn en Selten, 2002:177). Een voorbeeld van een dergelijke campagne is de reclamecampagne van de Stichting Ideële Reclame (SIRE) uit 1998, met als thema: 'vaders zijn thuis net zo onmisbaar als op het werk'. In deze campagne wordt geprobeerd de Nederlandse bevolking bewust te maken van de rol die vaders hebben bij het opvoeden van hun kinderen. Tevens wordt er geprobeerd vaders te stimuleren om vaker actief deel te nemen aan de zorgtaken in het gezin. De reclame gaat als volgt:

Een vader, twee dochters en een zoon zitten aan tafel in de eetkamer. Niemand zegt een woord, er heerst zichtbaar een ongemakkelijke stilte. Dan komt er een vrouw de eetkamer binnen, dit lijkt de moeder in het gezin te zijn. Zij draagt een groot bord met vlees dat ze aan de vader geeft. Hij snijdt het vlees. Op dat moment spreekt een stem de gedachte van het kind uit 'wie is toch die man die op zondag altijd het vlees komt snijden?' Op dit moment verschijnt er een geschreven tekst in beeld: 'vaders zijn thuis net zo onmisbaar als op het werk!' (Knijn en Selten, 2002:168).

Niet alleen deze reclamecampagne is een voorbeeld van overheids campagnes die gericht zijn op het doorbreken van de traditionele rolpatronen. Navolgend kwam de overheid met meerdere campagnes met een soortgelijke boodschap: 'mannen, laat thuis de handen wapperen! Doe meer dan het hanteren van het vleesmes!'

Vooraf de aandacht van de overheid aan de te nemen beslissingen rondom de indeling van zorg en arbeid maken de keuze meer beladen. Tevens zijn er duidelijke verschuivingen zichtbaar in de dominantie verdeling vanaf de Tweede Wereldoorlog. Dit onderwerp wordt dus steeds belangrijker, doordat het een punt van discussie ontstaat. Eerder in de tijd was er geen discussie over deze indeling en had de man gewoon een betaalde baan en zorgde de vrouw voor de kinderen. Er ontstaat dus voor zowel mannen als vrouwen een duidelijke keuzemogelijkheid. Een keuzemogelijkheid waarin er keuzes gemaakt moeten worden over belangrijke en invloedrijke beslissingen. De te nemen beslissingen hebben immers enorme consequenties voor meerdere mensen. De toename in keuzemogelijkheden in deze context impliceert dat bij een toenemende belangrijkheid van de sociale omgeving dit zichtbaar is binnen een dergelijk onderwerp. Mensen zoeken tenslotte sociale steun als er essentiële en complexe keuzes gemaakt moeten worden.

2.13.2 Rolverdeling, taakverdeling en geslachtsrollen

Aan de feitelijke indeling van zorg en arbeid liggen rolpatronen ten grondslag. Deze patronen worden gekoppeld aan een bepaalde rol en zijn vaak terug te voeren op het geslacht van een persoon. Sommige rollen worden dan ook puur als mannelijk ervaren en sommige rollen juist als vrouwelijk. Door jaar in jaar uit bepaalde rolpatronen na te streven vormen deze op den duur sociale structuren in een samenleving. Dit betekent dat het steeds lastiger wordt om af te wijken van bepaalde ingesleten rolpatronen. De paden worden immers steeds dieper gebaad en het gaat steeds meer moeite kosten om hier vanaf te wijken.

In de Nederlandse samenleving heeft de mannelijk rol in het teken gestaan van het verdienen van de kost en de vrouwelijke rol heeft daarentegen vooral in het teken gestaan van het zorgen voor de kinderen. Dit betekent dat de verschillen in geslacht zich uiteten in een bijbehorende rol, namelijk de 'gender role' (Macionis en Plummer, 1997:367). Uiteraard zijn er verschillen zichtbaar in de twee verschillende geslachten. Er is niet voor niets een heel arsenaal aan boeken die de verschillen tussen mannen en vrouwen in kaart probeert te brengen. Het meest toonaangevende voorbeeld hiervan is 'Mannen komen van Mars en vrouwen van Venus' van John Gray. In dit boek wordt dan ook gesteld dat de Marsbewoner (de man) gesteld is op macht, vakkundigheid, efficiency en prestatie. Zijn gevoel van eigenwaarde wordt bepaald door zijn vermogen resultaten te behalen. Een gevoel van voldoening bereikt hij voornamelijk door succes en prestaties (Gray, 2003:23-24). Deze mannelijke eigenschappen bieden wellicht een verklaring voor het verschijnsel dat mannen vaker een betaalde baan hebben dan vrouwen en dat zij minder vaak zorgen dan vrouwen. Zij streven immers naar prestaties en succes, welke vooral na te streven zijn in een competitieve (werk)omgeving. Venusbewoners (de vrouw) daarentegen streven totaal andere waarden na. Ze waarderen liefde, communicatie, schoonheid en contact. Ze zijn veel bezig met elkaar steunen, helpen en koesteren. Zij ontleen een gevoel van eigenwaarde aan hun gevoelens en de kwaliteit van hun vriendschappen. Samen zijn en contact met anderen schenken hun voldoening (Gray, 2003:25-26). Deze vrouwelijke eigenschappen bieden dan wellicht een verklaring voor het verschijnsel dat vrouwen minder vaak een betaalde baan hebben of meer in deeltijd werken dan mannen. Ook zorgen vrouwen meer dan mannen.

Het lijkt er dus op dat de scheve verdeling tussen zorg en arbeid over mannen en vrouwen in beginsel terug te voeren is op zowel mannelijke als vrouwelijke eigenschappen. Met andere woorden, de geslachtsrollen vormen de basis voor de scheve verdeling van zorg en arbeid in Nederland. Niet alleen zijn deze geslachtsrollen zichtbaar in de verdeling van zorg en arbeid. Ook de taakverdeling in huis valt hierdoor deels te verklaren. Uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat mannen gemiddeld tussen de dertig en de zestig minuten per dag zoet zijn met klussen in en om het huis en in de tuin werken. Vrouwen klussen daarentegen tussen de vijf en twintig minuten per dag, maar zorgen aanzienlijk meer in huis voor de kinderen (Wieling, 2000).

Ondanks de bestendiging zijn er verschuivingen zichtbaar in de traditionele rolpatronen. Mannen zijn iets meer gaan zorgen en vrouwen zijn aanzienlijk meer gaan werken. Mannen hebben dus iets overgenomen van het vrouwelijke patroon, maar de vrouwen zijn aanzienlijk deel uit gaan maken van het mannelijke rolpatronen. Deze verschuivingen zorgen ervoor dat de rolpatronen niet als vanzelfsprekend meer worden ervaren. De vanzelfsprekendheid heeft plaats gemaakt voor een discussie of een keuzemogelijkheid. Dit betekent niet automatisch dat het blijven doorbreken van dergelijke ingesleten patronen makkelijk en ongecompliceerd is. Juist de afname in vanzelfsprekendheid zorgt voor een toename in het aantal keuzes, waardoor de complexiteit van de keuze toeneemt. Dit veronderstelt dat de afname van vanzelfsprekendheid leidt tot een toename van de invloed van de sociale omgeving. De sociale steun wordt immers ingeroepen op het moment dat er complexe en essentiële keuzes gemaakt moeten worden.

2.13.3 Ouderschap

In dit onderzoek wordt stilgestaan bij goed ouderschap. Het opvoeden van een kind ligt tenslotte in de handen van twee ouders. Echter dit onderzoek focust op goed vaderschap, eerder in deze scriptie is namelijk beschreven wat vaders onder goed vaderschap verstaan. Wanneer aan vaders gevraagd wordt wat zij verstaan onder goed vaderschap dan noemen zij niet de rol als kostwinner. Zij vinden een vader een goede vader als deze nauw contact heeft met het kind en wanneer hij geen lange afstand vader is. Dit duidt erop dat de traditionele rol van kostwinner op naar de achtergrond is verdwenen (Brandt en Kvande, 1998:299). Naar alle waarschijnlijkheid hadden vaders zo'n vijftig jaar geleden een geheel ander antwoord gegeven. Zij hadden goed vaderschap ongetwijfeld gedefinieerd als het zorgen voor financiële zekerheid. Een goede vader zorgt voor een zak met geld, waardoor het gezin financieel voorzien is. Dit betekent dat de moderne definitie van een goede vader verschilt met de definitie van goed vaderschap van zo'n vijftig jaar geleden. Wellicht wordt goed vaderschap over vijftig jaar weer anders gedefinieerd. Brandt en Kvande (1998:295) stellen dat vaderschap constant gevormd en hervormd wordt. Deze hervorming gebeurt aan de hand van de culturele context, werk en familierelaties. Eerder is geconstateerd dat werk, familierelaties en de indeling tussen zorg en arbeid sterk veranderd zijn. Dit betekent ook dat de definiëring van vaderschap veranderd is. Deze veranderingen leiden weer tot een afname van vanzelfsprekendheid, waardoor wellicht de sociale omgeving belangrijker wordt. De kans is aanzienlijk dat de definiëring

van goed vaderschap besproken wordt met de sociale omgeving en dat er dus een zekere mate van beïnvloeding zichtbaar is.

2.13.4 Kinderopvang

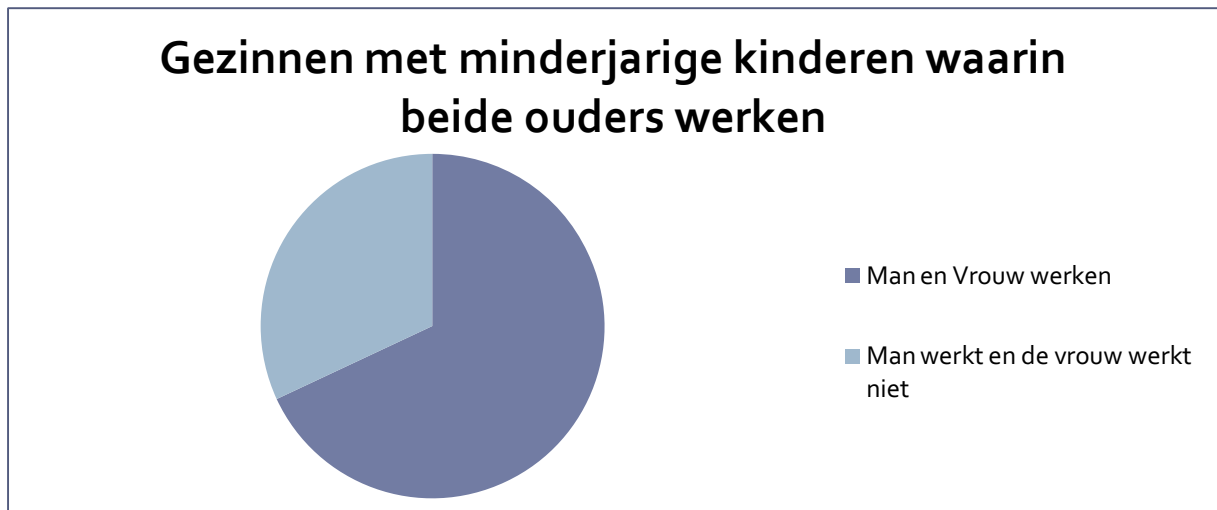
Kinderopvang is in onze moderne samenleving steeds omvangrijker geworden. Een belangrijk verschijnsel wat betrekking heeft op de groei van de kinderopvang is de arbeidsparticipatie van vrouwen die de afgelopen decennia flink is toegenomen. Uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat vrouwen flink meer zijn gaan werken, maar dat mannen niet aanzienlijk meer zijn gaan zorgen (Wieling, 2000:4-5). Dit betekent dat de zorg voor de kinderen niet meer automatisch in handen ligt van de moeder in een gezin. Een opvatting die dus sterk verschilt met de opvatting van een aantal decennia terug. In deze tijd zorgde immers de vrouw voor de kinderen en zorgde de man voor het inkomen; het traditionele kostwinnersmodel. Zoals eerder in deze scriptie aangehaald is er een duidelijke verschuiving zichtbaar naar meer modernere modellen, waarin de vrouw ook een baan heeft. Nog steeds maakt 32 procent van de gezinnen met jonge kinderen gebruik van het traditionele kostwinnersmodel, maar dit model heeft zeker aan populariteit ingeboet. Het dubbelverdienersmodel, het anderhalfverdienersmodel en het half-om-halfverdienersmodel zitten daarentegen aardig in de lift. Ongeveer 68 procent van de gezinnen met minderjarige kinderen deelt zorg en arbeid in op basis van een model waarin beide ouders werken (zie figuur 12 op de volgende pagina).

Van deze gezinnen werkte 64 procent van alle moeders met minderjarige kinderen (Van der Valk, 2008). Dit betekent dat vooral de stijging in de arbeidsparticipatie van vrouwen aangemerkt kan worden als de oorzaak van de groei van de kinderopvang. De zorg voor de kinderen komt immers meer en meer in handen van externen te liggen. De ouders zelf zijn tenslotte beiden aan het werk.

Toelichting Kinderopvang:

Als het gaat over kinderopvang dan gaat het om het opvangen en verzorgen van de kinderen van anderen. Enerzijds kan het gaan om informele kinderopvang. In een dergelijk geval passen familieleden of vrienden op de kinderen. Anderzijds kan het gaan om een formele vorm van kinderopvang. Hier zijn drie vormen in aan te merken, namelijk:

- ~ *Dagopvang; dit is een formele vorm van kinderopvang waarin kinderen opgevangen worden in een crèche of kinderdagverblijf (kinderen tussen de nul en vier jaar oud).*
- ~ *Gastouderopvang; kinderen worden opgevangen in de woning van de gastouder. De gastouder mag max. vier kinderen opvangen en moet geregistreerd staan bij een gastouderbureau.*
- ~ *Naschoolse of buitenschoolse opvang; opvang van kinderen buiten de schooluren (kinderen tussen de vier en twaalf jaar oud).*

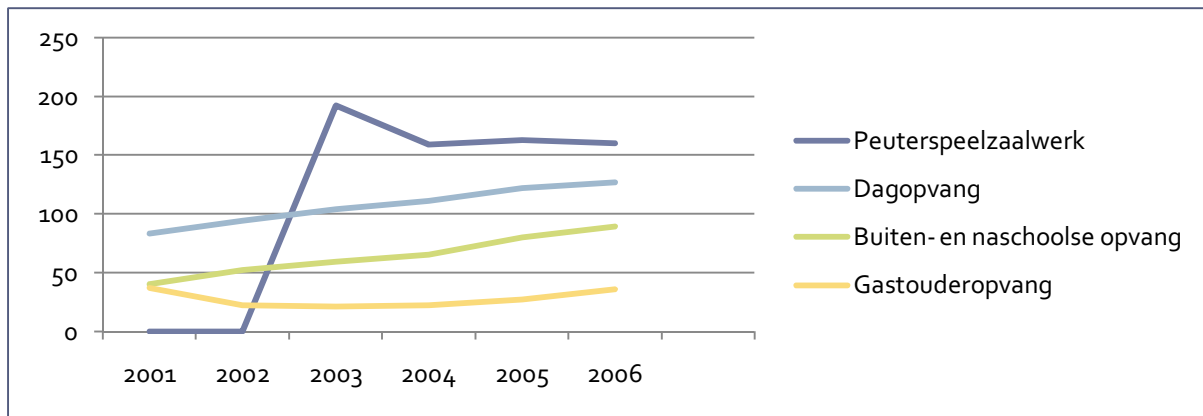

Figuur 12: Gezinnen met minderjarige kinderen waar beide ouders werken

Bron: CBS (2004); Eigen bewerking E.H.

Niet alleen zijn er veranderingen zichtbaar in de manier waarop de gezinnen zorg zijn gaan dragen voor de kinderen. Ook de overheid heeft een rol gespeeld in de toename en de groei van de kinderopvang. Het moraal of de ideologie dat vrouwen alleen maar voor de kinderen zorgde begon ook binnen het overheidsbeleid aan kracht te verliezen. Om deze reden zijn er vanaf 1995 mogelijkheden ontstaan voor kinderopvang. Echter waren deze mogelijkheden zeer beperkt (Den Dulk, 2001:35-38). Om deze reden roept de overheid begin 2005 de Wet Kinderopvang in het leven. Een wet die de kwaliteit van en de financiering rondom de kinderopvang aan banden legt. Het centrale punt in deze wet is dat er meerdere partijen betrokken worden bij de kinderopvang, namelijk de werknemers (de ouders), de werkgever en de overheid. Dit in tegenstelling met het eerder gevoerde beleid, waarin de overheid geen zorg droeg voor de kinderopvang en de ideologie aanhing dat kinderopvang de verantwoordelijkheid van het gezin zelf was. De ingevoerde Wet Kinderopvang kent vier vormen van kinderopvang, namelijk: dagopvang, gastopvang, naschoolse opvang en ouderparticipatiecrèches. Dit betekent dat het aantal aangeboden vormen van kinderopvang sterk vergroot is door de invoering van de wet

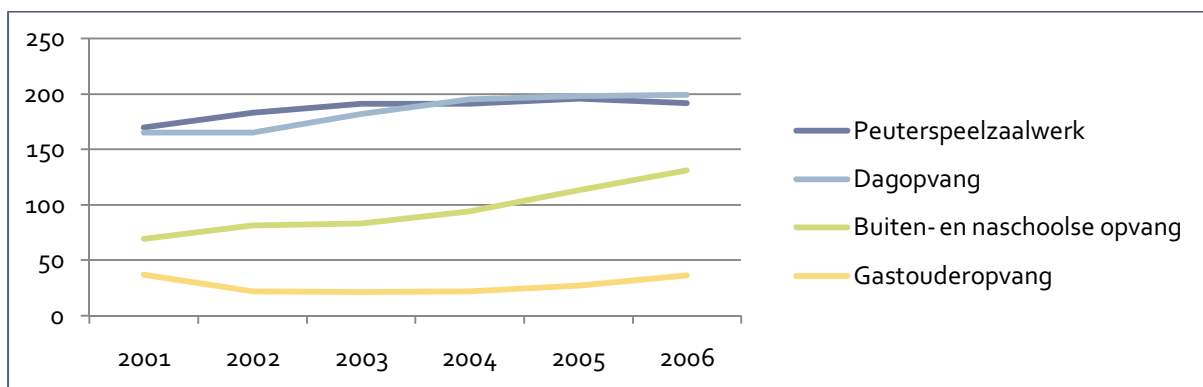
De combinatie van enerzijds een toename in de arbeidsparticipatie van vrouwen en anderzijds de sociale wetgeving van de overheid rondom kinderopvang heeft ertoe geleid dat het aantal plaatsen binnen de kinderopvang gestegen is, zie figuur 13.

Figuur 13: Aantal plaatsten kinderopvang 2001 - 2006 (in absolute getallen, x 1000)

Bron: CBS Statline (2010); Eigen bewerking E.H.

Zoals in de grafiek te zien is het aantal plaatsten binnen drie vormen van kinderopvang gestegen. Alleen het aantal plaatsen binnen de gastouderopvang is in alle jaren ongeveer gelijk gebleven. Het aantal beschikbare plaatsen, zoals weergegeven in figuur 13, zegt eigenlijk nog niets over de vraag naar het aantal plaatsen binnen de kinderopvang. De sociale wetgeving en de groei rondom de kinderopvang betekent niet automatisch dat meer gezinnen gebruik zijn gaan maken van kinderopvang. In figuur 14 wordt duidelijk dat er wel degelijk vraag is naar het aantal (toegenomen) plaatsen. De gezinnen maken zeker gebruik van de stijging in de plaatsen in de kinderopvang.

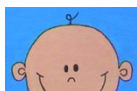
Figuur 14: Aantal benutte plaatsten kinderopvang 2001 - 2006 (in absolute getallen, x 1000)

Bron: CBS Statline (2010); Eigen bewerking E.H.

Deze uiteenzetting betekent dat de het niet meer vanzelfsprekend is dat gezinnen zelf de dagelijkse zorg voor de kinderen dragen. Ook binnen dit onderwerp ontstaat er een keuze. Een keuze om gebruik te maken van kinderopvang en zelf aan het werk te gaan of te blijven. Juist bij een dergelijke essentiële en invloedrijke keuze kan men verwachten dat er sociale steun ingeschakeld wordt en dat de sociale omgeving zodoende invloed uitoefent op de te nemen beslissingen rondom kinderopvang. Het is aannemelijk dat de acceptatie rondom het gebruik van kinderopvang voortgekomen is uit gesprekken met de sociale omgeving. In de loop der jaren hebben gezinnen elkaar beïnvloed. Zonder deze beïnvloeding zou het gebruik van kinderopvang nooit in deze mate geaccepteerd zijn.

2.13.5 Gewenste situatie

Eerder in deze scriptie is aangehaald dat er een discrepantie zichtbaar is tussen de wensen en de feiten rondom de indeling van zorg en arbeid van mannen. Ongeveer 90 procent van de mannen heeft een fulltime baan (SCP, 2010), terwijl de vaders in onderzoek duidelijk uitspreken geen lange-afstand vader te willen zijn en in nauw contact met de kinderen te willen staan (Brandth en Kvande, 1998: 229). Dit betekent vaders iets anders doen dan dat ze zouden willen. Ze werken niet minder, terwijl ze wel meer zorg voor de kinderen zouden willen hebben. Dit is een interessant verschijnsel. Wellicht is het zo dat de man in zo'n grote mate beïnvloed wordt door zijn sociale omgeving en dat hij daardoor niet doet wat hij graag zou willen doen. De man beslist dan niet op basis van de eigen, autonome mening, maar wordt beïnvloed door de meningen en misschien wel door de oordelen van anderen. Het lijkt er dus op dat de partijen die om de man heen liggen en de groepen waarvan de man deel uitmaakt een grote invloed uitoefenen op de beslissingen die de man neemt.

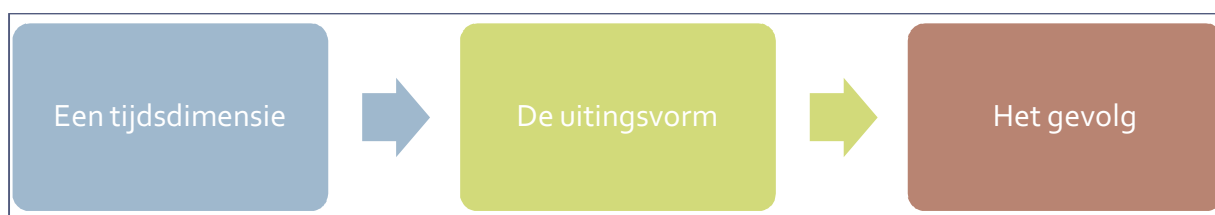
3. Methodologisch kader

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd om wat voor reden er gekozen is voor kwalitatief onderzoek. Er wordt duidelijk gemaakt op wat voor manier de theoretische verwachtingen getoetst zijn in de praktijk. In dit hoofdstuk wordt tevens duidelijk binnen welk onderzoeksveld het onderzoek plaatsvindt en worden de selectiecriteria van de respondenten uiteengezet. Bovendien wordt stilgestaan bij de methode van interviewen, theoretische selectie en de methode van analyseren.

3.1 De rol van de sociale omgeving

In de inleiding is reeds de centrale vraag uiteengezet *'Welke rol speelt de sociale omgeving van de man bij de keuzes die hij maakt in het vinden van een balans tussen (betaalde) arbeid en zorg?'*

Eerder in deze scriptie is omschreven wat bedoelt wordt met het begrip sociale omgeving. Echter de rol van de sociale omgeving is nog niet eerder omschreven. De vraag die dan ook opkomt is hoe de term 'rol' gedefinieerd kan worden en hoe deze term opgevat moet worden in dit onderzoek. De rol van de sociale omgeving omvat drie verschillende dimensies, zie figuur 15.

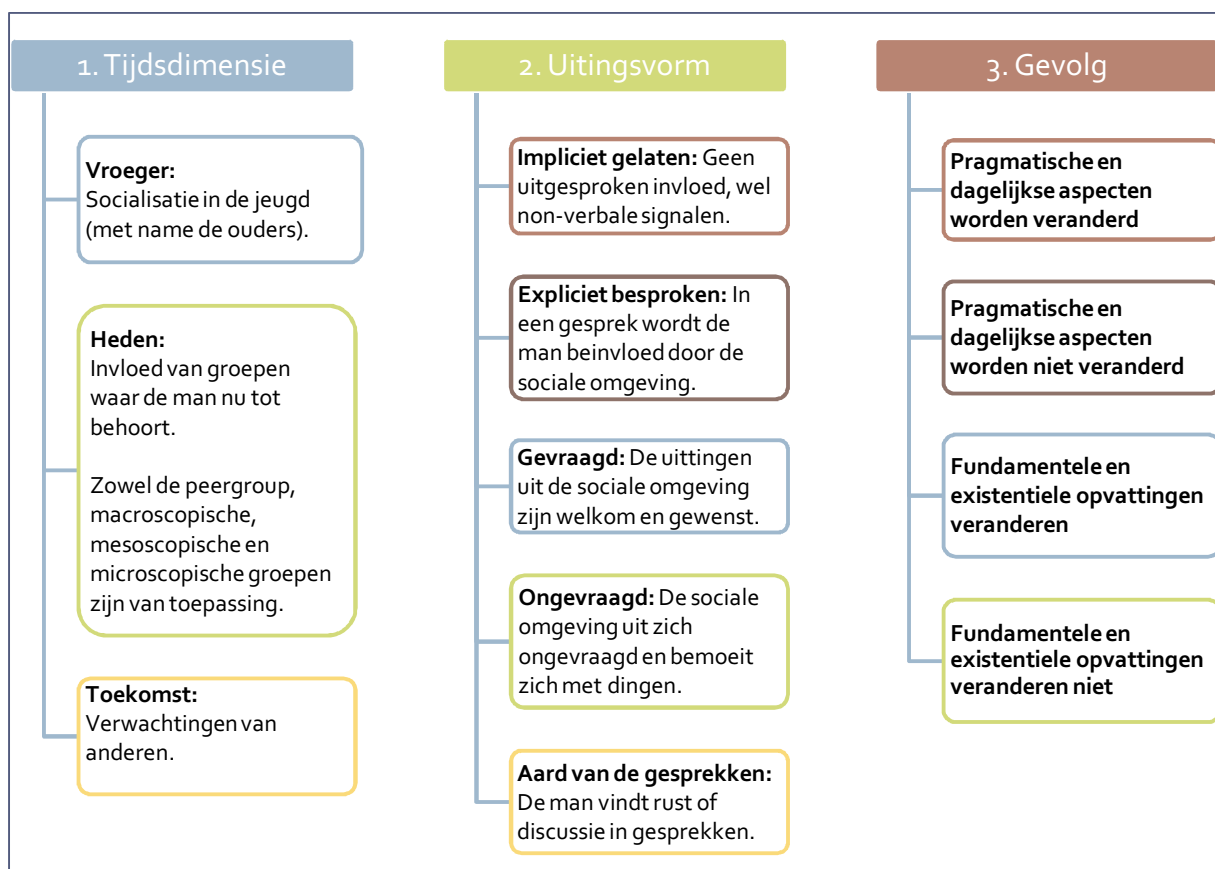
Figuur 15: Dimensies binnen de sociale omgeving

De tijdsdimensie bestaat uit drie verschillende tijden; het verleden, het heden en de toekomst. In het verleden heeft de man te maken gehad met (een zekere mate) van socialisatie door bijvoorbeeld de ouders, de school etc. Deze processen in de jeugd werken door in de keuzes die in het heden worden gemaakt rondom de indeling van zorg en arbeid. Opvattingen die wellicht ingesleten zijn geraakt door opvoeding bepalen of beïnvloeden het gedrag in het heden. In de literatuur wordt hier gesproken over 'intergenerational influence'. Hier wordt het effect van het gezin in de socialisatie van kinderen bedoelt, welke invloed heeft op de normen, attitudes en waarden van een individu (Moschis 1958:199). Dit betekent de sociale omgeving uit het verleden invloed uitoefent op het heden. Een tweede aspect in de tijdsdimensie is het heden. De invloed van de sociale omgeving in het heden komt voort uit het feit dat de man 'lid' is van een groot aantal groepen. Binnen deze groepen valt aan de ene kant onderscheid te maken tussen de referentiegroep en de verschillende vormen daarin. Aan de andere kant maakt de man deel uit van een aantal sociologische groepen op macroscopisch, mesoscopisch en microscopische niveau welke allen een verschillende invloed uitoefenen op de keuzes die de man maakt rondom de indeling van zorg en arbeid. Tot slot valt er binnen de tijdsdimensie een laatste aspect te noemen, namelijk de toekomst. Het interessante aan dit aspect is dat de verwachtingen (wellicht van anderen) ten aanzien van de toekomst uitgesproken

worden of waargemaakt worden in het heden. Het is dus eigenlijk een niet bestaand aspect, maar heeft toch invloed op de keuzes die de man in het heden maakt.

Deze dimensie 'uitingsvorm' valt uiteen in een vijftal aspecten. Allereerst is er een onderscheid te maken tussen een impliciete en een expliciete manier van uiten. De omgeving hoeft niet altijd iets te zeggen of iets uit te spreken om invloed uit te oefenen op de keuzes die man maakt rondom zorg en arbeid. Echter, vaak worden bepaalde zaken wel uitgesproken en is er een expliciete invloed van de sociale omgeving zichtbaar. Vooral de expliciete invloed kan zowel gevraagd als ongevraagd plaatsvinden. In sommige gevallen bemoeit de sociale omgeving zich ongevraagd met de te maken keuzes of het vertoonde gedag. In andere gevallen vraagt de man om advies of zelfs om hulp. Beiden hebben onmiskenbaar invloed op de beslissingen die de man neemt rondom zorg en arbeid. Tot slot is het belangrijk om de aard van de expliciete invloed (de gesprekken) te bekijken. Vindt de man rust bij zijn sociale omgeving of is er vooral ruimte voor discussie.

Tot slot is er de derde dimensie; het daadwerkelijke gevolg van de invloed van de sociale omgeving. De kans bestaat dat de man veranderd door de invloed van de sociale omgeving. Ook kan het zo zijn dat er geen verandering plaatsvindt. De veranderingen hebben zowel betrekken op pragmatische en dagelijkse aspecten als op fundamentele en existentiële keuzes rondom de inrichting van zorg en arbeid. Zie figuur 16 voor een schematische weergave.

Figuur 16: Rol van de sociale omgeving in proces

3.2 Operationalisatie kernbegrippen

Bepaalde kernbegrippen uit dit onderzoek vragen om een eenduidige gebruik. Om deze reden worden een aantal losse begrippen toegelicht of gedefinieerd.

- ~ Indeling arbeid en zorg; met het aspect arbeid wordt het hebben van een betaalde baan bedoeld. Bij de zorgcomponent gaat het om onbetaalde taken in het eigen gezin. Het gaat dus om huishoudelijke taken en om zorgtaken.
- ~ Huishoudelijke taken; alle taken die in een huishouden plaatsvinden. Schoonmaken, strijken, wassen, klussen, afwassen, koken etcetera. Eigenlijk alle taken die in een huishouden gedaan moeten worden.
- ~ Zorgtaken; alle taken die te maken hebben met de zorg voor de kinderen in de leeftijd nul tot en met twaalf jaar.

3.3 Velddefiniëring en doelgroepselectie

Het doel van het onderzoek is te weten komen welke invloed de sociale omgeving heeft op de keuzes die mannen maken rondom de indeling van arbeid en zorg. Er wordt hier gesproken over een groep mannen, echter de onderzoekseenheid in dit onderzoek is de individuele man (Babbie, 2007: 94). Dit lezende is gelijk het eerste criterium bekend waarop de onderzoekseenheid geselecteerd is. De personen die aan dit onderzoek deelnemen voldoen aan vier criteria, namelijk:

- ~ De persoon is (uiteraard) een man
- ~ De man is vader van een kind of kinderen in de leeftijd van nul tot en met twaalf
- ~ De vader werkt in het onderwijs of is betrokken bij de ontwikkeling van onderwijs
- ~ De vader heeft een partner die qua niveau een gelijke opleiding heeft afgerond

Logischerwijs zijn er mannen betrokken bij dit onderzoek. Er is immers onderzoek gedaan naar de invloed van de sociale omgeving op mannen. De drie andere criteria zijn minder voordehandliggend. Om deze reden een toelichting:

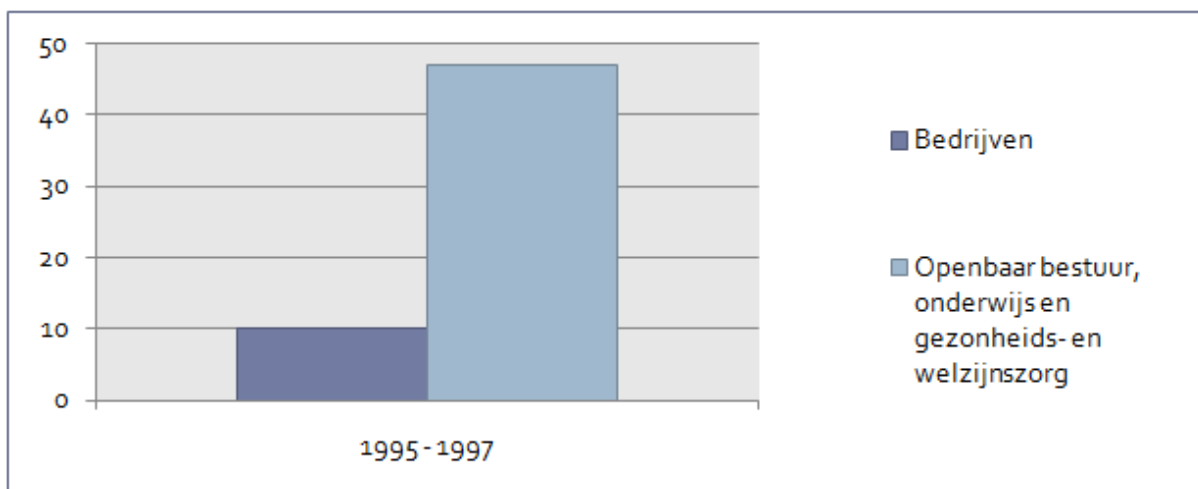
3.3.1 Kind(eren) in de leeftijd nul tot en met twaalf

De mannen die betrokken zijn in dit onderzoek zijn allen vader van een kind of kinderen tussen de nul en twaalf jaar oud. Wanneer kinderen de leeftijd van twaalf hebben bereikt, gaan zij gemiddeld genomen naar het voortgezet onderwijs. Dit betekent dat de zorgtaken (vooral in tijd) afnemen. De kinderen zijn immers gehele dagen op school. Voor dit onderzoek is het belangrijk dat de mannen te maken hebben met een grote mate van zorgtaken. Het hebben van meer zorgtaken dwingt tenslotte tot het maken van een duidelijke keuze als het gaat om de inrichting van zorg en arbeid. Vooral bij deze keuze wordt zichtbaar wat voor rol de sociale omgeving speelt. Om deze reden zijn alle mannen vader van een kind of kinderen die gemiddeld genomen nog niet op de middelbare school zitten.

3.3.2 Werkzaam in het onderwijs of betrokken bij onderwijsinstelling

Het criterium dat de vaders in het onderwijs werken of betrokken zijn bij onderwijsontwikkeling is vanuit een aantal argumenten te verklaren.

Allereerst is het onderwijs is een best practice als het gaat om parttime werken of het opnemen van ouderschapsverlof door mannen. Dit komt doordat de overheid zelf moet voldoen aan de criteria die ze opstellen rondom bijvoorbeeld het diversiteitbeleid. Tevens wordt er door de overheid de laatste vier decennia veel aandacht besteed aan het doorbreken van het traditionele kostwinnersmodel. Er wordt geprobeerd de man meer aan het zorgen te krijgen. In het onderwijs is deze ideologie omarmd. In figuur 17 wordt zichtbaar dat het onderwijs als best practice gezien wordt als het gaat om mannen meer aan het zorgen en dus ook minder aan het werken te krijgen.

Figuur 17: Gebruik regeling ouderschapsverlof bij bedrijfsleven en overheid. Percentage werknemers dat verlof opneemt.

Bron: CBS (1998); eigen bewerking E.H.

In dit figuur is het gebruik van de regeling ouderschapsverlof in het bedrijfsleven afgezet tegenover het gebruik van dezelfde regeling in onder andere het onderwijs. En wat blijkt, het gebruik van de regeling ouderschapsverlof in het onderwijs is bijna vijf maal zoveel als in het bedrijfsleven*.

Dit betekent dat het onderwijs een uitgelezen beroepsgroep is om de invloed van de sociale omgeving te bekijken op de keuzes die mannen maken rondom de indeling van arbeid en zorg. Om de invloed van de sociale omgeving te kunnen meten moet er tenslotte sprake zijn van een keuzemogelijkheid. Een keuzemogelijkheid om bijvoorbeeld gebruik te maken van ouderschapsverlof of om parttime te werken.

Doordat er in deze beroepsgroep een keuzemogelijkheid ontstaat, verdwijnt de

*** Verklaring voor het grote verschil in het gebruik van de regeling ouderschapsverlof:**

In de publieke sector krijgt men 70% doorbetaald op het moment dat er gebruik wordt gemaakt van de regeling ouderschapsverlof. Binnen de private sector wordt er helemaal niets doorbetaald. Dit verschil in financiële aspecten biedt een verklaring voor het grote verschil in het gebruik van de regeling ouderschapsverlof.

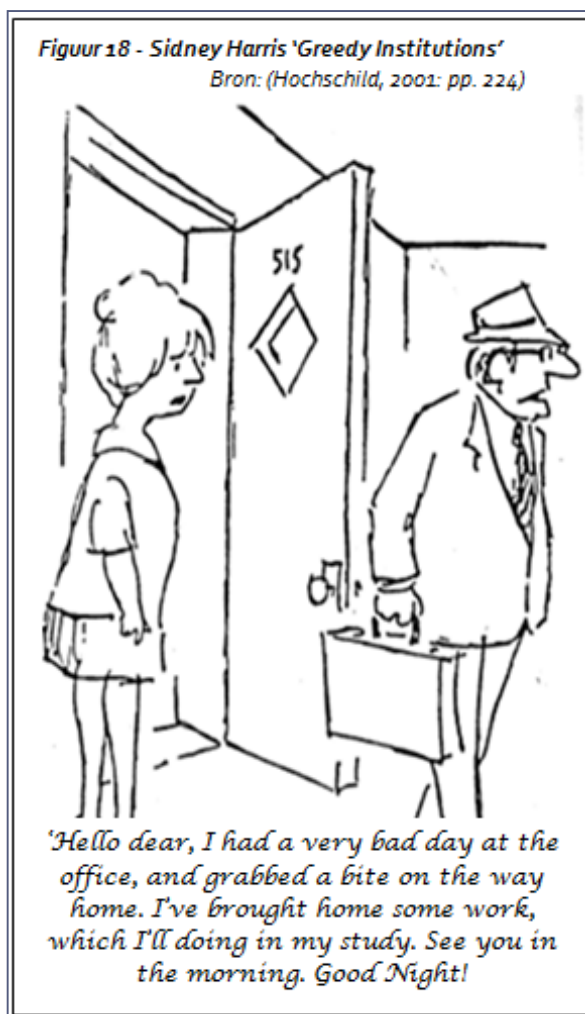
vanzelfsprekendheid om niet minder te gaan werken en niet meer te gaan zorgen. Juist de aanwezigheid van deze vanzelfsprekendheid zorgt ervoor dat de invloed van de sociale omgeving niet tot lastig zichtbaar wordt. Dit betekent dat vooral de keuzemogelijkheid om in het onderwijs parttime te werken doorslaggevend is voor de geschiktheid van deze doelgroep voor dit onderzoek. Als men een invloed van de sociale omgeving verwacht dan is het in deze beroepsgroep. Dit betekent niet dat het onderzoek gericht is op mannen die meer op zorg gericht zijn, maar er zijn randvoorwaarden die de keuze om meer op zorg gericht te zijn mogelijk maken. Juist deze alternatieven geven inzicht in de redenen waarom mannen wel meer zouden kunnen zorgen, maar dit niet doen. Met name deze discrepantie is frappant en dient onderzocht te worden.

Ten tweede is het onderwijs is een 'neutrale omgeving'. In figuur 17 is zichtbaar geworden dat er onder andere in het onderwijs bijna vijf maal zoveel gebruik wordt gemaakt van de regeling ouderschapsverlof. Anderzijds wordt in dit figuur duidelijk dat deze aantallen stammen uit 1995 tot en met 1997. Dit betekent dat de mensen die werkzaam zijn in deze beroepsgroep al vijftien jaar geconfronteerd worden met mensen die zich meer ontfemen over zorgtaken. Dit duidt erop dat de traditionele opvattingen in een dergelijke beroepsgroep wellicht plaats hebben gemaakt voor meer modernere opvattingen. Immers, de structuren en patronen in het onderwijs zijn sterk veranderd de afgelopen vijftien jaar. Dit wil zeggen dat de mannen in een omgeving werken waarin oordelen en meningen over parttime werken minder aanwezig zijn dan in het bedrijfsleven. Frappant is dan om te zien dat mannen, ook in het onderwijs, nog steeds veel minder zorgen en meer werken dan vrouwen. Dit zou erop kunnen duiden dat de sociale omgeving een essentiële rol speelt. Dit maakt het onderwijs tot een ideale beroepsgroep om te betrekken in het onderzoek. Een belangrijke vergelijking in deze context is de vergelijking met Noorwegen. In Noorwegen is onderzoek gedaan naar de mate van gebruik van vaderschapsverlof en naar het gebruik van de optie voor mannen om minder te gaan werken. Wanneer dit gebruik licht afgedwongen wordt door overheid, is er een duidelijke stijging in het gebruik zichtbaar. Wanneer het gebruik hiervan echter volledig vrijwillig wordt gemaakt, wordt er vrijwel geen gebruik van de mogelijkheid tot vaderschapsverlof of minder werken (Brandt en Kvande, 2001:261). Hier is een duidelijke overeenkomst met het onderwijs. De mogelijkheid is er, het lijkt geaccepteerd, maar toch maken mannen vrijwel geen gebruik van de geboden opties. Dit vraagt om onderzoek.

Bovendien is het onderwijs een duidelijk afgebakende beroepsgroep. Het is duidelijk zichtbaar wanneer iemand in het onderwijs werk of wanneer hij in zijn functie betrokken is bij onderwijsontwikkeling. Tevens werkt de onderzoeker zelf in het onderwijs, waardoor de respondenten goed te bereiken zijn.

Tot slot is er nog een keerzijde van eerder genoemde criteria aan te merken. In eerste instantie lijkt dit paradoxaal te zijn, echter is dit niet helemaal het geval. Scholen of onderwijsinstellingen kunnen namelijk aangemerkt worden als 'greedy institutions', een soort hebberige instituten. Volgens Brandt en Kvande (2001) vraagt een greedy institution vrijwillige betrokkenheid en loyaliteit van haar medewerker. Ook proberen dergelijke instituties tot de kern te komen van de sociale identiteit

van haar leden en is de aandacht en tijd die de leden in de institutie stoppen nooit genoeg. Dit lijkt paradoxaal te zijn met het criterium dat er de mogelijkheid bestaat tot parttime werken. Enerzijds is er de mogelijkheid om minder te werken, maar anderzijds moet er in een dergelijke institutie alsmaar meer gewerkt worden. Dit vraagt om uitleg. De toenemende mogelijkheid om in het onderwijs parttime te werken of gebruik te maken van de regeling ouderschapsverlof vraagt om een toenemende flexibilisering van de arbeid. Aan de ene kant maat flexibilisering van de arbeid mogelijk dat zorg en arbeid te combineren valt, maar aan de andere kan leidt flexibilisering van de arbeid tot een soort van onverzadigbaarheid vanuit de werkgever. Een soort 'rupsje nooit genoeg' ontstaat. Vaders kunnen immers in het onderwijs vaker thuis werken, de werktijden zijn flexibel in te delen, mobiliteit groeit en een parttime dienstverband is geen unicum meer. Desondanks heeft de vraag naar flexibele arbeidskrachten een negatieve connotatie. Het betekent namelijk ook dat er bijna geen combinatie tussen zorg en arbeid mogelijk meer is (Brandht en Kvande, 2001:253). Wanneer een organisatie tenslotte vraagt om flexibele arbeidskrachten dan staat dit bijna gelijk aan de vraag naar arbeidskrachten die 'commitment' tonen, betrokken zijn en die loyaal zijn aan de organisatie. Het aantal te werken uren en de prioriteit ten aanzien van het werk nemen toe en de organisatie kan op een dergelijk moment aangemerkt worden als een 'greedy institution'.

Ook het werken met individuen (scholieren en studenten) vraagt om een grote tijdsinspanning van de mensen in het onderwijs. Juist deze individuele gevallen zorgen ervoor dat het werk niet gevangen kan worden in regels en procedures. Dit betekent dat de mensen in het onderwijs flexibel moeten zijn, maatwerk moeten kunnen leveren en terug moeten kunnen vallen op voldoende kennis en kunde. Dit betekent een continue proces van scholing en aanpassing. Deze manier van werken, welke inherent is aan het werken met mensen, leidt dan tot het werken in een greedy institution. Het werk en de tijd die men erin stopt wordt nooit als genoeg ervaren en kan altijd meer (Brandht en Kvande, 2002:187). Dit betekent dat juist de mogelijkheid tot parttime werken en de mogelijk om gebruik te maken van bijvoorbeeld de regeling ouderschapsverlof kan leiden tot greedy institutions. Het is de keerzijde van dezelfde medaille, het is als oorzaak en gevolg. Waar flexibilisering van de arbeid gevraagd wordt om parttime te kunnen werken, leidt dit tevens tot

een soort onstillbare honger naar flexibele en betrokken arbeidskrachten (Ester en Vinken,

2000:140). Zowel een organisatie die te maken heeft met flexibilisering van de arbeid en het gezin zijn aan te merken als een 'greedy institution' (zie figuur 18). Beide instituties blijven vragen om een grotere investering in zowel aandacht als tijd. Wanneer mannen meer worden geperst tussen twee hebzuchtige instellingen, het nieuwe en flexibele werk en het gezinsleven, vervaagt de grens tussen werk en gezin (Brandth en Kvande, 2001:253). Met name deze tegenstelling in het onderwijs, maakt het onderwijs tot een uitgelezen beroepsgroep voor dit onderzoek. De mannen lijken in een spagaat terecht te komen, maar kiezen er feitelijk voor om meer te gaan werken. Dit is zeker merkwaardig te noemen.

3.3.3 De partner heeft een gelijk opleidingsniveau

Financiële factoren zijn belangrijk binnen overwegingen die een rol spelen in het keuzeproces ten aanzien van de verdeling tussen zorg en arbeid. Juist om deze reden zijn deze uitgesloten in dit onderzoek. De invloed van de sociale omgeving staat immers centraal en niet de invloed van financiële aspecten, dit is een andere discussie. Deze stellingname leidt tot het laatste criterium waarop de vaders geselecteerd zijn. De partner moet een gelijk opleidingsniveau hebben, omdat dit de kans vergroot dat het salaris niet veel van elkaar verschilt. Door een klein verschil in salaris zullen financiële factoren een minder doorslaggevende rol spelen, waardoor de invloed van de sociale omgeving te meten valt. Doordat beide partners hoog opgeleid zijn wordt de keuze rondom de indeling van zorg en arbeid ook meer expliciet gemaakt. Aannemelijk is dat er meer discussie is dan wanneer het opleidingsniveau tussen partners sterk verschilt. Vooral bij een dergelijke discussie is het interessant om te kijken wat voor de rol de sociale omgeving hierin speelt. Waarschijnlijk een hele andere rol dan wanneer partners een heel verschillend niveau van opleiding hebben.

3.4 Kwalitatief onderzoek

Het bepalen van een juiste en passende onderzoeksmethode is een essentieel onderdeel van onderzoek doen. Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek, waarin de aard van sociale verschijnselen bekeken wordt. Kwalitatief onderzoek is met name relevant voor het bestuderen van sociale relaties. Het is de methode waarmee gedragingen, handelingen van mensen en de betekenisgeving van mensen onderzocht kan worden (Flick, 2007). Het gaat om onderzoek waarbij geprobeerd wordt om de invloed van de sociale omgeving op de beslissingen die mannen nemen rondom zorg en arbeid te beschrijven en mogelijk te verklaren; een onderzoek waarin de betekenis die mensen geven aan hun sociale omgeving en hoe ze zich op basis hiervan gedragen centraal staat (Boeije, 2005:27). Deze kwalitatieve manier van onderzoeken is voor dit onderzoek essentieel. Om de invloed van de sociale omgeving te bekijken is een enquête of andere manier van kwantitatief onderzoek niet toerijkend. Het gebruik maken van gestandaardiseerde meetinstrumenten en het uitdrukken van de verzamelde gegevens in getallen en statistieken past niet bij deze onderzoeksvraag (Boeije, 2005:15). Vooral de mogelijkheid binnen kwalitatief onderzoek tot doorvragen of prikkelen maakt deze onderzoeksmethode geschikt.

In dit kwalitatieve onderzoek wordt het ontwikkelen van een substantiële theorie nagestreefd. Glaser en Strauss maken onderscheid in een substantiële theorie en een formele theorie (Glaser en

Strauss, 1999). Met een substantiële theorie bedoelen zij een theorie die betrekking heeft op een specifiek gebied of veld. Echter heeft een substantiële theorie wel implicaties voor een formele theorie. Een formele theorie heeft een meer algemenere strekking en geldt dus niet alleen voor een afgebakend veld of afgebakende onderzoeksgroep. Dit betekent dat dit onderzoek gericht is op het maken van een substantiële theorie. Er wordt tenslotte duidelijk een veld en een doelgroep afgekaderd, waardoor een formele theorie niet tot de mogelijkheden behoort.

Dit onderzoek is uniek. Nooit eerder is er onderzoek gedaan naar de invloed van de sociale omgeving op de beslissingen die mannen nemen rondom de indeling van zorg en arbeid. Echter is er in het verleden onderzoek gedaan naar beïnvloedingsprocessen vanuit de sociale omgeving. Deze onderzoeken hebben vooral betrekking op genderverschillen of op arbeid en zorg afzonderlijk van elkaar. Tevens is er onderzoek gedaan de manier waarop individueel gedrag zich verhoudt ten opzichte van sociaal gedrag. Om deze reden vormen formele theorieën de input voor dit onderzoek, er bestaan immers geen substantiële theorie voor dit veld en voor deze afgebakende doelgroep. Dit betekent dat er in dit onderzoek gebruik wordt gemaakt van een aantal richtinggevende begrippen (sensitizing concepts). Dit houdt in dat de belangrijkste begrippen die uit de literatuurstudie naar voren zijn gekomen gebruikt worden als zoeklicht bij de dataverzameling. De begrippen stimuleren een bepaald soort gevoeligheid voor wat belangrijk is in het onderzoek (Boeije, 2005:47). De formele theorieën in het theoretisch kader hebben dus vooral een zoeklichtfunctie. De theorie dient als oriëntatiepunt (Silverman, 2005:19).

De analysemethode in dit onderzoek is inductief. Het gaat hier dus om een manier van analyseren van de onderzoeksgegevens waarbij de gegevens in eerste instantie belangrijker zijn dan de bestaande, relevante literatuur (Boeije, 2005:34). Dit betekent echter niet dat het onderzoek gestart wordt zonder rekening te houden met en uit te gaan van bestaande en relevant theorieën. Dit onderzoek is tevens in lichte mate gestoeld op de grounded theorie. Dit betekent dat er aan de hand van de gevonden structuren in de antwoorden van de geïnterviewde mannen een (substantiële) theorie opgesteld wordt. Onderzoek volgens de grounded theorie is dus een vooral inductieve manier om het sociale leven te bestuderen en om de theorie te ontdekken terwijl er onderzoek gedaan wordt (Flick, 2007:98). Zoals aangegeven heeft het inductieve aspect vooral betrekking op de analysemethode, waardoor de nadruk in dit onderzoek op het cyclische onderzoeksproces komt te liggen. Het gaat hier om een onderzoeksvorm waarbij dataverzameling en -analyse elkaar afwisselen, waardoor de twee activiteiten elkaar beïnvloeden. Deze manier van onderzoek doen wordt ook wel het iteratieve of het hermeneutische onderzoeksproces genoemd (Boeije, 2005:73). Vooral de koppeling tussen theorie en empirische gegevens gedurende het onderzoek is van belang om de invloed van de sociale omgeving op de beslissingen die mannen nemen rondom de indeling van zorg en arbeid te bekijken. Om deze reden is het onderzoek dan ook gestoeld op de zwakke variant van de grounded theorie. De analysemethode is inductief, waardoor het iteratieve proces komt sterk naar voren.

3.5 Theoretische selectie

Een methodiek binnen kwalitatief onderzoek om data te verzamelen en dus een theorie te formuleren is theoretische selectie (theoretical sampling). Met theoretische selectie wordt bedoeld dat de onderzoeker de dataverzameling baseert op de mate waarin een respondent theoretisch relevant is voor het onderzoek. Deze theoretische selectie blijft terugkomen tot dat er theoretische verzadiging optreedt. Dit is het moment waarop de onderzoeker geen nieuwe informatie meer te horen krijgt (Silverman, 2005:130). Dit onderzoek maakt gebruik van theoretical sampling. Het onderzoek kent een duidelijke afbakening van het veld en selecteert de respondenten op theoretische gronden. Als je dus ergens een invloed van de sociale omgeving verwacht, is het in dit onderzoek. Er is immers geprobeerd om de randvoorwaarden zo positief mogelijk te laten zijn.

3.6 Interviews

Om de relevantie informatie uit dit studiegebied naar boven te krijgen is het noodzakelijk om de geselecteerde vaders op een constructieve manier te interviewen. De interviews bepalen immers de uiteindelijke theorie. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van semigestandaardiseerde interviews (Flick, 2007:155-157). Er wordt uitgegaan van een aantal onderwerpen die in de interviews aan bod moeten komen. Boeije omschrijft deze manier van interviewen als halfgestructureerd interviewen (Boeije, 2005:57). 'Interviewen waarbij er een lijst van te behandelen vragen en/of onderwerpen bestaat, maar waarbij de onderwerpen, de vraagvolgorde en de vraagformulering, niet geheel vastliggen en de antwoorden op zijn'. Om deze reden is er vooraf een topiclijst opgesteld. Een topiclijst is een interviewinstrument dat gebruikt wordt in kwalitatieve interviews. Deze lijst bestaat uit een opsomming van te behandelen onderwerpen, vragen en aandachtspunten die relevant zijn voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. Deze lijst wordt ook wel conversatiehandleiding of vragenlijst genoemd (Boeije, 2005:58) Deze topiclijst is toegevoegd in bijlage 1. Ieder topic of thema wordt in het interview begonnen met een open vraag en eindigt met een gesloten vraag. Hiertussen worden meer theoriegestuurde of door de situatie ingegeven vragen gesteld (Flick, 2007:155-157). Door deze manier van interviewen wordt iedere respondent op een soortgelijke manier geïnterviewd. Echter blijft er bij de onderwerpen wel ruimte ontstaan om door te vragen (Patton, 2002). Mocht de onderzoeker gestructureerd willen doorvragen dan is dit mogelijk. In topiclijst niveau 2 zijn de thema's vertaald naar een aantal gespecificeerde vragen, zie bijlage 2.

Deze onderzoeksmethode betekent dat het onderzoek een hoge mate van validiteit kent. Het meten wat je wilt meten wordt nagestreefd, doordat er in de interviews doorgevraagd en aangestuurd kan worden. Echter, de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van dit onderzoek is lager. De uitvoering van het onderzoek is nogal persoonlijk, waardoor een andere onderzoeker de verzamelde data anders meet of interpreteert. Dit betekent niet dat de intrabeoordelaarsbetrouwbaarheid ook lager is. Juist het werken met de voorafopgestelde topiclijst zorgt ervoor dat dit aspect gewaarborgd is. Ook zijn de topiclijsten door meerdere personen opgesteld. Dit komt de validiteit sterk ten goede. Tot slot blijft er nog de 'crisis of legitimation' bestaan (Flick, 2007:84). Hier komt de vraag op in hoeverre de opgedane wetenschappelijk kennis te generaliseren is. De mogelijkheid tot generalisatie is in dit

onderzoek beperkt. Een redelijk kleine en een theoretisch geselecteerde doelgroep leidt ertoe dat de mogelijkheden tot generalisatie beperkt zijn.

3.7 Proces van interviews

De uitkomsten van dit onderzoek zijn gestoeld op een twaalfstal interviews met mannen met kinderen in de leeftijd van nul tot en met twaalf. Zoals eerder aangegeven in deze scriptie werken deze mannen allemaal in het onderwijs (of zijn betrokken bij het ontwikkelen van onderwijs) en allen hebben ze een partner met een gelijk opleidingsniveau. De interviews hebben hoofdzakelijk plaatsgevonden op de werkplek van de respondenten. Eén interview is echter bij de respondent thuis afgenomen. Door middel van het maken van de topiclijsten (bijlage 1 en 2) is er nagestreefd dat de tijd van de interviews voor alle respondenten redelijk hetzelfde was. De interviews duurde gemiddeld een uur, met uitschieters naar anderhalf uur. Alle interviews zijn opgenomen op band en naderhand op hoofdlijnen uitgetypt. Sommige stukken van de interviews zijn echter letterlijk uitgetypt, zodat uitspraken van de respondenten gebruikt konden worden in deze scriptie. Vooral in het volgende hoofdstuk wordt een kijkje geboden in de meningen en uitspraken van de verschillende respondenten.

Om voldoende respondenten te interviewen is het eigen netwerk ingeschakeld. Tevens is er gebruik gemaakt van de sneeuwbalmethode. Sommige respondenten werden immers voorgedragen door eerder geïnterviewde mannen. Het gebruik maken van verschillende selectiemethoden betekent ook dat de geïnterviewde groep mannen divers is. Uiteraard is de diversiteit begrenst, omdat alle respondenten voldoen aan de vooraf opgestelde selectiecriteria. Het merendeel van de respondenten is werkzaam op de Hogeschool Rotterdam. Echter één respondent werkt op de Erasmus Universiteit Rotterdam, één andere respondent is werkzaam op de Universiteit Utrecht, weer een ander is werkzaam bij de Transfergroep Rotterdam. De respondenten die werkzaam zijn op de Hogeschool Rotterdam zijn gelieerd aan verschillende opleidingen. Een aantal respondenten is werkzaam voor de opleiding Fysiotherapie, een aantal andere mannen werkt bij de opleiding Fiscale Economie. Ook de opleidingen Accountancy en Bedrijfseconomie zijn vertegenwoordigd. De non-respons in dit onderzoek was zeer laag. Iedereen die benaderd is, heeft meegewerkt aan het onderzoek. De indruk werd gewekt dat de mannen het interessant vonden om mee te werken aan dit onderzoek. Deze indruk werd na de interviews zeker versterkt. Een groot aantal respondenten bedankte nadrukkelijk voor het gesprek en leek het interview als zeer waardevol te beschouwen. Een klein aantal gesprekken bracht wat emoties met zich mee, waardoor de interviews een persoonlijk karakter hebben gekregen. Voor het onderzoek is dit zeker positief, de oppervlakkigheid is getakeld en de uitspraken van de respondenten hebben hierdoor een zeer persoonlijk karakter.

Om het volgende hoofdstuk leesbaarder en persoonlijker te maken is er hieronder een overzicht gemaakt van de geïnterviewde respondenten, zie figuur 19. Duidelijk mag zijn dat de namen van de respondenten veranderd zijn. De reden dat de respondenten niet bij de eigen naam worden genoemd is dat de interviews op vertrouwelijke basis zijn afgenomen. Aan de respondenten is verteld dat hun naam anoniem blijft voor anderen, behalve uiteraard voor de onderzoeker zelf.

1 - Abel

- Aantal kinderen: drie meiden (alle drie onder de tien jaar oud)
- Tijdsbestedingsmodel: anderhalfverdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: dertiger

2 - Falko

- Aantal kinderen: drie kinderen (waarvan twee ouder dan twaalf)
- Tijdsbestedingsmodel: traditionele kostwinnersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: veertiger

3 - Dion

- Aantal kinderen: twee kinderen (vijf en drie jaar oud)
- Tijdsbestedingsmodel: anderhalfverdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: veertiger

4 - Thomas

- Aantal kinderen: één meisje (anderhalf jaar oud)
- Tijdsbestedingsmodel: half-om-half-verdienersmodel
- Werkgever: Universiteit Utrecht
- Leeftijd: dertiger

5 - Jörgen

- Aantal kinderen: twee meisje en twee jongens (zes en tweeenhalf jaar oud)
- Tijdsbestedingsmodel: half-om-half-verdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: dertiger

6 - Martin

- Aantal kinderen: twee kinderen (driehalf en anderhalf jaar oud)
- Tijdsbestedingsmodel: half-om-half-verdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: dertiger

7 - Milko

- Aantal kinderen: twee meisjes (allebei onder de vijf jaar oud)
- Tijdsbestedingsmodel: half-om-half-verdienersmodel
- Werkgever: Erasmus Universiteit Rotterdam
- Leeftijd: dertiger

8 - Leonardo

- Aantal kinderen: één zoon van elf jaar oud
- Tijdsbestedingsmodel: half-om-half-verdienersmodel
- Werkgever: Transfergroup Rotterdam
- Leeftijd: veertiger

9 - Johannes

- Aantal kinderen: één meisje onder de tien jaar oud
- Tijdsbestedingsmodel: anderhalfverdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: veertiger

10 - Andy

- Aantal kinderen: twee kinderen onder de tien
- Tijdsbestedingsmodel: anderhalfverdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: veertiger

11 - Rick

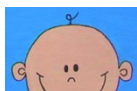
- Aantal kinderen: één kind van nog geen jaar
- Tijdsbestedingsmodel: anderhalfverdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: twintiger

12 - Sybren

- Aantal kinderen: één kind van nog geen jaar
- Tijdsbestedingsmodel: half-om-halfverdienersmodel
- Werkgever: Hogeschool Rotterdam
- Leeftijd: dertiger

Figuur 19: Kennismaking respondenten

Na bovenstaande kennismaking met de respondenten wordt in het volgende hoofdstuk uitgebreid aandacht besteed aan de resultaten van de interviews. De uitspraken van de respondenten worden gevolgd door de naam van de respondent.

4. Resultaten en Analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten van twaalf interviews besproken. Na twaalf interviews is er theoretische verzadiging ontstaan. Dit betekent dat veel mannen ongeveer dezelfde antwoorden geven en dat de laatste interviews geen nieuwe informatie meer hebben opgeleverd. De meest opvallende aspecten worden toegelicht en besproken aan de hand van de eerder uiteengezette theorieën. Dit betekent dat alleen opvallende zaken en de mening van de meerderheid uiteen worden gezet. Dit leidt ertoe dat afzonderlijke meningen niet altijd genoemd worden in deze analyse. De resultaten en de analyse hebben dus betrekking op de kern van de uitkomsten van de interviews. Na deze uiteenzetting worden de vijf aangemerkte thema's uitgewerkt, waarna onbesproken opvallende resultaten besproken zullen worden.

4.1 Moeilijke vraag

Een opvallend aspect binnen de interviews is dat veel respondenten meerdere keren aangaven de vragen moeilijk te vinden. Dit veronderstelt dat de bevroegde onderwerpen geen onderwerp van gesprek zijn voor de respondenten. Wanneer dit immers wel het geval zou zijn, dan zouden de respondenten de vragen minder snel als moeilijk bestempelen en minder lang hoeven na te denken over het te geven antwoord. Een tweede opvallend aspect is dat een aantal respondenten antwoordde gaf in de trend van *'Dit moet je aan mijn vrouw vragen (Falko)'* en *'Als mijn vrouw hier had gezeten dan had je een heel ander interview gehad (Andy)'*. Dit veronderstelt dat de mannen die een dergelijk antwoord gaven, zelf niet zo bezig zijn met dit onderwerp, maar dat de eigen partner hierin het voortouw neemt.

4.2 Verdeling zorg en arbeid

Alvorens begonnen wordt met het bespreken van de invloed van de sociale omgeving, wordt eerst enigszins op een kwantitatieve wijze de feitelijke verdeling van zorg en arbeid binnen de groep respondenten uiteengezet, waarna de relatie gelegd wordt met de selectiecriteria van de onderzoekseenheid.

De feitelijke verdeling van zorg en arbeid van de respondenten is in te delen in drie verschillende tijdbestedingmodellen. Eén respondent deelt zorg en arbeid in op basis van het traditionele kostwinnersmodel. Zes respondenten delen zorg en arbeid in op basis van het half-om-half-verdienersmodel en vijf respondenten verdelen zorg en arbeid op basis van het fulltime-parttime model (anderhalfverdienersmodel), waarin zij zelf fulltime werken. Echter geeft het merendeel van de fulltime werkende mannen in het fulltime-parttime model aan dat zij veel flexibiliteit ervaren in het onderwijs. Ondanks hun fulltime aanstelling hebben zij een roostervrije dag waarop ze meestal niet aanwezig zijn op hun werk. Uitspraken als *'Het is een bewuste keuze geweest om in het onderwijs te gaan werken toen wij kinderen kregen, dit om wat meer thuis te kunnen zijn (Andy)'* en *'Ik ben in het onderwijs gaan werken omdat ik bij mijn vorige werkgever geen balans kon vinden tussen zorg en arbeid. Het werd door collega's raar gevonden als je eerder wegging. Ik ben toen in het onderwijs gaan*

werken, omdat dit andere totaal niet bij mij paste (Abel)’ passen in dit geheel. Deze uitspraken lijken erop te duiden dat de selectiecriteria juist gekozen zijn. De mogelijkheid tot parttime werken biedt immers een keuze, waardoor de invloed van de sociale omgeving gezien kan worden. Deze uitspraken lijken er daarentegen op te wijzen dat het fenomeen van de ‘greedy institutions’ van Coser (1974) niet opgaat. Echter is dit in het onderwijs niet het geval: *‘In mijn denken en wat er in mijn kop aan de orde is, zit werk en privé door elkaar heen. Het is niet zo dat ik als ik thuis ben dat de onderwerpen van mijn werk out-of-the-mind zijn (Johannes)’*. De keerzijde van de mogelijkheid tot parttime werken heeft greedy institutions als gevolg, waardoor de theorie van Brandth en Kvande (2001:53) op gaat; zowel het gezin als de organisatie blijven vragen om een grote investering in zowel aandacht als tijd. Wanneer mannen meer worden geperst tussen twee hebzuchtige instellingen, nieuwe en flexibele werk en het gezinsleven, vervaagde de grens tussen werk en gezin (2001:53).

De vraag die nu belangrijk is, is hoe bovenstaande feitelijke verdelingen tot stand zijn gekomen en welke partijen invloed uitgeoefend hebben op de genomen beslissingen hieromtrent. Het merendeel van de mannen geeft aan dat zij dit thema vooral met de eigen partner bespreken. Sporadisch is dit thema onderwerp van gesprek met vrienden of familie. De rest van de sociale omgeving van de man speelt geen doorslaggevende rol. In dit kader een aantal uitspraken:

~‘Ik heb hier niet echt met anderen over gesproken, dit doen we vooral met z’n tweetjes (Martin)’.

~‘Je hebt het hier soms wel over met vrienden en familie, maar het onderlinge gesprek is veruit het belangrijkste geweest (Rick)’.

~‘We hebben dit niet echt met anderen overlegd, eigenlijk alleen met de kinderopvang om te kijken of ze plaats hadden voor het besloten aantal dagen (Milko)’.

Ondanks deze gesprekken lijkt de verdeling rondom zorg en arbeid niet altijd een bewuste keuze te zijn. Het groeit zoals het gaat en komt zoals het komt. Dit lijkt een gedeelde opvatting te zijn. In de interviews is niet alleen gevraagd naar de verdeling van zorg en arbeid, ook is er enkel gevraagd naar de arbeidsdimensie. Aan de respondenten is gevraagd om te omschrijven wanneer zij hun loopbaan geslaagd vinden. Het merendeel van de respondenten vindt de eigen loopbaan geslaagd als er goede balans is tussen werk en privé:

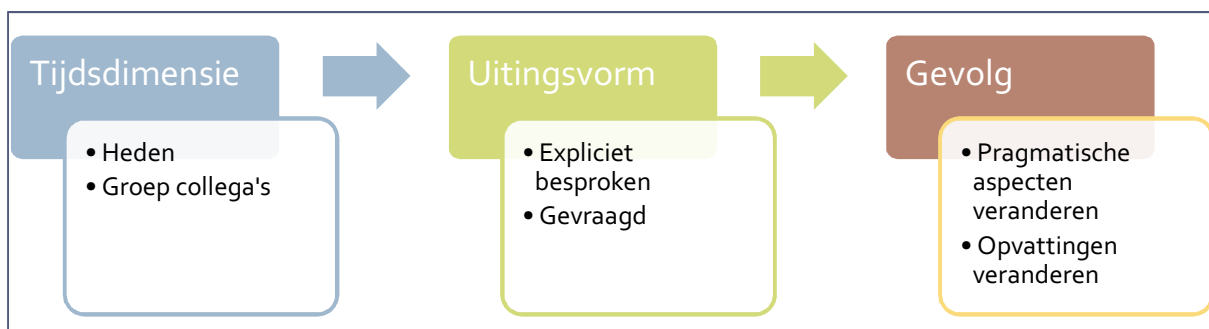
~‘Ik merk dat ik eigenlijk niet meer spreek in termen van loopbaandoelen, maar meer in levensdoelen. De relatie tussen werk en privé wil ik harmonieus houden, dat is eigenlijk wat ik belangrijker vind (Leonardo)’.

~‘Mijn loopbaan is geslaagd als ik een evenwichtige balans kan vinden tussen werk en privé, het is tenslotte onderdeel van je leven (Abel)’.

~‘Mijn loopbaan is in samenhang met het leven met een gezin. Met een gezin kun je natuurlijk niet onbeperkt werken. Ik moet nu om half zes gewoon de meisjes van de kinderopvang halen (Milko)’.

~‘Mijn loopbaan is voor mij sinds kort op de tweede plaats komen te staan (Rick)’.

De bovenstaande uitspraken hangen wellicht samen met de eerder omschreven keuzes om in het onderwijs te gaan werken. Het onderwijs biedt immers flexibiliteit en de mogelijkheid om parttime te werken, waardoor allicht de opvatting met betrekking tot het slagen van een loopbaan ook anders wordt en meer gericht raakt op de balans tussen werk en privé. Waar de verdeling tussen zorg en arbeid geen onderwerp van gesprek is, is enkel de arbeidsdimensie onder de respondenten wél onderwerp van gesprek. Mannen praten (onderling) over wat zij onder een goede of geslaagde loopbaan verstaan. Zij bespreken dit vooral met collega's, vrienden, de eigen partner en de ouders. Met name de collega's worden geraadpleegd als het gaat om een geslaagde loopbaan. Dit veronderstelt dat collega's invloed hebben op de te maken keuzes met betrekking tot de arbeidsdimensie.

Figuur 20: Rol sociale omgeving met betrekking tot geslaagde loopbaan

Als het echter daadwerkelijk zo is dat de opvattingen over een geslaagde loopbaan mee veranderen met de keuze om in het onderwijs te gaan werken en dus om meer tijd en aandacht aan de kinderen te besteden en de balans tussen werk en privé te herstellen, dan veronderstelt dit dat de invloed van de collega's vooral bestendigend en bevestigend is. Zij hebben dan immers dezelfde opvattingen over een geslaagde loopbaan; de keuzes rondom het indelen van een loopbaan lopen dan tenslotte hand in hand met de keuzes voor een beroep. Deze veronderstelling blijkt niet uit de interviews, maar is een interpretatie van de onderzoeker zelf. Een aspect dat wel naar voren komt aan de hand van de interviews hangt tevens samen met bovenstaande uitspraken. De respondenten hebben namelijk weleens het gevoel dat anderen oordelen over hun opvattingen over een geslaagde loopbaan. Zij hebben niet alleen het idee, maar soms worden de oordelen ook expliciet gemaakt. De genoemde uitgesproken oordelen zijn vooral afkomstig van vrienden en familie. Hieronder een aantal uitspraken van de respondenten over deze oordeelsvorming vanuit de sociale omgeving:

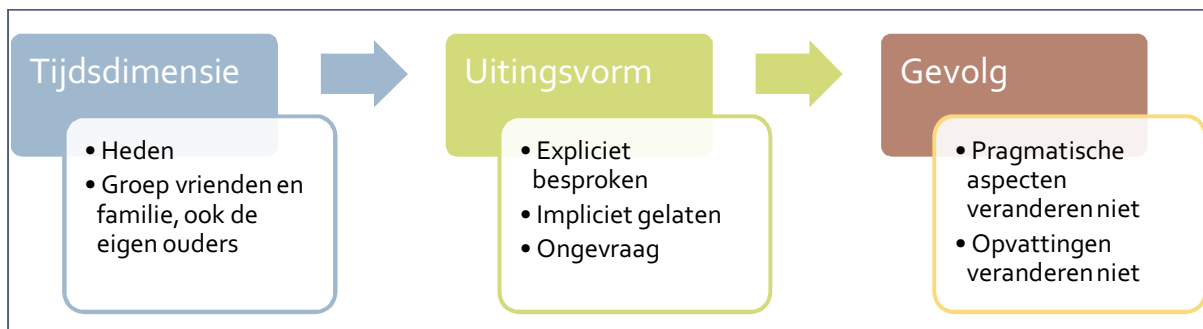
~'Naaste collega's en familie zeggen weleens tegen mij 'je moet nu door, of je moet nu dit of dat'... Dat soort dingen worden wel op mij geprojecteerd, terwijl ik dat gevoel niet altijd heb (Leonardo)'.

~'Er wordt wel eens over mij geoordeeld over hoe ik mijn loopbaan indeel (Falko)'.

Desondanks lijken de respondenten zich niet veel aan te trekken van de gevoelde of uitgesproken oordelen vanuit de omgeving. In die zin, de respondenten veranderen naar eigen zeggen hun gedrag niet tot weinig. Een treffende uitspraak van één van de respondenten in dit kader is de volgende:

'Het is aan de hand van deze gesprekken nog niet voorgekomen dat ik mijn gedrag erdoor heb laten veranderen. Hun argumenten zijn nog niet krachtig genoeg, tenminste laat ik het omdraaien, mijn argumenten zijn tot dusver sterker. Ik verwacht ook dat ze de komende dertig jaar standhouden (Leonardo)'.

Voor de weergave van de rol van de sociale omgeving met betrekking tot de oordeelsvorming vanuit de sociale omgeving zie figuur 21.

Figuur 21: Rol sociale omgeving met betrekking tot oordelen over de loopbaan

4.3 Rolverdeling, taakverdeling en geslachtsrollen

Binnen deze combinatie van thema's is er een drietal aspecten te noemen, waarbij de resultaten het waard zijn om genoemd te worden. Het gaat om de volgende aspecten:

4.3.1 Taakverdeling

Wanneer de respondenten gevraagd wordt naar de taakverdeling thuis wordt er heel duidelijk een verdeling van de taken uiteengezet. Binnen dit onderzoek is niet zozeer de feitelijke verdeling relevant. Wat echter wel relevant is, is hoe deze verdeling tot stand is gekomen en welke partijen een rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van deze feitelijke verdeling. In dit kader is het aan de hand van de resultaten van de interviews essentieel om een drietal opvallende resultaten te bespreken.

Om te beginnen is de taakverdeling geen onderwerp van gesprek onder de respondenten, er wordt niet echt met anderen over de taakverdeling gesproken. Ook weten de respondenten niet of de taakverdeling in hun omgeving verschilt van hun eigen situatie. *'Ik weet niet of dit in mijn omgeving terugkomt. Het is voor mij niet zo interessant wat anderen daarin doen (Abel)'*. Het lijkt er sterk op dat de taakverdeling een onderwerp is waar de mannen niet of nauwelijks mee bezig zijn. Er wordt immers met anderen niet of nauwelijks over dit onderwerp gesproken en er wordt niet of nauwelijks vergeleken met de omgeving. Uitspraken als de volgende zijn dan ook geen unicum:

~'De taakverdeling is geen onderwerp van gesprek, ook met mijn ouders heb ik het hier niet over ... De taakverdeling bij anderen thuis? Daar heb ik wel een basaal idee bij, maar ik heb het er niet echt over (Thomas)'.

~'Ik weet eigenlijk niet of deze taakverdeling terug te vinden is in onze omgeving. Ik let daar niet zo op en ik heb het daar eigenlijk niet over (Milko)'.

~'De taakverdeling is niet echt een onderwerp waar we over praten, daar heb ik het niet echt over. Ik denk wel dat mijn vrouw met haar vriendinnen hierover spreekt (Andy)'.

~'De verdeling van taken is geen onderwerp waar ik bewust met anderen over praat. Het is niet echt een gesprek met anderen als een soort spiegel of hoe doen jullie dat, maar meer een losse kreet (Johannes)'.

Deze belangrijke constatering geeft nog geen antwoord op de vraag hoe de taakverdeling dan wel tot stand is gekomen. Heel af en toe lijken de respondenten hier met hun vrouw over te spreken, maar zelfs deze gesprekken lijken niet heel veel voor te komen. De mannen geven namelijk vooral aan dat de verdeling automatisch tot stand is gekomen en dat deze vooral gebaseerd is op routines en automatismen; *'Ieder heeft op zich wel z'n eigen taken, er is een strikte verdeling ingekomen. Niet omdat dit zo afgesproken is, maar door routine ofzo (Abel)'* en *'Er is een onbewuste verdeling. Er is een bepaalde verhouding, maar dit gaat eigenlijk vanzelf (Dion)'* zijn veelvoorkomende uitspraken. Impliciet wordt hier verwezen naar een (impliciete) rol of invloed van de sociale omgeving.

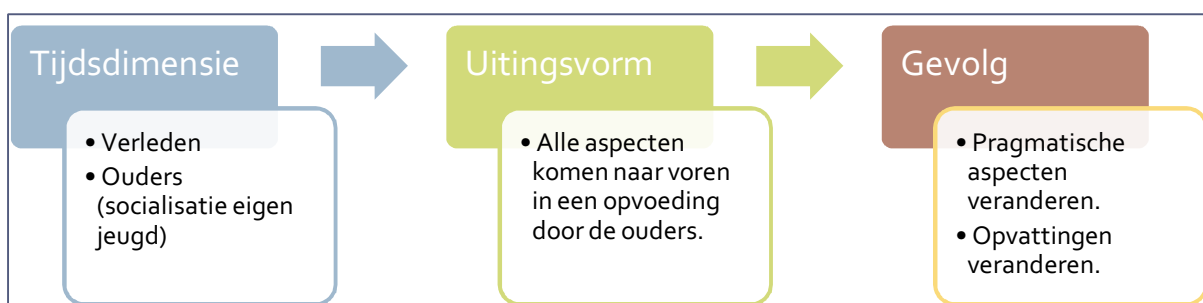
Dit betekent dat de invloed van de sociale omgeving op de keuzes die de man maakt rondom de verdeling van de taken zeer beperkt is. Desondanks lijkt er toch één aspect aan te merken, waaruit blijkt dat de sociale omgeving invloed heeft. De respondenten handelen namelijk veelal op basis wat zij gezien hebben in hun eigen jeugd, vooral de vader dient in dit kader als rolmodel:

~'Ik heb heel weinig aandeel in huishoudelijke taken, dat heb ik gekopieerd van vroeger (Falko)'.

~'Bij mijn ouders zie ik deze verdeling zeker terug, mijn vader deed niets in huis. Ik heb dat echt van huis uit meegekregen. Ik zie de argumenten en de wijze van discussiëren die mijn vrouw en ik thuis hebben, letterlijk twintig jaar terug in de tijd bij mijn eigen ouders. Echt precies hetzelfde (Martin)'.

~'De taakverdeling zoals wij die kennen is vergelijkend zoals die bij mijn ouders vroeger was. Dit is zeker wel vergelijkend. Mijn vader hielp ook mee in het huishouden, dit heb ik wel echt meegekregen (Jörgen)'.

Hieronder de schematische weergave van de rol van de sociale omgeving als het gaat om de verdeling van de taken in het gezin, zie figuur 22.

Figuur 22: Rol sociale omgeving met betrekking tot de taakverdeling

Het thema taakverdeling lijkt dus geen onderwerp van gesprek te zijn en de respondenten vergelijken hun eigen verdeling niet met die van anderen. De invloed van de sociale omgeving is dus

zeer beperkt, alleen de eigen vrouw is af en toe gesprekspartner. De enige echte aanwijsbare invloed is de eigen opvoeding die geïmiteerd lijkt te worden. Deze constatering wijst op een onderdeel van theorie van Bourdieu, waarin Bourdieu stelt dat de socialisators een grote invloed hebben op de keuzes die mensen maken van geboorte tot overlijden.

4.3.2 Sekse versus baan

In de interviews is aan de respondenten gevraagd om te omschrijven wat zij mannelijk vinden in een man en wat zij vrouwelijk vinden in een vrouw. Na tien keer gehoord te hebben dat dit een zeer moeilijke vraag is werden de eigenschappen uiteengezet en omschreven. Een man moet een zekere mate van hardheid bezitten, zijn eigen boontjes kunnen doppen, zich niet snel van zijn stuk laten brengen, discipline hebben en zijn grenzen kunnen bepalen. Een vrouw moet daarentegen volgens de respondenten sensitief, zorgzaam en empathisch zijn. Zij moet geborgenheid kunnen bieden, zich laten leiden door emoties en de puntjes op de i zetten. Deze beschrijvingen komen sterk overeen met de beschrijvingen die gegeven zijn in het theoretisch kader (Gray, 2003). Ondanks deze overeenkomende uiteenzetting is mannelijkheid en vrouwelijkheid geen serieus onderwerp van gesprek met de omgeving. Als dit een enkele keer wél onderwerp van gesprek is dan wordt dit gesprek met de eigen vrouw gevoerd.

De meerderheid van de respondenten geeft aan dat de traditionele rollen, als de man werkt en de vrouw zorgt, losstaan van aspecten als mannelijkheid en vrouwelijkheid. Voor de meerderheid van de respondenten geldt dat de opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid niet verweven zijn met de traditionele rollen: *'Een man als huisvader vind ik nog steeds mannelijk. Zorgzaamheid kan ook goed samengaan met mannelijkheid (Thomas)'* en *'Een mannelijke huisvader? Ja, ik ben niet zo van de ouderwetse gedachte dat een man persé geld moet verdienen. Sekse is voor mij niet zo gerelateerd aan het hebben van een baan (Andy)'* zijn veel gehoorde uitspraken.

Deze resultaten lijken erop te wijzen dat de theorie van Crompton inderdaad aan kracht heeft verloren. De traditionele en richtinggevende kaders verliezen namelijk aan vanzelfsprekendheid en de legitimiteit hiervan lijkt aan kracht in te boeten. Ook het richtinggevend begrip 'hegemoniale masculiniteit' gaat niet op (Brandth en Kvande, 1998:296). Het dominante culturele ideaal van mannelijkheid wordt tenslotte door de respondenten niet in verband gebracht met het verdienen van de kost en in de theorie wordt omschreven dat hegemoniale masculiniteit nog steeds sterk geassocieerd wordt met het genereren van het inkomen.

Echter als er in de interviews aan de mannen wordt gevraagd wat zij ervan zouden vinden als de rollen daadwerkelijk omgedraaid zouden worden (de man zorgt en de vrouw verdient de kost), dan worden de antwoorden geheel anders van aard:

~'Ik kan me heel goed voorstellen dat de rollen omgedraaid worden, maar ik werk gewoon door (Dion)'.

~'Het omdraaien van de rollen is oké hoor, maar ik zou wel parttime blijven werken (Sybren)'.

~'Omgekeerde rollen? Nee, absoluut niet. Ik moet het gevoel hebben dat ik iets voor mijzelf kan doen. Ik zou niet vijf dagen thuis met de kinderen kunnen zijn. Ik vind dat ook heel vermoeiend, ik moet er echt voor in de stemming zijn (Martin)'.

Wanneer de respondenten hun eigen situatie radicaal om moeten draaien, dan lijkt er een vorm van weerstand te ontstaan en lijken de mannen zich geheel aan het voorgestelde te onttrekken. Dit kan enerzijds betekenen dat juist de traditionele paden gevolgd worden en dat er een duidelijke invloed van buitenaf aan te merken valt. Anderzijds kan dit ook betekenen dat juist de preferentietheorie van Hakim opgaat, omdat mannen zich onttrekken aan de gehele situatie en puur de persoonlijke preferenties laten spreken. Vooral wanneer mannen de persoonlijke preferenties laten spreken zijn deze uitkomsten te verklaren. Hakim stelt immers in haar preferentietheorie dat ongeveer 60 procent van de mannen werkgecentreerd is en dat 30 procent van de mannen adaptieve mannen zijn. Slecht 10 procent van de mannen is thuisgecentreerd (Hakim, 2000:255). In alle gevallen lijkt de sociale omgeving binnen het thema rollenverdeling een zeer beperkte rol te spelen. Het is geen onderwerp van gesprek, de eigen opvoeding dient niet als referentiepunt en de mannen lijken er niet al te veel mee bezig te zijn.

4.3.3 Verdeling van verantwoordelijkheden

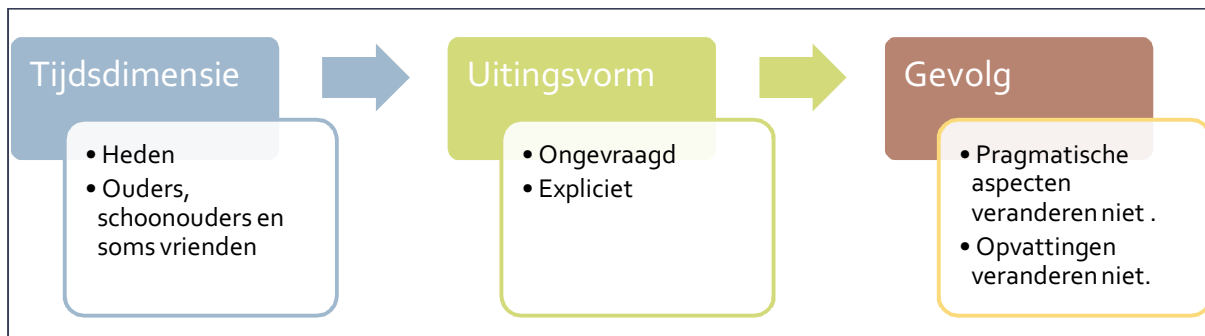
In het theoretisch kader is stilgestaan bij het verschijnsel dat mannen niet veel meer zijn gaan zorgen, maar dat vrouwen wel veel meer zijn gaan werken. Uit bijna alle interviews blijkt dat zowel de man als de vrouw beiden de verantwoordelijkheid voelen voor het verdienen van het inkomen. Echter heeft de vrouw daarbij voornamelijk de verantwoordelijkheid voor het huishouden. Dit betekent dat de vrouw een dubbele verantwoordelijkheid heeft, namelijk het inkomen en het huishouden, en dat de man zich concentreert op het verdienen van de kost. Dit verschijnsel is uitgebreid omschreven door Arlie Hochschild in *The Second Shift*. Deze verwijzing ontbreekt in het theoretisch kader, maar kan aan de hand van de gedane interviews zeker aangehaald worden.

Deze feitelijke constatering speelt in het kader van dit onderzoek geen doorslaggevende rol. De respondenten geven aan dat zij deze verdeling niet met de omgeving bespreken en dat zij zich er eigenlijk ook niet zo mee bezig houden.

4.4 Ouderschap

Binnen het thema ouderschap valt er een drietal opvallende resultaten te bespreken. Allereerst spreken alle mannen uit dat zij door anderen weleens aangesproken worden op hoe zij omgaan met hun kind of kinderen. Ze worden dus eigenlijk aangesproken op de manier van opvoeden en op hun uiting van goed vaderschap. De respondenten vertellen dat vooral de eigen ouders, met name de moeder, kritiek uitspreken. In mindere mate bemoeien de schoonouders en vrienden zich met de opvoeding. De andere partijen uit de sociale omgeving lijken in dit kader geen rol van betekenis te spelen. De rol van de ouders en in mindere mate van de schoonouders en vrienden komt tot uiting in expliciete gesprekken die zowel gevraagd als ongevraagd aangegaan worden. Desondanks lijken de mannen hun eigen gedrag of hun eigen opvattingen niet te veranderen door deze uitingen vanuit de

omgeving. Voor een schematisch weergave van de rol van de sociale omgeving met betrekking tot het eerste punt ten aanzien van ouderschap, zie figuur 23.

Figuur 23: Rol sociale omgeving met betrekking tot ouderschap (deel 1)

De respondenten lijken de ongevraagde bemoeienissen zelfs vervelend te vinden en vooral niet serieus te nemen. Hieronder een aantal uitspraken van verschillende respondenten:

~'De opa en oma bemoeien zich er lekker mee zonder dat zij echt taken op zich hebben. Ik neem dit vaak wel met een korreltje zout hoor, zo van ja, jij hebt lekker makkelijk praten (Abel)',

~'Ik word door mijn moeder wel eens aangesproken op de manier waarop ik omga met mijn kinderen, vooral qua eetgedrag enzo. Ik laat dit over mij heenkomen en dat was het (Abel)',

~'Ik ben weleens geërgerd of geprikkeld omdat anderen zich bemoeien met de opvoeding van mijn kind. Daar hou ik niet zo van. Mijn moeder en de ouders van mijn partner vooral, mijn eigen vader ook wel trouwens, bemoeien zich er vooral mee. Het kan wel eens storend zijn als zij zich ertegenaan bemoeien, het is zo bemoeizuchtig (Thomas)',

~'Als mijn ouders daar (op ouderschap; EH) kritiek op leveren dan vind ik dat wel grappig. Je zou het kunnen opvatten als commentaar, maar ik ziet het als een andere zienswijze (Rick)',

~'Anderen oordelen ook wel eens en dat spreken ze dan ook wel uit. Maar dit doet mij niet zo veel, vaak niet zo veel (Jörgen)',

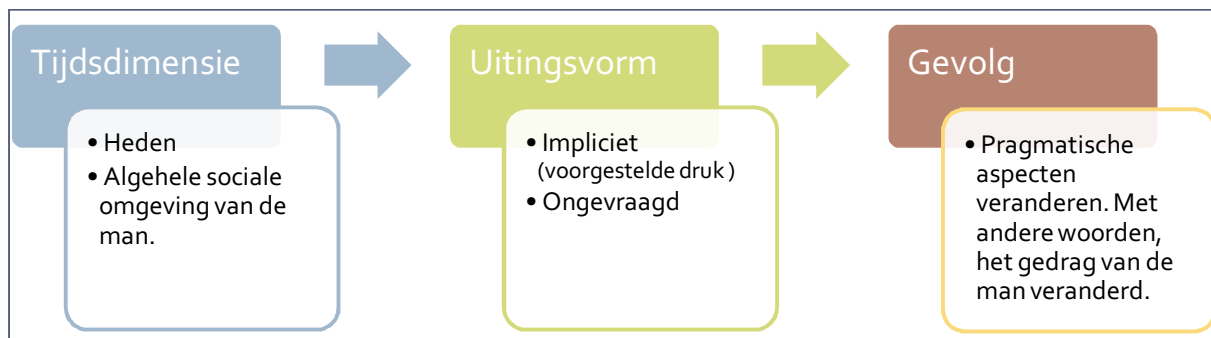
Na het lezen van deze uitspraken blijken de respondenten ongevoelig te zijn voor ongevraagd en expliciet commentaar van anderen. Naar aanleiding van de interviews kan echter ook geconcludeerd worden dat de mannen hun gedrag op sommige momenten wél veranderen door invloed vanuit de sociale omgeving. Op het moment dat de respondenten niet alleen zijn met hun kinderen dan gaan zij naar eigen zeggen anders met hun kinderen om. De respondent zijn dus niet zo gevoelig voor ongevraagd commentaar, maar de aanwezigheid van anderen lijkt meer invloed te hebben. Het gedrag wordt immers aangepast:

~'Mijn vader vindt dat als kinderen huilen je ze een kwartiertje moet laten huilen. Wij zijn geneigd om haar eerder uit bed te halen, niet bij iedere kík, maar eerder als hij zou doen. Als mijn vader hier is dan zijn wij geneigd om toch iets langer te wachten. De grenzen worden dan wel wat opgerekt (Thomas)',

~'Bij anderen ben je erg aanhankelijk met de kinderen en wil je de indruk wekken dat er goed contact is, terwijl ik soms niet zo goed weet wat hij aan het doen is. Ik wek de indruk dat ik zo'n praatrelatie heb, maar dat heb ik eigenlijk niet (Falko)'.

~'Ik ga als er anderen bij zijn wel anders met mijn kinderen om dan thuis. Ik wij mijn kinderen dan bijvoorbeeld wel wat eerder terecht op dingen (Andy)'.

Voor de schematisch weergave van bovenstaande constatering zie figuur 24.

Figuur 24: Rol sociale omgeving met betrekking tot ouderschap (deel 2)

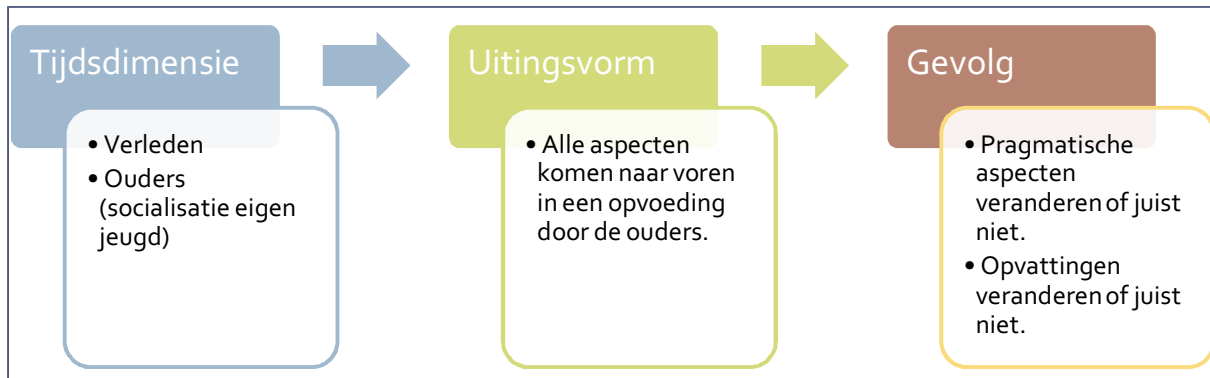
In dit kader is het essentieel om de Social Impact Theory van Latané (1981) aan te halen. Deze theorie stelt immers dat mensen beïnvloed worden door echte, geïmpliceerde of voorgestelde druk door sociale aanwezigheid van een ander. In dit kader lijkt vooral de geïmpliceerde of voorgestelde druk een rol van betekenis te spelen. Deze constatering ligt in lijn met de uitspraak van Mead: 'Taking the role of the other'. De uitgesproken kritiek leidt immers niet tot veranderingen, maar sec de aanwezigheid van anderen heeft verandering tot gevolg. Aan de hand van de gehouden interviews valt niet te achterhalen welk van de drie genoemde sociale factoren (aantal personen, directheid sociale bron en kracht sociale bron) de meest doorslaggevende rol speelt. Desondanks is er de conclusie te trekken dat mannen hun gedrag ten aanzien van goed vaderschap en de opvoeding van de kinderen veranderen wanneer zij zich met hun kinderen begeven in de sociale omgeving. In deze context nog een bepalende uitspraak van één van de respondenten:

~'In fundamentele opvattingen ben ik een consistente vader ... Maar ja, ik ben soms wel gevoelig voor groepsdruk. Ik zal een voorbeeld geven; S. en ik zijn gewend om dingen naar elkaar uit te spreken, ik benoem zijn gedrag, ook als ik het niet goed vind. Als hij op zijn training heeft staan te lummelen dan zeg ik daarna, als we één op één zijn, dat hij heeft staan te lummelen. Als daar andere mensen bij staan dan zou ik dat niet zo zeggen, maar iets in de trend van 'ze hebben het in ieder geval naar hun zin gehad' (Leonardo)'.

Bovenstaande resultaten hebben betrekking op zowel expliciet commentaar als op het effect van sociale aanwezigheid van anderen. Dit wil niet zeggen dat hier automatisch de aangemerkte groepen van de sociale omgeving van de man bedoeld worden. Het lijkt juist zo te zijn dat meer onbekende mensen een grotere invloed uitoefenen. Uit de interviews blijkt dat niet alleen deze tijdsdimensie een rol speelt ten aanzien van de keuzes die mannen maken rondom ouderschap,

maar dat ook het verleden een hele belangrijke rol speelt. In dit kader gaat het om de eigen opvoeding. Alle mannen geven aan dat de eigen opvoeding als belangrijk referentiepunt dient als het gaat om de manier waarop zij hun eigen vaderschap proberen in te vullen. Dit betekent niet automatisch dat de opvattingen, normen en waarden uit de eigen jeugd worden overgenomen. Ook het bewust maken van andere keuzes is terug te voeren op de eigen opvoeding als referentiekader.

Voor de schematische weergave zie figuur 25.

Figuur 25: Rol sociale omgeving met betrekking tot ouderschap (deel 3)

Dit alles wil zeggen dat de eigen opvoeding een belangrijke rol speelt in de keuzes die de man in het heden maakt. De constatering dat de opvoeding als referentiepunt gezien wordt, betekent dat alweer de eigen ouders een grote rol van betekenis spelen. Dit betekent dat een deel van de theorie van Bourdieu hier herkent kan worden. Hij stelt namelijk dat de socialisators en de socialiserende instanties een grote invloed hebben op de keuzes mensen in het heden maken. Hieronder een aantal uitspraken:

~'Ik heb totaal geen overeenkomsten met mijn eigen ouders, ik heb bewust dingen anders gedaan. Dit is een heel bewust proces geweest (Leonardo)'.

~'Dan zie ik mijzelf ineens in mijn moeder veranderen ... Dat zijn dingen die echt bewust heb overgenomen. Ik zie veel dingen terugkomen in hoe ik het zelf doorgeef (Abel)'.

~'Mijn moeder heeft altijd heel bewust gekeken naar mij en mijn zus. Niet kijken naar kinderen in het algemeen, maar naar wat is dit voor een kind en wat heeft het nodig. Zo wil ik ook met mijn eigen kind omgaan (Thomas)'.

4.5 Kinderopvang

Uit de interviews komt een aantal zaken duidelijk naar voren. Als het gaat om het feitelijke gebruik van kinderopvang dan maakt het merendeel van de respondenten gebruik van ongeveer drie dagen formele kinderopvang. De kinderen worden dan opgevangen op het kinderdagverblijf, de naschoolse opvang of komen in huis bij een gastouder. De respondenten maken tevens gebruik van een oppas die in het eigen huis komt oppassen. Op het moment dat de kinderen voor meer dan drie dagen opgevangen moeten worden, omdat de ouders aan het werk zijn, dan wordt gebruik gemaakt van informele kinderopvang. In alle gevallen zijn het de grootouders die de zorg op een dergelijke

dag voor hun rekening nemen. Deze constatering kan erop duiden dat er niet in meerdere mate gebruik van formele kinderopvang wordt gemaakt. Eén respondent verwoordde dit als volgt:

~'In ben heftig voorstander van het kinderdagverblijf, wat mij betreft voor vijf dagen, wat ze in Scandinavië ook doen ... Ik heb wel het idee dat de omgeving dit zou veroordelen. Ik heb niet het idee dat het een persoonlijke mening is, maar volgens mij is het in de Nederlandse samenleving een soort van not-done dat je kinderen vijf dagen naar de kinderopvang stuurt. Er wordt hier totaal anders tegenaan gekeken dat in Scandinavië en Frankrijk voor een deel. Ik zie het probleem niet. We brengen kinderen dan gewoon naar een aantal professionals die pedagogisch onderlegd zijn en de ouders zijn in staat om gewoon vijf dagen te werken. Volgens mij heeft dit geen enkele negatieve invloed op de ontwikkeling van het kind. Ik zou er geen bezwaar tegen hebben (Jörgen)'.

Essentieel is het om te weten dat deze respondent zelf gebruik maakt van drie dagen formele kinderopvang en één dag van informele kinderopvang; de grootouders passen op. Het begint erop te lijken dat bijvoorbeeld vijf dagen gebruik maken van formele kinderopvang een soort taboe is in Nederland. Wanneer de respondenten werd gevraagd of ze het idee hadden dat hun omgeving ze zou veroordelen op het moment dat ze de kinderen voor vijf dagen naar de formele kinderopvang zouden brengen, antwoordde de meerderheid in de trend van *'Voor vijf dagen kinderopvang, de reactie van anderen zal dan wel afwijkend zijn (Falko)'* of *'Mijn familie vind de crèche sowieso maar armoe, dat je niet voor je eigen kind zorgt, laat staan bij vijf dagen (Dion)'*. Deze uitspraken doen recht aan de theorie van Mead. Zijn uitspraak 'Taking role of the other' is hier van toepassing.

In de inleiding van deze scriptie is stilgestaan bij het verschijnsel dat mannen minder zorgen dan vrouwen. Dit veronderstelt dat mannen minder betrokken zijn bij de keuzes rondom formele of informele kinderopvang. Echter is dit maar in een klein aantal bij de respondenten terug te vinden. Eén respondent zei in dit kader het volgende:

~'Het uitzoeken van kinderopvang enzo dat doet mijn vrouw, dat vindt ze leuk. Zij heeft dan ook volledig besloten dat de kinderen drie dagen naar de gastouder gaan ... Ik vertrouw haar daarin volledig en zij heeft het naar zich toegetrokken. Er is geen moment geweest dat we daar samen even over moesten praten (Abel)'.

Het kleine aantal mannen dat niet betrokken is bij de keuzes rondom kinderopvang bespreken dit onderwerp ook niet met de omgeving. De andere respondenten, dus het merendeel van de onderzoeksgroep, heeft met de sociale omgeving gesproken om tot een besluit te komen met betrekking tot kinderopvang. Deze gesprekken stonden vooral in het teken van het bespreken van pragmatische zaken. Hieronder een aantal uitspraken die dit bevestigen:

~'Wij hebben hier wel met anderen over gesproken, met verschillende mensen her en der. Met name over waar je op moet letten als je een kinderdagverblijf zoekt. Waar moet je nou op letten als je daar binnenkomt? (Thomas)'

~'We hebben in het begin wel met anderen hierover gesproken. Vooral toen J. nog heel jong was hebben we wel met anderen gesproken over hoe dat dan gaat op de kinderopvang (Milko)'.

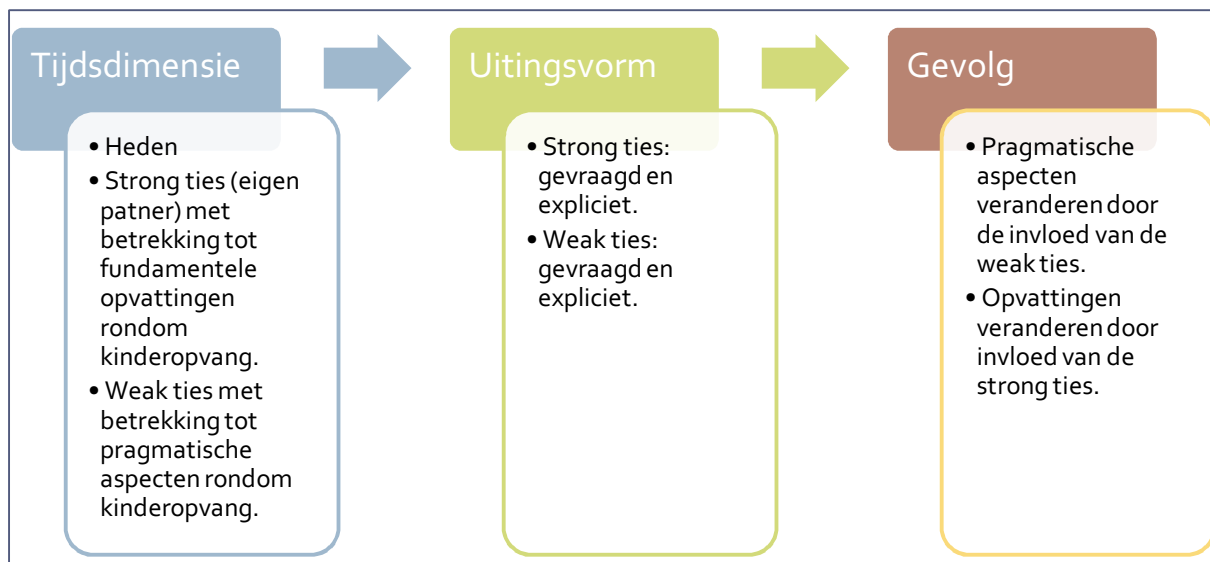
De gesprekken die vooral pragmatisch van aard waren, zijn vooral gevoerd met vrienden die ook kinderen hebben of de eigen ouders. Een klein aantal keer zijn deze gesprekken maar gevoerd met een collega van de respondenten. Ook blijkt uit de interviews dat deze gesprekken alleen gevoerd zijn op het moment dat de respondenten voor deze keuze stonden. Nadat zij eenmaal een keuze hadden gemaakt, is kinderopvang geen onderwerp van gesprek meer.

Meer fundamentele opvattingen over bijvoorbeeld het aantal dagen waarin gebruik wordt gemaakt van kinderopvang worden niet met de verdere sociale omgeving besproken dan met de eigen partner. Dit betekent dat de sterke bindingen aangehaald worden om meer fundamentele en existentiële opvattingen mee te bespreken en dat de meer zwakke bindingen ingeschakeld worden om toegang te krijgen tot informatie. Informatie die belangrijk kan zijn bij het maken van een keuze.

~'We hebben de werk- en zorgverdeling niet met anderen overlegd, eigenlijk alleen met de kinderopvang om te kijken of deze verdeling daar mogelijk is (Milko)'.

Deze constatering komt overeen met de uitspraak van Granovetter, welke eerder genoemd is in het theoretische hoofdstuk: 'Weak ties provide people with access to information and resources beyond those available in their own social circles; but strong ties have greater motivation to be of assistance and are typically more easily available' (Granovetter, 1973:218).'

Dit betekent dat wanneer de rol van de sociale omgeving (figuur 16) rondom het thema kinderopvang bekeken wordt dat de sociale omgeving, qua tijdsdimensie, een rol in het heden speelt. De man vraagt om sociale steun en deze wordt expliciet uitgesproken door de omgeving. Het gaat hier vooral om pragmatische en praktische aspecten, waardoor de man de eigen keuzes verandert. Een kanttekening van Granovetter is dat het in dit kader vooral gaat om de weak ties. Wanneer de sociale omgeving immers een gevraagde en expliciete rol speelt ten aanzien van het veranderen van de opvattingen van de man dan komen de strong ties om de hoek kijken. Bij zulke veranderingsprocessen speelt alleen de eigen partner een rol van betekenis. Voor een schematische weergave zie figuur 26.

Figuur 26: Rol sociale omgeving met betrekking tot kinderopvang

4.6 Gewenste situatie

Eerder in deze scriptie is verondersteld dat mannen zich sterk laten beïnvloeden door hun sociale omgeving. Er is immers een discrepantie zichtbaar tussen de wensen en de feiten rondom de indeling van zorg en arbeid door mannen. De mannen geven aan geen lange-afstand vader te willen zijn en in nauw contact met de kinderen te willen staan. Toch werken ze niet minder, terwijl ze wel meer zorg voor de kinderen zouden willen hebben. Deze gegevens doen vermoeden dat de man niet zijn eigen voorkeur nastreeft, maar dat hij wordt beïnvloed door de meningen en misschien wel door oordelen van anderen. Deze veronderstelling blijkt echter niet waar te zijn. Van alle respondenten geeft de meerderheid aan dat de huidige situatie tevens de ideale situatie is. Sommige respondenten noemen enkel een kleine verschuiving, maar in basis zijn de mannen zeer tevreden met hun eigen verdeling rondom arbeid en zorg.

~'Zoals het nu is, is voor mij ideaal. Alleen mogen de kinderen een dag meer naar de crèche. Dit wordt ook zo omdat mijn zoon binnenkort naar de basisschool gaat. Het wordt dus voor mij helemaal een ideale situatie (Dion)'.

~'De verdeling in dagen vind ik fijn zo, van mij hoeft er niet zozeer iets veranderd te worden (Sybren)'.

~'De verdeling van de dagen is voor mij ideaal, maar de kinderopvang mag van mij wat dichterbij de buurt zijn. Binnenkort gaat dit ook veranderen en dat vind ik wel fijn. Straks gaat de oudste naar school en de jongste naar de kinderopvang in de buurt. Helemaal ideaal (Milko)'.

De man wordt dus zeer beperkt beïnvloed door de sociale omgeving als het gaat om de ideale verdeling rondom zorg en arbeid. De feitelijke verdeling komt sterk overeen met de eigen wensen en behoeften. Dit betekent dat de veronderstellingen die gedaan zijn in het theoretische kader niet opgaan.

4.7 De sociale omgeving van de man

Eerder in deze scriptie is de sociale omgeving van de man opgedeeld in een aantal groepen en partijen; de partner en de kinderen, de ouders en directe familie, vrienden en indirecte familie, en de collega's en de werkgever (schematische weergave zie figuur 8).

Aan de hand van de interviews blijkt dat vooral de partner een doorslaggevende rol speelt in de beslissingen die de man neemt rondom de indeling van zorg en arbeid. Een aantal onderwerpen (bijvoorbeeld de taakverdeling) wordt alleen met de eigen partner besproken. De respondenten bespreken dergelijke onderwerpen niet tot weinig met andere mensen en of groepen uit de sociale omgeving. Ook lijken zij hun eigen situatie binnen dit thema niet met anderen om hun heen te vergelijken.

Niet alleen de eigen partner speelt een rol van betekenis, ook de ouders lijken veel invloed uit te oefenen op de man. Echter de ouders 'bemoeien' zich vooral met de opvoeding van de kinderen en de man past zijn gedrag of opvattingen niet vaak aan door deze expliciete en ongevraagde manier van 'bemoeien'. De invloed van de ouders is vooral terug te zien in een eerdere tijdsdimensie, namelijk het verleden. De man neemt de eigen opvoeding in een aantal thema's als referentiepunt. De mannen maken keuzes rondom zorg en arbeid bewust hetzelfde of bewust anders dan hoe zij zelf opgevoed zijn. Dit betekent dat de eigen opvoeding een belangrijke en soms zelfs doorslaggevende rol speelt.

De vrienden en collega's van de man spelen een beperkte rol van betekenis. Eerder in deze scriptie zijn deze twee groepen, plus de indirecte familie, aangemerkt als de referentiegroep van de man, zie figuur 9. In dit kader is eerder beschreven dat iedereen, zowel bewust als onbewust, gebruik maakt van een referentiegroep in het maken van evaluaties van beslissingen. Deze theorie veronderstelt dat de keuzes die mannen maken of het gedrag dat mannen vertonen sterk beïnvloed worden door andere in de sociale omgeving, maar vooral door de anderen die tot dezelfde referentiegroep behoren. Dit blijkt niet waar te zijn. De respondenten lijken niets tot weinig te vergelijken met vrienden. Sporadisch worden bepaalde onderwerpen met vrienden besproken, maar deze onderwerpen zijn vooral praktisch van aard en leiden zeker niet altijd tot veranderingen. De indirecte familie lijkt helemaal een beperkte rol van betekenis te spelen. Hooguit de schoonouders worden een enkele keer genoemd in de interviews. De vrienden en de indirecte familie dienen dus zeker niet als referentiepunt, waardoor de theorie als beschreven in het theoretisch kader in dit geheel niet opgaat. De collega's daarentegen hebben ietwat meer een functie als referentiepunt. Alhoewel, deze functie beperkt zich tot het bespreken en het spiegelen van een geslaagde loopbaan. Met de collega's wordt dus vrijwel alleen de arbeidsdimensie besproken, maar de algehele balans tussen zorg en arbeid wordt vooral besproken met de eigen partner.

In de termen van Granovetter (1973:216) betekent dit dat de sterke bindingen het meeste invloed hebben op de keuzes die de man maakt rondom de indeling van zorg en arbeid. De hoeveelheid tijd, de emotionele intensiteit, de mate van intimiteit en de verwachting van wederzijdse diensten

bepalen de sterkte van een binding, maar bepalen ook de mate van beïnvloeding van de man ten aanzien van de te maken keuzes rondom arbeid en zorg. Met name de partner en de eigen ouders spelen een belangrijke rol. De partner speelt vooral een belangrijke rol in het heden en de ouders in het verleden.

4.8 'Taking the role of the other'

De theorie van Mead (1959) stelt in basis dat er geen individueel gedrag mogelijk is zonder een plaats hebben in een grotere context, namelijk het sociale gedrag. Dit betekent dat sociale interactie omvat dat wij onszelf zien hoe wij denken dat anderen ons zien. Zoals Mead dit noemt 'Taking the role of the other' (Mascionis en Plummer, 2008:197). Uit de interviews komt naar voren dat mannen weleens bedenken wat een ander vindt van hun eigen situatie, vooral bij het thema kinderopvang: *'Voor vijf dagen kinderopvang, de reactie van anderen zal dan wel afwijkend zijn (Falko)'* of *'Mijn familie vind de crèche sowieso maar armoe, dat je niet voor je eigen kind zorgt, laat staan bij vijf dagen (Dion)'*. Echter hebben de mannen sporadisch het idee dat anderen een mening hebben over hoe zij zorg en arbeid indelen door zich te verplaatsen in een ander. Wanneer dit in de interviews sporadisch aangestipt wordt dan de respondenten dit gelijk weer af door te zeggen dat ze daar niet gevoelig voor zijn, dat ze hun eigen gedrag op basis daarvan niet veranderen en dat anderen hun moeten respecteren zoals zij zijn. De ideeën van Mead lijken in dit kader niet vaak op te gaan.

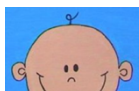
4.9 Sociologische groepen

In het iteratieve proces staat vooral de koppeling tussen de theorie en empirische gegevens gedurende het onderzoek centraal. Aan de hand van dit proces zijn er binnen het theoretisch kader sociologische groepen beschreven waarvan de man deel uitmaakt. De respondenten geven namelijk in de interviews aan ook beïnvloed te worden door andere dingen dan door de sociale omgeving zoals aangemerkt in deze scriptie. Het merendeel van de mannen noemt in het interview minimaal één groep waaruit invloed ten aanzien van de gemaakte keuzes blijkt. Om deze reden is er in het theoretisch kader onderscheid gemaakt tussen microscopische, mesoscopische en macroscopische groepen. Een aantal mannen noemt een aantal keer het generatieverschil met de ouders, deze uitspraken vallen onder de invloed van macroscopische groepen. Tevens geven de mannen aan sterk rekening te houden met de adviezen van het consultatiebureau: *'Het consultatiebureau daar luister ik wel naar. Die zijn ook coulanter dan bij een eerdere generatie. Nu wordt soms ook gezegd dat je je kind pas naar bed moet brengen als het echt slaap heeft. Een generatie eerder zou dit nooit gezegd zijn (Thomas)'*. Ook binnen deze context worden generatieverschillen genoemd. Een derde aspect waar mannen rekening mee houden zijn de uitkomsten van gedane onderzoeken. De respondenten geven aan dat uit onderzoek blijkt dat het voor de kinderen goed is als de eerste jaren de moeder meer aanwezig is. Tevens wordt hier aangehaald dat uit onderzoek blijkt dat het geven borstvoeding goed blijkt te zijn: *'Uit allerlei onderzoeken blijkt dat het geven van borstvoeding het de ontwikkeling van het kind ten goede komt. Daarom heen moeten dus praktische oplossingen gevonden worden (Abel)'*. De uitkomsten van deze onderzoeken hebben zeker invloed op de keuzes die de mannen maken ten aanzien van de indeling van zorg en arbeid. Een andere macrosociologische groep die aangehaald wordt is het deel uitmaken van een bepaalde religie of levensovertuiging. Het

hebben van een levensovertuiging of een religie heeft zeker effect op de te maken keuzes. Tot slot wordt in de interviews veelvuldig gerefereerd aan het beleid van de politiek de afgelopen jaren. Ook dit kan aangemerkt worden als een macrosociologische groep of als de invloed van de politieke inbedding van Zukin en DiMaggio (1990). Hieronder een voorbeeld van een uitspraak waaruit de invloed van politiek zichtbaar wordt: *'Ik ben van mening dat de politiek van de afgelopen jaren een grote invloed heeft gehad. Er is natuurlijk fors ingezet om vrouwen aan het werk te krijgen, de overheid heeft daar veel beleid op weggezet. De kinderopvang, met name vorig jaar, wat natuurlijk ook erg interessant. Wat ik dan nog wel vrij bijzonder vind is dat ik vorig jaar een aanzienlijk bedrag meer terug kreeg dan nu. Het is aanzienlijk duurder geworden dit jaar. Nog steeds geen reden om geen reden om de kinderen van de kinderopvang te halen, omdat het gebruik maken van kinderopvang strookt met de opvattingen hoe ik zelf ben opgevoed. Misschien heeft het beleid voor anderen wel veel invloed en consequenties (Jörgen).*

4.10 In termen van 'wij'

Een aspect dat duidelijk naar voren is gekomen tijdens de interviews is dat veel mannen praten in termen van 'wij'. De respondenten praten zelden in ik-vorm. Dit veronderstelt dat de beslissingen die de man neemt rondom de verdeling van zorg en arbeid sterk beïnvloed of misschien zelfs wel ingegeven worden door de eigen partner. De gesproken taal laat immers deze verwevenheid zien.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt allereerst een antwoord gegeven op de probleemstelling. Daarna wordt uiteengezet of de bevindingen van dit onderzoek generaliseerbaar zijn naar een grotere populatie. Tevens wordt er een voorstel gedaan tot vervolgonderzoek. Tot slot volgt er een reflectie op de gebruikte onderzoeksmethode en de theorie.

5.1 Beantwoording van probleemstelling in groepen

In dit onderzoek staat de invloed van de sociale omgeving op de beslissingen die mannen nemen rondom de indeling van zorg en arbeid centraal. Dit centrale idee heeft in beginsel geleid tot de volgende vraagstelling: *'Welke rol speelt de sociale omgeving van de man bij de keuzes die hij maakt in het vinden van een balans tussen (betaalde) arbeid en zorg?'*

Om hier antwoord op te kunnen geven is het allereerst noodzakelijk om de sociale omgeving van de werkende man te definiëren. In deze scriptie is de sociale omgeving van de man opgevat als de sociale context waarin de man zich begeeft en dit kan gezien worden als een samenbundeling van een aantal partijen die buiten de man zelf liggen. De aangemerkt partijen zijn de partner en de kinderen, de ouders en de directe familie, de vrienden en de indirecte familie, en de collega's en de werkgever (zie figuur 8). Deze partijen nemen allen een verschillende rol in als het gaat om de invloed op de keuzes die de man maakt rondom de indeling van arbeid en zorg.

5.1.1 Partner en kind

Uit de gehouden interviews blijkt dat de partner de belangrijkste rol inneemt. De feitelijke verdeling rondom zorg en arbeid wordt door de respondenten vooral met de eigen partner besproken. De respondenten bespreken maar weinig onderwerpen met de rest van de sociale omgeving. In alle aangemerkte onderwerpen speelt de partner de belangrijkste en vaak ook een doorslaggevende rol in het heden. Uiteraard spreekt zij ook toekomstverwachtingen uit. De invloed van de vrouw van de respondenten is in allerlei uitingsvormen terug te vinden. Ze uit zich zowel gevraagd als ongevraagd, maar met name expliciet. De aard van deze gesprekken verschilt, soms is het een discussie, maar de respondent kan ook zeker rust vinden in deze gesprekken. Aan de hand van deze gesprekken willen de respondenten best hun eigen gedrag of opvattingen veranderen. Duidelijk merkbaar in de interviews is dat de respondenten spreken in termen van 'wij' en niet in de ik-vorm. Dit veronderstelt dat de invloed van partner heel sterk verweven is met de eigen keuzes. De gesproken taal laat immers de verwevenheid zien. De kinderen van de respondenten worden in dit geheel daarentegen niet genoemd in de interviews. Overleg met de kinderen over de balans tussen zorg en arbeid lijkt niet voor te komen. Dit wil echter niet zeggen dat er geen rekening met de kinderen gehouden wordt.

5.1.2 Ouders en directe familie

De ouders van de respondenten hebben een tweeledige invloed. Enerzijds proberen de ouders zich in het heden te 'bemoeien' met de keuzes van de respondent, maar anderzijds heeft hun opvoeding

(het verleden) een grote invloed op de keuzes die de respondenten maken ten aanzien van de verdeling van zorg en arbeid.

Het heden

De respondenten geven aan dat hun eigen ouders zich veel bemoeien met de keuzes die zij maken rondom zorg en arbeid. De ouders lijken zich vooral te bemoeien met de opvoeding van hun kleinkinderen. De goedbedoelde adviezen van de ouders zijn voor de respondenten zowel impliciet voelbaar als expliciet aanwezig. Het merendeel van deze adviezen wordt ongevraagd gegeven, waardoor de gesprekken met de ouders vooral discussies zijn. De respondenten geven aan dat het weinig voorkomt dat zij hun eigen gedrag of opvattingen veranderen door deze ongevraagde uitingen.

Het verleden

De eigen opvoeding van de respondenten speelt een hele belangrijke rol in de keuzes die zij maken rondom de indeling van zorg en arbeid. Natuurlijk is deze invloed impliciet aanwezig. De respondenten geven in de interviews aan, bewust de eigen opvoeding mee te nemen in de te maken keuzes. Dit betekent echter niet dat de eigen opvoeding vooral geïmiteerd wordt, ook het bewust maken van andere keuzes komt voort uit de eigen opvoeding als referentiepunt.

5.1.3 Vrienden en indirecte familie

De indirecte familie van de respondent lijkt geen rol van betekenis te spelen. Zij worden zelden genoemd in de interviews. De vrienden daarentegen spelen een iets belangrijkere rol, maar deze rol is verre van doorslaggevend. De vrienden spelen een rol in het heden, doordat de man tot bepaalde groepen behoort. De respondenten hebben over bepaalde onderwerpen weleens gesprekken met vrienden. Het gaat hier vooral om praktische en dagelijkse zaken, welke expliciet besproken worden in een discussie of in een gesprek waarin onzekerheden uitgesproken worden. De meerderheid van de respondenten geeft aan het eigen gedrag en de pragmatische en dagelijkse zaken soms aan te passen. Alhoewel, deze veranderingen komen niet vaak voor. De opvattingen worden al helemaal niet veranderd. Met vrienden vindt er meer een uitwisseling van informatie plaats, maar deze gesprekken dienen niet als input om de eigen verdeling tussen zorg en arbeid te veranderen. Ook lijken de respondenten hun eigen situatie niet veel te vergelijken met de vrienden en al helemaal niet met de indirecte omgeving. Dit betekent dat de peergroup of referentiegroep een beperkte rol van betekenis speelt. De vrienden en indirecte familie zijn immers onderdeel van de referentiegroep of peergroup.

5.1.4 Collega's en de werkgever

De collega's van de man spelen een kleine rol in de beïnvloeding ten aanzien van de te maken keuzes. De respondenten geven aan hun loopbaan te bespreken met collega's. Met andere woorden, de arbeidsdimensie wordt met collega's besproken, maar de algehele verdeling van zorg en arbeid wordt over het algemeen niet besproken met collega's. Uit de interviews blijkt tevens dat een deel van de respondenten in het onderwijs is gaan werken om meer ruimte en tijd voor de

kinderen te hebben. Deze verschuiving uit zich in de opvattingen over een geslaagde loopbaan. De respondenten vinden hun loopbaan over het algemeen geslaagd als er een goede balans is tussen werk en privé. Dit veronderstelt dat de gesprekken met de collega's over de arbeidsdimensie vooral bevestigend en bestendigend van aard zijn. Ze zijn immers werkzaam in dezelfde beroepsgroep. De bewuste keuze om in het onderwijs te gaan werken en om dus meer tijd en ruimte voor de kinderen te hebben wijst erop dat de werkgever een belangrijke rol speelt. Deze rol wordt echter niet genoemd in de interviews en heeft dus meer betrekking op de randvoorwaarden dan op de daadwerkelijke keuzes rondom arbeid en zorg. Dit betekent opnieuw dat de peergroup of referentiegroep een beperkte rol van betekenis speelt. De collega's zijn immers onderdeel van de referentiegroep of peergroup.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat de sociale omgeving een minimale invloed heeft op de beslissingen die mannen nemen rondom de indeling van zorg en arbeid. Vooral de eigen opvoeding blijkt invloed te hebben en de mannen voeren vooral gesprekken met de eigen partner. De rest van de sociale omgeving heeft wel invloed, maar in beperkte mate. Alle belangrijke conclusies zijn hieronder schematisch weergegeven in figuur 27 op de volgende pagina.

5.2 Generalisatie grotere populatie

Dit onderzoek maakt gebruik van theoretische selectie. De dataverzameling is dus gebaseerd op de mate waarin een respondent theoretisch relevant is voor het onderzoek (Silverman, 2005:130). Dit betekent dat de respondenten op basis van duidelijke en vooraf opgestelde criteria zijn geselecteerd, wat inhoudt dat de steekproef select samengesteld is. De volgende criteria zijn bepalend geweest in het onderzoek:

- ~ De persoon is (uiteraard) een man
- ~ De man is vader van een kind of kinderen in de leeftijd van nul tot en met twaalf
- ~ De vader werkt in het onderwijs of is betrokken bij de ontwikkeling van onderwijs
- ~ De vader heeft een partner die qua niveau een gelijke opleiding heeft afgerond

Deze uitgesproken manier van selecteren heeft als gevolg dat de resultaten van dit onderzoek niet te generaliseren zijn naar een grotere populatie. Eerder in deze scriptie is immers al geschreven over het doel van dit onderzoek; het ontwikkelen van een substantiële theorie. De uitkomsten van het onderzoek hebben dus geen algemene strekking, maar gelden voor een afgebakend veld of afgebakende groep. Deze afgebakende groep zijn vaders, met kinderen in de leeftijd van nul tot en met twaalf, werkzaam in het onderwijs en met een partner met een gelijk opleidingsniveau. Echter valt wel stellen dat het aannemelijk is dat de invloed van de sociale omgeving op mannen met kinderen beperkt is. Dit komt niet naar voren uit het onderzoek, maar valt wel te verwachten, omdat het immers over het gedrag ten aanzien van het keuzeproces van mannen gaat.

Figuur 27 - Conclusies onderzoek

5.3 Beschouwing en reflectie

In deze paragraaf wordt een kritische reflectie gegeven op enerzijds de onderzoeksmethode, maar anderzijds ook op de gebruikte theorie in deze scriptie.

Onderzoeksmethode

Alvorens begonnen is met het daadwerkelijke onderzoek zijn de selectiecriteria van de respondenten opgesteld. Zoals eerder aangehaald in deze scriptie voldoen de personen die meegewerkt hebben aan dit onderzoek aan de hierboven genoemde vier criteria. De vooraf opgestelde criteria zijn zodanig opgesteld dat het mogelijk is om de invloed van de sociale omgeving te bekijken. Juist in het onderwijs is er de mogelijkheid tot parttime werken. Deze mogelijkheid zorgt ervoor dat er meerdere keuzes ontstaan rondom de indeling van zorg en arbeid. Met name

deze keuzemogelijkheid veronderstelt dat de sociale omgeving ingeschakeld wordt door de mannen. Immers, de sociale omgeving wordt ingeschakeld, sociale steun wordt gezocht naarmate er meer keuzemogelijkheden ontstaan. Ook het criterium dat de partner qua niveau een gelijke opleiding afgerond moet hebben, werkt dit in de hand. Wanneer twee partners een gelijk opleidingsniveau hebben, wordt het verschil in inkomen verkleind. Dit betekent dat de financiële aspecten minder doorslaggevend zijn en dat er dus een keuzemogelijkheid ontstaat in wie er meer gaat werken en wie er meer gaat zorgen. Vooral door deze toename in keuzemogelijkheden kan veronderstelt worden dat de sociale omgeving ingeschakeld wordt om sociale steun te bieden. De opgestelde criteria schetsen dus een ideale situatie om de invloed van de sociale omgeving zichtbaar te maken. Met andere woorden, er wordt gebruik gemaakt van een best practice; als je ergens een invloed van de sociale omgeving verwacht dan is het hier. De resultaten van de interviews geven er blijk van dat de invloed van de sociale omgeving, ook onder deze omstandigheden, beperkt is. Dit impliceert dat er onder minder 'ideale' omstandigheden nog minder invloed van de sociale omgeving zichtbaar wordt. Dit betekent dat de selectiecriteria juist gekozen zijn. Op deze manier wordt namelijk het tegendeel van een best practice bewezen.

Niet alleen de selectiecriteria vragen om een beschouwing. Ook de gebruikte onderzoeksvorm vraagt om een reflectie. Ondertussen is duidelijk dat dit onderzoek gestoeld is op twaalf interviews. Deze onderzoeksvorm is passend en geschikt. Door middel van de interviews zijn er persoonlijke onderwerpen besproken. Sommige interviews waren zelfs in zekere zin emotioneel. De respondenten hebben zichzelf bloot gegeven. Dit is het onderzoek absoluut ten goede gekomen. Om deze reden is de keuze om gebruik te maken van interviews een hele geschikte keuze gebleken.

Alle respondenten die geïnterviewd zijn, hebben kinderen in de leeftijd van nul tot en met twaalf en zijn dus nog volop betrokken in de zorgtaken. Dit betekent wellicht dat zij nog niet in staat zijn om beschouwend naar de situatie te kijken. Een beschouwende manier van kijken, wordt vaak pas mogelijk op het moment dat men niet meer deel uitmaakt van de situatie die beschouwd moet worden. Met andere woorden, de mannen praten wellicht meer beschouwend en misschien zelfs wel anders over de situatie waar nu inzitten op het moment dat zij niet meer in deze situatie zitten. Wanneer de kinderen het huis uit zijn en de zorgtaken afgenomen zijn, zien zij misschien hele andere aspecten terugkomen dan nu. In dit onderzoek is gekozen voor een vergelijking tussen mannen en vrouwen, ook had er gekozen kunnen worden voor een vergelijking tussen mannen met zorgtaken en mannen die de zorgtaken al hebben gehad.

Literatuur en gebruikte theorie

De gebruikte theorie is gaandeweg het onderzoek aangepast en veranderd. Een aantal opgestelde theorieën en verwachtingen bleek in de praktijk niet te kloppen. De theorie van Mead blijkt maar beperkt op te gaan, de hegemoniale masculiniteit wordt helemaal niet herkend en de referentiegroep speelt ook beperkte rol in de keuzes die mannen maken ten aanzien van zorg en arbeid. Allemaal theorieën waarvan verwacht werd dat deze zichtbaar zouden worden in de praktijk.

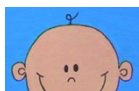
Dit blijkt echter verkeerd ingeschat en deze theorieën kunnen aan de hand van de interviews verworpen worden.

Een theorie die niet verworpen kan worden, maar die ook niet bevestigd kan worden is de theorie van Bourdieu. Deze theorie is zeer beperkt te herkennen in de praktijk. In de interviews wordt zichtbaar dat mensen groot worden binnen een bepaalde sociale omgeving en dat zij aan de hand daarvan mentale schema's vormen. Zichtbaar is geworden dat de socialisators en de socialiserende instanties een grote invloed hebben op de keuzes die mensen (mannen) maken van geboorte tot overlijden. De rest van de theorie gaat niet op, maar kan ook niet verworpen worden. De rest van de theorie is simpelweg niet naar voren gekomen in de interviews.

Aan de hand van het iteratieve proces, de koppeling tussen theorie en empirie, is er gaandeweg het onderzoek theorie toegevoegd aan deze scriptie. Een kanttekening ten aanzien van het iteratieve proces is dat er in dit onderzoek geen verschuivingen hebben plaatsgevonden in de dataverzameling. De vooraf opgestelde thema's zijn in het gehele onderzoek gebruikt. Dit betekent dat het iteratieve of cyclische proces maar voor de helft is doorlopen. Er is echter theorie toegevoegd aan de hand van de dataverzameling, maar de aanpassing van de dataverzameling aan de hand van de bevindingen is achterwege gebleven. Dit betekent tevens dat er gedurende het onderzoek gewerkt is met één vaste en vooraf opgestelde probleemstelling. Toch is er aan de hand van iteratieve proces theorie toegevoegd aan de scriptie; van te voren is niet verwacht dat mannen andere keuzes zouden maken in het bijzijn van anderen. Om deze reden is hier voorafgaand aan het onderzoek geen theorie over gezocht. Dit bleek een misvatting. De mannen zijn gevoelig voor de sociale aanwezigheid van anderen. Deze uitkomsten hebben ertoe geleid dat de Sociale Impact Theory van Latané (1981) is toegevoegd aan het theoretisch kader. Tevens bleek aan de hand van de interviews dat de sociale omgeving als gedefinieerd een beperkte invloed uitoefent en dat er ook andere factoren een rol spelen bij het maken van keuzes. De mannen haalde in de interviews het consultatiebureau, uitkomsten uit onderzoeken, de politiek, generatieverschillen en levensovertuigingen aan. Om deze reden is naderhand bepaald dat de man deel uitmaakt van zowel macroscopische, mesoscopische en microscopische groepen.

5.4 Voorstel vervolgonderzoek

Om een meer formele theorie te ontwikkelen is het noodzakelijk om de selectiecriteria te versoepelen. Een vervolgonderzoek wordt zinvol op het moment dat de invloed van de sociale omgeving onderzocht gaat worden, maar dan op de man (met kinderen) in het algemeen. Het moet hier echter gaan over dezelfde thematiek, namelijk de verdeling van zorg en arbeid. Vooral door de selectiecriteria los te laten, ontstaat er een meer algemeen beeld van de invloed van de sociale omgeving op mannen. Vooral door de criteria rondom de beroepsgroep en rondom het gelijke opleidingsniveau los te laten kan er een meer formele theorie opgesteld worden.

6. Mannen versus vrouwen:

Waarom de man vooral met de eigen partner praat en de vrouw vergelijkt met anderen!

Dit hoofdstuk biedt een vergelijking tussen hoe de sociale omgeving van invloed is op enerzijds mannen en anderzijds vrouwen die keuzes maken rondom arbeid en zorg. Hiertoe worden de uitkomsten van twee onderzoeken vergeleken. In beide onderzoeken staat de sociale omgeving centraal, in het ene onderzoek wordt dit toegepast op de man en in het andere onderzoek wordt dit toegepast op de vrouw. Dit hoofdstuk biedt de koppeling hiertussen. In dit hoofdstuk worden opvallende resultaten besproken, vergelijkingen worden gemaakt en mogelijke verklaringen worden gezocht. In deze vergelijking is niet gezocht naar nuances, maar de harde werkelijkheid wordt besproken! In dit hoofdstuk zijn uitspraken van mannen in blauw weergegeven en de uitspraken van vrouwen in roze. De 'traditionele verdeling' wordt ook hier aangehouden.

6.1 'Moeilijke vraag' versus 'Ik zal eens een boekje open doen'

Wat sterk opvalt in de interviews is, dat vrouwen graag en veel praten over het balanceren tussen arbeid en zorg. De meeste vrouwen hoeven nauwelijks na te denken bij de vragen die hen gesteld worden. Mannen daarentegen geven vaak meerdere keren in een interview aan dat zij de gestelde vraag een moeilijke vraag vinden. Dit veronderstelt dat vrouwen vaker bezig zijn met het vinden van een balans tussen zorg en arbeid dan mannen. Dit veronderstelt tevens dat vrouwen hier vaker met anderen over spreken dan mannen. Toch lijken zowel de mannen als de vrouwen het gespreksonderwerp belangrijk te vinden. De vrouwen vinden het gespreksonderwerp belangrijk, omdat de verdeling van arbeid en zorg een belangrijk thema is in hun leven en sommige vrouwen geven aan dat dit een thema is waar veel zorgen mee gepaard gaan. De mannen geven blijk van waardering voor de interviews door heel duidelijk te bedanken voor het gesprek. Een aantal mannen komt zelfs tot nieuwe inzichten.

6.2 'Ik' versus 'wij'

Een algemene beschouwing aan de hand van de interviews is, dat mannen vooral in de wij-vorm spreken als het gaat om de verdeling tussen zorg en arbeid. Duidelijk merkbaar in de interviews met de mannen is, dat de mannelijke respondenten spreken in termen van wij en niet in de ik-vorm. Dit veronderstelt dat de invloed van de partner heel sterk verweven is met de eigen keuzes rondom zorg en arbeid. De gesproken taal laat immers deze verwevenheid zien. Uit de gesprekken met de vrouwen is te concluderen dat de vrouw de leiding neemt in keuzes rondom arbeid en zorg. De partner wordt bijvoorbeeld niet altijd als eerste genoemd bij een keuze rondom arbeid en zorg. Bovendien stellen de meeste vrouwen, dat zij over het algemeen leidend zijn en initiatief nemen tot gesprekken met de partner over (keuzes over) arbeid en zorg. De meeste vrouwen zeggen ook, dat zij niet alleen leidend zijn in het organiseren van gesprekken met elkaar, maar ook leidend zijn in hoe de verdeling van zorg en arbeid wordt aangepakt. Dit zou kunnen verklaren waarom mannen in termen van 'wij' spreken en vrouwen voornamelijk in de ik-vorm praten.

6.3 De sociale omgeving in strong en weak ties

De sociale omgeving zoals gedefinieerd in het theoretisch kader bestaat uit strong en weak ties (Granovetter, 1973). De vrouwen geven er blijk van op zoek te zijn naar de mening van strong ties. Zij ervaren de gesprekken met strong ties en dan met name ouders en belangrijke vriendinnen als steunend. De gesprekken met de partner ervaren zij ook als steunend, maar zij geven aan dat deze gesprekken ook regelmatig discussiërend van aard zijn. Bij mannen is dit ook wel het geval, maar in mindere mate. Mannen spreken uit dat de strong ties zich regelmatig ongevraagd bemoeien met de keuzes rondom arbeid en zorg. Dit wordt niet altijd in dank afgenomen.

Vrouwen verzamelen anderen om zich heen met soortgelijke opvattingen. Vrouwen die zelf zeggen drie dagen te werken, hebben vaak vriendinnen die dit ook doen. Vrouwen die vertellen dat zij veel taken in het huishouden op zich nemen, hebben vaak vriendinnen die dit ook doen. Vrouwen die vertellen dat hun man best wel huisvader zou willen zijn, noemen direct een aantal voorbeelden van mannen die deze keuzes ook hebben gemaakt. Dit impliceert dat vrouwen een netwerk om zich heen verzamelen van mensen die op dezelfde golflengte zitten. Mannen daarentegen geven aan, dat zij niet bezig zijn met de situaties van anderen. Ze hebben het er ook niet al te vaak over. Ze vergelijken hun eigen situaties dus niet of nauwelijks met anderen uit hun omgeving.

~'Ik weet niet of dit in mijn omgeving terug komt. Het is voor mij niet zo interessant wat anderen daarin doen (Abel)'.

~'Ik wil graag horen van de mensen die belangrijk voor mij zijn, hoe zij bepaalde situaties zouden aanpakken. Wat hun oplossingen zijn voor bepaalde problemen. Ik ben dan op zoek naar antwoorden en herkenning van hen (Eva)'.

6.4 Verdeling van zorg en arbeid

De verdeling van zorg en arbeid lijkt in een gezin niet altijd een bewuste keuze te zijn. Vrouwen vertellen hierover dat de verdeling hen zwaar valt, omdat zij het gevoel hebben meer aandeel in de taken te hebben. Zij vertellen tegelijkertijd dat de verdeling 'zo gegroeid is'. Met name het aantal arbeidsuren is een gespreksonderwerp dat vrouwen bespreken met anderen. De mannen geven aan, dat dit thema met vrienden of familie sporadisch besproken wordt. Dit onderwerp wordt vooral met de eigen partner besproken. Dit neemt niet weg dat ook de mannen zeggen dat taakverdeling 'zo gegroeid is'. De eigen partner speelt bij de mannen dus een doorslaggevende rol.

~'Je moet natuurlijk kiezen voor wat voor jou het beste werkt. Het hangt van veel af. We (vriendinnen) hebben het er dan wel over met elkaar. Hoe jij voor jouw situatie balans vindt. Iedereen kiest uiteindelijk wel wat het beste bij hem past. En als dat eenmaal loopt, dan is het zo (Babette)'.

~'We hebben hier niet echt met anderen over gesproken, dit doen we vooral met z'n tweetjes (Martin)'.

6.5 Rol- en taakverdeling

De rol- en taakverdeling blijkt voor het merendeel van de vrouwen een belangrijk thema te zijn en voor het merendeel van de mannen is dit niet echt belangrijk. Mannen weten niet precies hoe de taakverdeling bij anderen is.

~'De taakverdeling is niet echt een onderwerp waar we over praten, daar heb ik het niet echt over. Ik denk wel dat mijn vrouw met haar vriendinnen hierover spreekt (Andy)'.

Deze mannelijke respondent voelt de situatie goed aan, want inderdaad het merendeel van de vrouwen praat met haar omgeving over de rol- en taakverdeling. De vrouwen zeggen over het algemeen dat zij verantwoordelijk zijn voor de zorgtaken. Een vrouw noemde zich 'de manager van het huishouden (Eva)' en een andere vrouw zei 'ik ben de organisator, hij is de uitvoerder (Juliëtte)'. De vrouwen vertellen regelmatig, dat hun vriendinnen ook ongeveer dezelfde verdeling hebben in de taken. De meerderheid zegt herkenning te zoeken bij vriendinnen op dit terrein. Hierover wordt gesproken in de jolige sfeer. Een aantal van de vrouwelijke respondenten geeft aan, dat er zeker ook wel eens serieus gesproken wordt over dit onderwerp met vriendinnen.

~'Mannen zijn allemaal hetzelfde hoor. Ik vind dat je ze erg moet uitdagen en je moet er voor zorgen dat ze taken op zich nemen. Dat gaat echt niet vanzelf. Aan de ene kant word ik er dan nog wel eens boos om, want eigenlijk hebben wij vrouwen dit zelf in de hand gewerkt. Maar toch blijkt het heel lastig om dit zelf als moeder bij je zoon te voorkomen. Aan de andere kant stellen gesprekken met vriendinnen dan ook wel weer gerust. Het leidt tot herkenning en erkenning (Isabella)'.

Ondanks dat de mannen zeggen dat de rol- en taakverdeling niet echt onderwerp van gesprek is, blijkt er toch sterke invloed van de sociale omgeving te zijn. De mannelijke respondenten handelen namelijk veelal op basis van wat zij gezien hebben in hun eigen jeugd. Vooral de vader dient in dit kader als rolmodel, hieronder twee voorbeelden van uitspraken:

~'Bij mijn ouders zie ik deze taakverdeling zeker terug. Mijn vader deed ook niets in huis. Ik heb dat echt van huis uit meegekregen. Ik zie de argumenten en de wijze van discussiëren, die mijn vrouw en ik thuis hebben, letterlijk twintig jaar terug in de tijd bij mijn eigen ouders. Echt precies hetzelfde (Martin)'.

~'De taakverdeling zoals wij die kennen is vergelijkend zoals die bij mijn ouders vroeger was. Dit is zeker wel vergelijkend. Mijn vader hielp ook mee in het huishouden, dit heb ik wel echt meegekregen (Jörgen)'.

6.6 Ouderschap

De theorie van Kossek en Lambert (2005) stelt dat wij de ervaringen die we hebben van toen wij zelf kind waren, gebruiken bij het zelf vaststellen van onze rol als ouder. Deze stellingname gaat op voor zowel de mannelijke als voor de vrouwelijke respondenten. Zowel de mannen als de vrouwen vertellen dat zij hun eigen opvoeding als referentiekader gebruiken. Ze gebruiken het referentiekader om bewust aspecten hetzelfde te doen en om bewust andere keuzes te maken. Voor beide is de eigen opvoeding dus bepalend.

~'Ik heb totaal geen overeenkomsten met mijn eigen ouders, ik heb bewust dingen anders gedaan. Dit is een heel bewust proces geweest (Leonardo)'.

~'Ik heb heel goed nagedacht over ouderschap. Ik heb gedacht over waar ik zelf vandaan kom, wat ik daaraan goed vind en wat niet (Anna)'.

Een aantal vrouwen geeft ook aan dat zij voor de definitie ten aanzien van goed ouderschap, kijken naar anderen. Vrouwen kijken bij anderen naar aspecten die zij goed of niet goed vinden en nemen de goede dingen over. Mannen lijken echter niet zo bezig zijn met hoe anderen het doen. Zij concentreren zich vooral op hun eigen situatie.

Een overeenkomst tussen mannen en vrouwen is dat beiden aangeven, anders met hun kinderen om te gaan als er andere mensen bij zijn. In dit kader gaat de Social impact theorie op van Latané (1981). Deze theorie stelt immers dat mensen beïnvloed worden door echte, geïmpliceerde of voorgestelde druk door sociale aanwezigheid van de ander. In dit kader lijkt vooral de geïmpliceerde of voorgestelde druk van een ander betekenis te spelen. Deze geïmpliceerde of voorgestelde druk uit zich in het verschijnsel dat de ouders indruk willen maken op anderen; dit komt naar voren in de theorie van Brinkgreve (2009). Zij stelt dat mensen voor wat betreft de keuzes die zij maken, voortdurend bezig zijn met indruk maken op anderen.

~'Bij anderen ben je erg aanhankelijk met kinderen en wil je de indruk wekken dat er goed contact is. Terwijl ik soms niet zo goed weet wat hij (het kind) aan het doen is. Ik wek de indruk dat ik zo'n praatrelatie heb, maar dat heb ik eigenlijk niet (Falko)'.

~'Het is toch een beetje uiterlijk vertoon. Je wilt wel dat ze zien dat je kind netjes is opgevoed. Ik heb dan wel de neiging om mij sterker neer te zetten (Lucy)'.

Een essentieel verschil tussen mannen en vrouwen is dat bijna alle mannen aangeven dat zij wel eens aangesproken worden op hoe zij omgaan met hun kind of kinderen. De mannelijke respondenten vertellen dat het uitspreken van kritiek met name door de eigen ouders, met name door de moeder, gebeurt. In mindere mate bemoeien de schoonouders en vrienden zich met de opvoeding. Vrouwen geven aan dat zij niet of nauwelijks worden aangesproken op hoe zij invulling geven aan ouderschap. Dit verschil lijkt zich te verklaren vanuit het volgende. Als vrouwen wordt gevraagd wat zou je doen als je aangesproken zou worden op de omgang met je kinderen, vertellen ze dat ze dit vervelend zouden vinden. Want, de meerderheid van de vrouwen geeft aan, dat als dit het geval zou zijn, zij dit vervelend zouden vinden, omdat ouderschap een gevoelig punt is. Ouderschap is een onderwerp waar vrouwen niet gemakkelijk kritiek of feedback over ontvangen. Mannen omschrijven feedback juist als ongevraagde bemoeienissen en laten dit gemakkelijk van zich afglijden. Dit raakt ze niet.

~'De opa en oma bemoeien zich er lekker mee zonder dat zij echt taken op zich hebben. Ik neem dit vaak wel met een korreltje zout hoor, zo van ja, jij hebt lekker makkelijk praten ... Ik word door mijn moeder

ook wel eens aangesproken op de manier waarop ik omga met mijn kinderen, vooral qua eetgedrag enzo. Ik laat dit over mij heenkomen en dat was het (Abel)'.

~'Ik zou het heel erg vinden als mensen mij als moeder ter discussie zouden stellen. Dat is een moeilijk punt hoor. Je houdt zielsveel van je kinderen en je hebt altijd het beste met ze voor. Als iemand dat in twijfel zou trekken zou ik dat echt erg vinden. Dan wordt je liefde voor je kinderen in twijfel getrokken (Melanie)'.

6.7 Kinderopvang

Op het moment dat kinderopvang aangeroerd wordt in de interviews, vinden zowel de mannen als de vrouwen kinderopvang een hele logische zaak. Echter, de meerderheid van zowel de mannen als de vrouwen geeft aan, de kinderen voor maximaal drie dagen naar de formele kinderopvang te willen brengen. Het lijkt bijna wel een 'magische grens'. Beide partijen geven aan, dat zij het gevoel zouden hebben beoordeeld te worden door hun omgeving op het moment dat zij hun kinderen vijf dagen in de week naar de formele kinderopvang zouden brengen.

~'Mijn familie vindt de crèche sowieso maar armoe, dat je niet voor je eigen kind zorgt, laat staan bij vijf dagen (Dion)'.

~'Kiezen voor veertig uur kinderopvang is volgens mij volgens de meeste vrouwen een egoïstische keuze. Alsof je jezelf belangrijker vindt dan je kinderen (Melanie)'.

Een kanttekening hierbij is echter wel, dat de vrouwen het gevoel hebben dat vooral zij, de vrouw zelf, hierop aangesproken zal worden. De man maakt geen onderscheid hierin.

Verder valt op, dat zowel de mannen als de vrouwen aangeven dat de sociale omgeving van belang is bij keuzes rondom kinderopvang. De weak ties worden ingeschakeld als het gaat om praktische zaken rondom kinderopvang en niet zozeer als het gaat om fundamentele opvattingen hierover. Met andere woorden: welke kinderopvang gekozen wordt, is typisch een thema dat besproken wordt met de weak ties en òf en hoeveel er gebruik gemaakt wordt van kinderopvang is typisch een thema dat (alleen) besproken wordt met de strong ties. Hier is echter wel een tweedeling in te maken: de man bespreekt de fundamentele opvatting vooral met de eigen partner, de vrouw bespreekt deze fundamentele opvatting ook met de partner, maar daarnaast ook met vriendinnen en ouders.

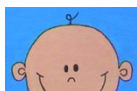
6.8 Gewenste situatie

Zowel de mannen als de vrouwen geven in de interviews aan, dat de huidige situatie sterk in de buurt komt van de gewenste situatie. De vrouwen zeggen echter dat de huidige situatie tevens de gewenste situatie nadert, maar dat de taken in het gezin eerlijker verdeeld moeten worden. De mannen daarentegen zijn iets stilliger. Het merendeel geeft aan de huidige situatie als gewenst te beschouwen. Alleen kleine veranderingen worden genoemd door de mannelijke respondenten, bijvoorbeeld: *'De verdeling van de dagen is voor mij ideaal, maar de kinderopvang mag van mij wat*

dichter in de buurt zijn (Milko)'. De taakverdeling, die door vrouwen expliciet genoemd wordt, wordt door de mannen niet genoemd.

6.9 Conclusie

Wanneer mannen en vrouwen keuzes maken rondom arbeid en zorg, blijkt de invloed van de sociale omgeving van de vrouw sterker naar voren te komen. De vrouw vergelijkt, overlegt, discussieert en spiegelt haar keuzes aan die van de omgeving. Dit betekent niet automatisch dat ze alle keuzes op dezelfde manier maakt of overneemt, maar de mening en oordelen spelen een belangrijke rol. Zij is op zoek naar best practices van anderen. De sociale omgeving van de man lijkt een minder belangrijke rol te spelen. De eigen partner speelt over het algemeen de belangrijkste rol als er beslissingen genomen moeten worden rondom zorg en arbeid. In veel thema's lijkt de man alleen te overleggen met de eigen partner. Gechargeerd betekent dit, dat de sociale omgeving van de vrouw de meeste invloed heeft op keuzes rondom arbeid en zorg en dat de vrouw over het algemeen genomen hierin de leiding neemt.

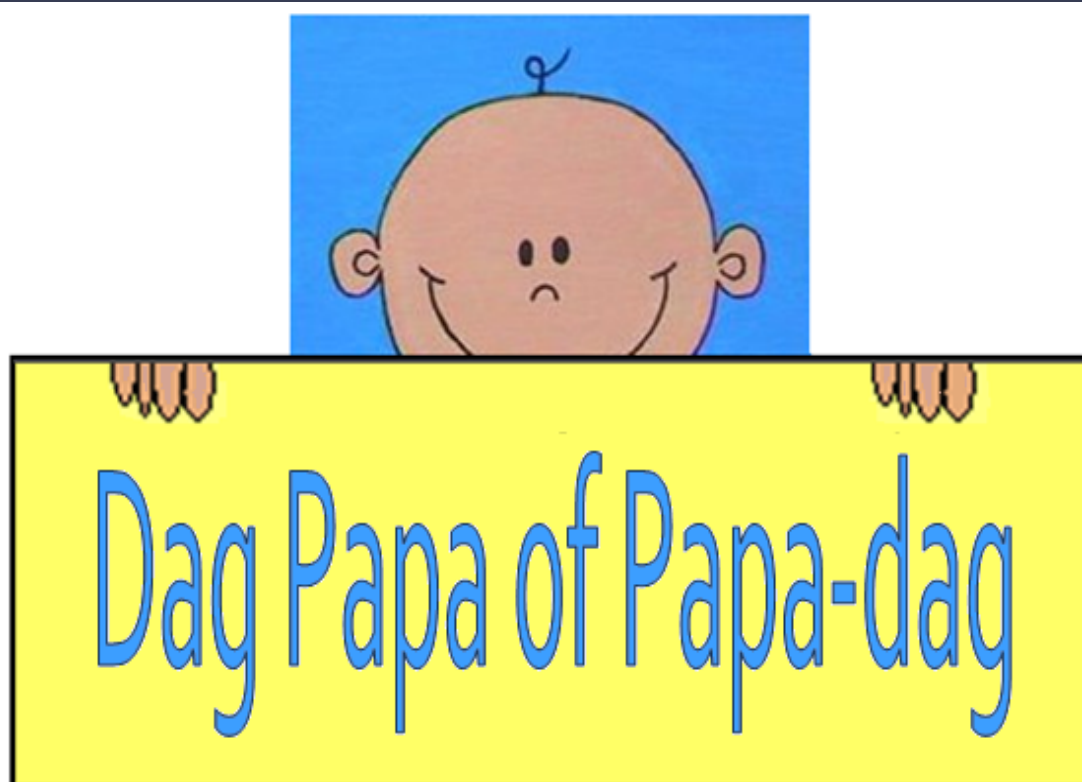

Referenties

- Advocaat, W. en Graaf, de. A. (2001). *Nederlandse hervormde kerk verliest veel aanhang. Een generatievast geloof*. INDEX No. 1 - januari 2001. Centraal Bureau voor de Statistiek. Den Haag.
- Andersen, H en Kaspersen, L.B. (2000). *Classical and modern social theory*. Blackwell Publishers. Oxford.
- Babbie, E. (2007). *The Practice of Social Research*. Thomson Higher Education, Belmont.
- Beck, U., Giddens, A. en Lash, S. (1994) *Reflexive modernization. Politics, Tradition And Aesthetics In the Modern Social Order*. Politiy Press. Cambridge.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Boom Onderwijs. Amsterdam
- Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In: Richardson, J.G. (Ed). *Handbook of theory and research for sociology of education*. Greenwood Press. New York.
- Brandth, B en Kvande, E. (1998). *Masculinity and child care: the reconstruction of fathering*. The Editorial Board of The Sociological Review. Blackwell Publishers, Oxford.
- Brandth, B. en Kvande, E. (2001). *Flexible Work and Flexible Fathers*. Work, Employment & Society. Vol. 15, No. 2. Pp. 251-267. BSA Publications.
- Coser, L.A. (1974). *Greedy Institutions; Patterns of Undivided Commitment*. Free Press. New York.
- Ester, P. en Vinken, H. (2000). *Van later zorg. Verwachtingen van Nederlanders over arbeid, zorg en vrijetijd in de 21^e eeuw. Het OSA Toekomst van de Arbeid Survey*. Katholieke Universiteit Brabant.
- Brandth, B. en Kvande, E. (2002). *Reflexive Fathers: Negotiating Parental Leave and Working Life. Gender, Work and Organization*. Vol.9, No.2. Blackwell Publishers, Oxford.
- Bussemaker, J (2009). *Het einde van de kostwinnersstaat*. De Volkskrant - archief.
- Crompton, R. (2006) *Employment and the family. The reconfiguration of Work and Family Life in Contemporary Societies*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Doorn, S. van, Koster, W. de en Verheul, J. (2007) *Keuzestress!?! Over de sociale inbedding van individuele keuzes*. Sociologie (3) 2007, 3.
- Dulk, L. den (2001). *Work-Family Arrangements in Organisations. A Cross-National Study in the Netherlands, Italy, the United Kingdom and Sweden*. Rozenberg Publishers. Amsterdam.
- Flick, U. (2007). *An Introduction to qualitative research*. Sage Publications, London.
- Giddens, A (1984). *The constitution of society*. University of California Press. California.
- Glaser, B. en Strauss, F. (1999) *The discovery of grounded theory*. Aldine Publishing Company. Chicago.
- Granovetter, M.S. (1973). *The Strength of Weak Ties*. American Journal of Sociology, Volume 78, Issue 6. University of Chicago Press, Chicago.
- Granovetter, M.S. (1985). *Economic Action and Social Structure: The problem of embeddedness*. American Journal of Sociology, vol. 91, pp. 481 - 510.
- Gray, J. (2003). *Mannen komen van Mars, vrouwen van Venus. Mannen zijn anders, vrouwen ook. Handleiding voor het verbeteren van je relatie*. Het Spectrum. Utrecht.

- Hakim, C. (2000). *Work-lifestyle choices in the 21st century - preference theory*. Oxford University Press.
- Hakim, C. (2003). *A new approach to explaining fertility patterns: preference theory*. Population and Development Review. 29(3) 349 -374. Population Council. New York.
- Hakim, C. (2007). *Dancing with the devil? Essentialism and other feminist heresies*. British Journal of Sociology 2007. Volume 58, Issue 1.
- Hamoen, I. (2010). *Balanceren tussen zorg en arbeid, hoe doe jij dat?!* Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam.
- Hartgers, M. (2001). *De virtuele volkstelling 2001: gezin en werk*. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag.
- Hochschild, A.R. (2001). *The time bind: when work becomes home and home becomes work*. Henry Holt and Company. New York.
- Hoeksema, K.J. en Werf, van. S. (2002). *Sociologie voor de praktijk. Een inleiding in de sociologie voor het HBO*. Uitgeverij Coutinho. Bussum.
- Hooghe, M en Houtman, D. (2003). *Omstreden instituties. Instellingen in een geïndividualiseerde samenleving*. Sociologische Gids | Jaargang 50 2003 | 2.
- Inglehart, R. en Baker W.E. (2000). *Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values*. American Sociological Review, 2000, Vol. 65 (february: 19–51)
- Jong, de. M. (2003). *Grootmeesters van de sociologie. Comte, Marx, Weber, Durkheim, Parsons, Elias, Berger, Habermas en Bourdieu*. Boom. Amsterdam.
- Knijn, T. en Selten, P. (2002) Transformation of fatherhood: the Netherlands. Uit Hobson, B. (2002). *Making Men into Fathers. Men, Masculinities and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Latané, B (1981). In Konijnendijk, A. (2008). *De invloed van de sociale omgeving op volgzzaamheid met een waarschuwinginstructie*. Universiteit Twente. Enschede.
- Macionis, J.J. en Plummer, K. (2008). *Sociology. A Global Introduction*. Pearson Education Limited, Edinburgh Gate.
- Mead, H. (1959). *Mind, Self and Society, from the standpoint of a social behaviorist* (Edited by Charles W. Morris). The University of Chicago Press Chicago. Illinois.
- Moschis (1985) in Childers, T.L. en Akshay R.R. (1992) *The influence of Familial and Peer-Bases Reference Groups on Consumer Decisions*. The journal of Consumer Research, vol. 19, NO 2. (Sep, 1992) pp. 198-211. The University of Chicago Press.
- Morgan, D. (1992). *Discovering Men (Critical Studies on Men and Masculinities)*. Routledge, London and New York.
- Niphuis-Nell, M. (red.) (1997). *Sociale atlas van de vrouw. Deel 4: Veranderingen in de primaire leefstijl*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Rijswijk.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Sage Publication. London.
- Reemers, M. (1998). *Ouderschapsverlof vaker gebruikt*. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag.
- Silverman, D. (2005). *Doing qualitative research*. Sage Publications. London.
- Turner, R. H. (1956) *Role-Taking, Role Standpoint, and Reference-Group Behavior*. The American

- Journal of Sociology. Vol 61. No 4 (Jan., 1956), pp. 316 - 328. The University of Chicago Press.
- Traag, T (2004). *Partners werken zelden beiden fulltime*. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Den Haag.
- Valk, J. van der (2008). Arbeidsparticipatie van moeders blijft stijgen. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag.
- Versluis, K. (2010). *De deeltijdtopman komt eraan. Durf jij nu ook?* Artikel uit de Intermediair 12, VNU Media, Haarlem.
- Werf, van der S. (2000). *De verdeling van arbeid. Een verkenning van de arbeidsmarkt voor hulp- en dienstverleners*. Uitgeverij Coutinho, Bussum.
- Wieling, M. (2000). *Mannen werken en klussen vooral en vrouwen zorgen. Zorg en arbeid*. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag.
- Zukin, S. en DiMaggio, P. (1990). *Structures of Capital: The Social Organization of the Economy*. Cambridge University Press. Cambridge.

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijst interviews - niveau 1

Algemeen

- Gespreksonderwerpen omgeving 0
- Aard en sfeer van de gesprekken 0
- Bespreekmogelijkheden omgeving 0

Verdeling arbeid en zorg

- Doen (feitelijke situatie) arbeid en zorg 0
- Hoe gekomen tot verdeling 0
- Balans vinden zorg en arbeid 0
- Verschil en overeenkomsten vrienden 0
- Verschil en overeenkomsten ouders 0
- Geslaagde loopbaan 0
- Gesprekken, oordelen en invloed anderen 0

Rolverdeling en Taakverdeling

- Taakverdeling thuis (klussen en zorg) 0
- Vergelijken rolverdeling bij anderen 0
- Verantwoordelijkheden 0
- Gesprekken, oordelen en invloed anderen 0

Geslachtsrollen (opvattingen mannen en vrouwen)

- Mannelijkheid 0
- Vrouwelijkheid 0
- Mars & Venus 0
- Omgekeerde rollen 0
- Gesprekken, oordelen en invloed anderen 0

Ouderschap

- Vaderschap en moederschap 0
- Ouderschap 0
- Verschillen en overeenkomsten ouders 0
- Mogelijke conflicten door opvattingen 0
- Consistentie ouderschap 0
- Gesprekken, oordelen en invloed anderen 0

Kinderopvang

- Gebruik 0
- Keuzeprocess 0
- Overeenkomsten met omgeving in vorm en uren 0
- Verantwoording afleggen 0
- Gesprekken, oordelen en invloed anderen 0

Gewenste situatie

- Gewenste verdeling zorg en arbeid 0
- Opvattingen versus status quo 0
- Gesprekken oordelen en invloed anderen 0

Bijlage 2: Topiclist interviews - niveau 2

Algemeen

- Waar praat je vooral over met je omgeving? Met wie dan vooral? Bepaat je met iedereen hetzelfde?
- Hoe zou je de sfeer in dergelijke gesprekken omschrijven? Vind je een rustpunt of is er juist discussie?
- Op welke manier is er ruimte om zorgen, twijfels, keuzes en onzekerheden te bespreken?

Verdeling arbeid en zorg

- Vertel eens, hoe is bij jullie in het gezin de verdeling tussen zorg en arbeid?
- Hoe heb je keuzes hierover weten te maken?
- Hoe heb je een balans weten te vinden tussen zorgtaken en arbeidtaken?
- Hoe is de verdeling in zorg en arbeid bij mensen in jouw omgeving?
- Op welke punten is jouw verdeling in zorg en arbeid hetzelfde en anders dan vroeger bij je ouders?
- Welke rol hebben anderen gespeeld in de keuzes die je gemaakt hebt?
- Met wie heb je allemaal overlegd om tot deze indeling te komen?
- Wanneer is voor jou jouw loopbaan geslaagd?
- Geldt dit ook voor anderen in jouw omgeving? Wat vinden je collega's hiervan? Welke sfeer brengt dit met zich mee?

Rolverdeling en Taakverdeling

- Hoe is bij jullie de taakverdeling thuis? Vertel is wie hangt de schilderijen op en wie doet de strijk?
- Hoe is deze taakverdeling bij vrienden, ouders of anderen uit je omgeving?
- Praat of klaag je weleens met anderen over de taakverdeling?
- Wie draagt de verantwoording voor de taken thuis, dus het huishouden?
- In hoeverre beschouwen jullie het inkomen als een gedeelde verantwoording?
- Hoe denken anderen in jouw omgeving over deze verantwoordelijkheden?

Geslachtsrollen (opvattingen mannen en vrouwen)

- Wanneer vind jij een man echt een man? Wanneer vind jij een vrouw echt een vrouw?
- Vind je een man mannelijk als hij huisvader is of als hij heel veel zorgt?
- Vind je een vrouw vrouwelijk als zij kostwinner is in een gezin?
- Stel je vrouw komt met het idee dat jij gaat zorgen en dat zij de kostwinner wordt, hoe reageer je hierop?
- Hoe zou je dit vertellen aan je omgeving? Hoe zou jouw omgeving hierop reageren?
- Het hele Mars&Venus-idee, herken je jezelf hierin? In welke mate praat je hierover met je omgeving?
- Leg je je neer bij deze opvattingen en bieden deze soms dus een verklaring?

Ouderschap

- Hoe ben jij gekomen tot wat voor jou goed ouderschap is?
- Wat houdt voor jou goed vaderschap en goed moederschap in?
- Op welke manier komt het voorbeeld dat jij hebt gehad qua ouderschap terug in hoe jij nu ouder bent?
- Zie je gelijkenissen in je omgeving?
- Hebben deze opvattingen weleens tot conflicten geleid tussen jou en iemand uit de omgeving?
- Ben je weleens aangesproken op hoe je omgaat met je kind? Zo ja, door wie, waarom en welk effect had dit op jou?
- Wat zijn de verschillen hoe jij omgaat met je kind thuis of als anderen hierbij zijn (tik, terechtwijzen, huilen etc)?

Kinderopvang

- Op wat voor manier maak je gebruik van kinderopvang en hoe ben je tot dit besluit gekomen?
- In hoeverre zie je in jouw omgeving dezelfde vorm van kinderopvang terugkomen?
- In hoeverre zie je in jouw omgeving hetzelfde aantal uren van kinderopvang terugkomen?
- Heb je wel eens het gevoel gehad dat je je ten opzichte van iemand hierover hebt moeten verantwoorden?
- Stel je brengt jouw kind voor 40 uur per week naar de kinderopvang. Denk je dan dat anderen daar wat van vinden?
- Wat is het effect hiervan op jou?
- Wie in het gezin moet zich daar dan het meest voor verantwoorden? Jij of je partner?

Gewenste situatie

- Even los van de omgeving, carrière en geld. Hoe zou jij de verdeling tussen zorg en arbeid het liefst in willen vullen?
- Stroken jouw opvattingen over zorg en arbeid met de manier waarop dit daadwerkelijk vorm heeft gekregen?

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.